

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ANNE BABA TUTUM ALGILARI İLE
KAYGI DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ**

Kübranur Ulutaş

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MAYIS, 2018

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 6 ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Kübranur
Soyadı : Ulutaş
Bölümü : Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
İmza :
Teslim tarihi : .../.../2018

TEZİN

Türkçe Adı : Lise Öğrencilerinin Anne Baba Tutum Algıları İle Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi

İngilizce Adı : A Study On Correlation Between Parental Attitude Perceptions and Anxiety Levels of High School Students With Regard to Different Variables

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Kübranur Ulutaş

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Kübranur Ulutaş tarafından hazırlanan “Lise Öğrencilerinin Anne Baba Tutum Algıları İle Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Ayşe Dilek Öğretir Özçelik

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan:

Üye: Prof. Dr. Fatma Abide GÜNGÖR AY TAR

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Müdriye YILDIZ BIÇAKÇI

Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Tez savunma tarihi: 29/05/2018

Bu tezin Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca pek çok kişinin desteği olmuştur. İlk olarak tez çalışmamı değerli fikirleri ve geri dönütleri ile destekleyerek daima bana yol gösteren, yardımlarını hiç esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatımın her döneminde maddi ve manevi destekleriyle beni hep bir üst basamağa taşıyan, tüm kritik dönemlerimde bana doğru yolu gösteren, sonuna kadar beni destekleyen ve her zaman onlara sahip olduğum için şanslı hissetmemi sağlayan babam Rıfat ULUTAŞ, annem Fikriye ULUTAŞ ve kardeşlerim Bahadır ve Fatmanur ULUTAŞ'a da çok teşekkür ediyorum.

Ayrıca araştırmam için belirlenen okullardaki idarecilere ve öğretmenlere ölçekleri uygulamamda bana yardımcı oldukları için, öğrencilere ise araştırmama katılmayı kabul ederek ölçekleri cevapladıkları için teşekkür ederim.

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ANNE BABA TUTUM ALGILARI İLE
KAYGI DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Kübranur Ulutaş

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mayıs, 2018

ÖZ

Bu çalışmada Malatya ili sınırları içerisindeki farklı liselerde eğitim görmekte olan 9. ve 12. sınıf lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişki ve sosyodemografik değişkenlerin kaygı düzeyleri ile algılanan anne baba tutumları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmada 358 lise öğrencisine Kişisel Bilgi Formu, Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği ile Anne Baba Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Veriler normal dağılım gösteren ikili değişkenler için t-testi, normal dağılım gösteren ikiden fazla değişkenler için ANOVA analizi, hangi gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek için LSD testi, sürekli ve durumluk kaygı ile anne baba (demokratik, koruyucu ve otoriter) tutumlarını değerlendirme düzeyleri arasında ilişkinin olup olmadığını ve yönünü belirlemek için Pearson Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Cinsiyet, yaş ve sınıf değişkenlerine göre durumluk ve kaygı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sürekli kaygı düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. 16 yaş ve üzerindeki öğrencilerin durumluk kaygı düzeyleri 15 yaşındaki öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. 12. sınıftaki öğrencilerin 9. sınıftaki öğrencilere göre durumluk kaygı düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Cinsiyet, yaş, sınıf kademesi, annenin çalışma durumuna göre algılanan anne baba tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Kız öğrenciler anne ve babasında demokratik tutumu daha fazla algılarken, erkek öğrenciler koruyucu ve

otoriter tutumları daha fazla algılamışlardır. 15 yaşındaki öğrenciler anne ve babasını daha fazla demokratik tutumda algıarken, 16 yaş ve üstündeki öğrenciler anne ve babasını daha fazla otoriter algılamışlardır. 9. sınıftaki öğrenciler anne babasını daha fazla demokratik tutumda algıarken, 12. sınıftaki öğrenciler anne ve babasını daha fazla otoriter tutumda algılamıştır. Burs alan öğrenciler anne ve babasını daha fazla koruyucu tutumda algılamışlardır. Çalışmayan anneye sahip öğrenciler çalışan anneye sahip öğrencilere göre annesini daha fazla koruyucu tutumda algılamışlardır. Babanın çalışma durumuna göre algılanan anne baba tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile algılanan anne baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Demokratik tutum ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında negatif yönde, koruyucu ve otoriter tutum ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler : Ergenlik dönemi, Durumluk ve Sürekli kaygı, Anne baba tutumu
Sayfa Adedi : 151
Danışman : Doç. Dr. Ayşe Dilek Öğretir Özçelik

**A STUDY ON CORRELATION BETWEEN PARENTAL ATTITUDE
PERCEPTIONS AND ANXIETY LEVELS OF HIGH SCHOOL
STUDENTS WITH REGARD TO DIFFERENT VARIABLES**

(Master Thesis)

Kübranur Ulutaş

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

May, 2018

ABSTRACT

In this work, it has been examined the relation between situational and permanent anxiety levels of 9th and 12th class students from different high schools and parental attitudes and other relevant variables. In this study, Personal Information Questionnaire and the State and Trait Anxiety Inventory along the with the Parental Attitude Scale have been conducted to 358 high school students. We have carried out T-test for normally distributed binary variables, ANOVA analysis for normally distributed multiple variables, the LSD test to determine which groups have differences among themselves, and finally the Pearson Correlation Analysis to find whether a correlation exists between the state and trait anxiety levels and parental attitudes (democratic, protective and authoritarian) assessment levels, and if it does so, its direction. It was seen that there are statistically significant differences in state and trait anxiety levels according to variables of sex, age and class level. The permanent anxiety level of female students has been found higher than of male students. The situational anxiety levels of 16 years old and older students have been found higher than of 15 years old students. The situational anxiety levels of 12th class students have been resulted higher than of 9th class students. It was seen that there are statistically significant differences in perceived parental attitudes according to sex, age, class level and mother's working status. While the female students perceive mostly democratic attitude in their parents, the male students on the contrary perceive more protective and authoritarian

attitude. While 15 years old students perceive their parents as mostly democratic, 16 years old and older ones perceive their parents as more authoritarian. While 9th class students perceive their parents in mostly democratic attitude, 12th class students perceive their parents mostly in authoritarian attitude. The students who have nonworking mothers perceive them as protective attitude when compared to those who have working mothers. There has been found no statistically significant difference in parental attitudes in terms of father's working status. It has been found that there is a significant correlation between the state and trait anxiety levels and the perceived parental attitudes. There is negative relation between the democratic attitude and the anxiety levels, but the positive relation between the protective and authoritarian attitudes and anxiety levels.

Key Words : Adolescence, State and Trait Anxiety, Parental Attitude
Page Number : 151
Supervisor : Associate Prof. Dr. Ayşe Dilek Öğretir Özçelik

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi.....	6
Varsayımlar	7
Sınırlılıklar	7
Tanımlar	7
BÖLÜM II	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
Ergenlik Dönemi	9
Ergenlik Dönemi Genel Özellikleri	10
Anne Baba Tutumları.....	17

Baskıcı Otoriter Tutum.....	21
Aşırı Hoşgörülü (Düşkün, Şımartıcı ve Gevşek) Tutum	22
Aşırı Koruyucu Tutum.....	23
Tutarsız (Kararsız ve Dengesiz) Tutum.....	25
İlgisiz ve Kayıtsız Tutum	25
Demokratik (Eşitlikçi ve Hoşgörülü) Tutum.....	26
İtici (Reddedici) Tutum	27
Ergenlik Döneminde Algılanan Anne Baba Tutumları	29
Kaygı	36
Durumluk ve Sürekli Kaygı.....	37
Ergenlikte Kaygı	39
Kaygının Nedenleri.....	41
BÖLÜM III.....	43
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	43
Anne Baba Tutumlarıyla İlgili Araştırmalar	43
Yurt İçinde Anne Baba Tutumları İle İlgili Yapılan Araştırmalar	43
Yurt Dışında Anne Baba Tutumları İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	53
Kaygı İle İlgili Araştırmalar	55
Yurt İçinde Kaygı İle İlgili Yapılan Araştırmalar	55
Yurt Dışında Kaygı İle İlgili Yapılan Araştırmalar	67
BÖLÜM IV	73
YÖNTEM.....	73
Araştırma Modeli.....	73
Evren ve Örneklem.....	73
Veri Toplama Araçları	78
Kişisel Bilgi Formu	78

Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği	78
Anne Baba Tutum Ölçeği	79
Verilerin Toplanması.....	80
Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	80
BÖLÜM V.....	82
BULGULAR ve YORUM.....	82
Öğrencilerin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Farklılık Analizi Bulguları.....	82
Öğrencilerin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Farklılık Analizi Bulguları	88
Öğrencilerin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleri İle Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Korelasyon Analizi Bulguları.....	96
BÖLÜM VI.....	98
SONUÇ ve TARTIŞMA	98
Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.5).....	98
Öğrencilerin Yaşlarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.6).....	100
Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.7).....	101
Öğrencilerin Sınıflarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.8).....	102
Öğrencilerin Burs Alma Durumlarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.9)	103
Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.10)	103
Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.11)	104

Öğrencilerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.12)	105
Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.13)	105
Öğrencilerin Babalarının Çalışma Durumlarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.14)	106
Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.15)	106
Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.16).....	107
Öğrencilerin Yaşlarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.17).....	108
Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.18).....	109
Öğrencilerin Sınıflarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.19).....	110
Öğrencilerin Burs Alma Durumlarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.20).....	111
Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.21).....	112
Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.22).....	113
Öğrencilerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.23).....	115
Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.24).....	116
Öğrencilerin Babalarının Çalışma Durumlarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.25).....	116

Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.26).....	117
Öğrencilerin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyi ile Algıladıkları Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkiye Dair Bulguların Tartışılması (Tablo.27)...	117
Sonuç	119
Öneriler.....	122
KAYNAKLAR	124
EKLER.....	141
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu	142
EK 2. Stai Form TX – 1.....	143
EK 3. Stai Form TX – 2.....	144
EK 4. Anne –Baba Tutum Ölçeği	145
EK 5. Etik Kurul İzin Yazısı.....	147
EK 6. Anket Uygulama İzin Onayı	149

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Farklı Sapma Miktarları İçin Uygun Örneklem Büyüklükleri (birinci satır $\alpha = .05$, ikinci satır $\alpha = .01$)</i>	75
Tablo 2. <i>Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Dağılım Tablosu</i>	76
Tablo 3. <i>Öğrencilerin Anne Babalarının Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Dağılım Tablosu</i>	77
Tablo 4. <i>Araştırmada Kullanılan Ölçeklere İlişkin Cronbach α Değerleri</i>	81
Tablo 5. <i>Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları</i>	82
Tablo 6. <i>Öğrencilerin Yaşlarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları</i>	83
Tablo 7. <i>Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları</i>	84
Tablo 8. <i>Öğrencilerin Sınıflarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları</i>	84
Tablo 9. <i>Öğrencilerin Burs Alma Durumlarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları</i>	85
Tablo 10. <i>Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları</i>	85
Tablo 11. <i>Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları</i>	86
Tablo 12. <i>Öğrencilerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları</i>	86

Tablo 13. Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları	87
Tablo 14. Öğrencilerin Babalarının Çalışma Durumlarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları.....	87
Tablo 15. Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları	88
Tablo 16. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları.....	88
Tablo 17. Öğrencilerin Yaşlarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları.....	89
Tablo 18. Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları.....	90
Tablo 19. Öğrencilerin Sınıflarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları.....	91
Tablo 20. Öğrencilerin Burs Alma Durumlarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları.....	92
Tablo 21. Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları	92
Tablo 22. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları	93
Tablo 23. Öğrencilerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları	94
Tablo 24. Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları.....	94
Tablo 25. Öğrencilerin Babalarının Çalışma Durumuna Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları	95
Tablo 26. Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları.....	96

Tablo 27. Öğrencilerin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleri ile Algıladıkları Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Analiz Sonuçları	96
---	----

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımları yer almaktadır.

Problem Durumu

Kaygı üzüntü, sıkıntı, sonucun ne olacağını bilememe, eleştirilme, korku ve başarısızlık hissi duygularından birini veya birden fazlasını içeren duygu durumudur (Cüceloğlu, 1993, s. 276).

Kaygı en sık rastlanılan psikolojik problemlerden biridir. Ülkemizde yapılan çalışmalarda tüm kaygı bozukluklarının yıllık görülme oranı %11,8 olarak belirlenmiş iken yaşam süresince devam eden kaygının görülme istatistiğinin yaklaşık %19 olduğu saptanmıştır. Buna göre kaygı, kaygının nedenleri, görülme oranının yüksek olduğu bireyler vb. ile ilgili çalışmaların büyük önem arz ettiği görülmektedir (Ertan, 2008).

Günlük hayattaki gözlemlere ve farklı kültürlerde yapılan çalışmalar incelendiğinde toplumumuzdaki bireylerin kaygı düzeylerinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Kaygının kendini gösterme şekli, çeşidi, ortaya çıkma sıklığı her birey ve kültürde kendine özgü faktörler nedeniyle farklılıklar gösterecektir. Özellikle ailenin beklentisi, aile ve bireylerinin sık ve yoğun olan olumsuz tutum ve davranışları, öğrencilerin okullarında ve derslerinde başarısızlıklar yaşaması vb. faktörler de kaygının daha küçük yaşlarda gelişmesine ortam sağlar (Öner, 2006).

Kaygı durumu bazı belirtilere yol açar. Önem derecesine göre bunlar sıralanacak olursa; endişe, gerginlik, güven duyamama, korkma, panik hali, şaşkınlık, huzursuzluk, ağızda kuruluk, baş ağrısı/dönmesi, mide bulantısı, halsizlik, iştahın kesilmesi, nabızın yüksek

veya düşük oluğu, hızlı soluma, terleme, uyku sorunları şeklinde sayılabilir (Kaya ve Varol, 2004).

Kaygının gelişimi farklılık göstereceği gibi bireyin performansını da etkileyen bir faktördür. Kişinin yeni bir şeyi keşfedip öğrenebilmesi için belirli düzeyde bir kaygının mevcut olması faydalı olarak görölmektedir. Ancak kaygı düzeyi artacak ve ileri derecede bir kaygı yaratacak olursa bireyde bu durumun öğrenmeye elverişli bir ortamı sağlamamasının yanında kişinin öğrenmesini de engellediği ileri sürölmektedir. Çünkü ileri derece olan bir kaygı, gelişimini devam ettirerek, kişinin soyut düşünebilme yeteneği, akılcılığını ve zihinsel faaliyetlerinin esnekliğini engelleyecektir (Siber, O'Neil ve Tobias, 1977, s. 145).

Kaygının kökeni çocukluk döneminde başlar. Çocuklukta yaşanan olaylar, anne baba öğretmenler gibi çocuğun etrafındaki yetişkinlerle olan ilişkilerinin yanında çocuğun akranlarıyla olan ilişkisini de içermektedir. Eğer kaygılı bireyler çocukla bir aradaysa bu durum çocuğun da kaygı gelişimini yaşamasına neden olur. Kaygı salgın bir hastalık gibidir. Kaygılı olan ebeveyn özellikle de anne çocuğuna da kaygısını aşılar. Annesinden aldığı kaygı sonucu çocuk da yeni bağlantıları kurduğuça etrafındaki diğer kişilerden ya da olaylardan kaygı duymaya başlar ve kaygısını nasıl kendinden uzaklaştırması gerektiğini öğrenmeye başlar (Geçtan, 1990, s. 67).

Kaygı gelişimi bireyin yatkınlığıyla ilişkili olup uygun koşullar olduğu zaman kaygı düzeyi artar. Öte yandan kaygı kişiden kişiye değişerek etkisini gösterir. Genetik ve fizyolojik faktörlerin kaygıya olan eğilimi artırmasının yanı sıra sosyal, zihinsel ve duygusal yapıyla ilişkili özellikleri de içermektedir. Bazı araştırmacılara göre ise kaygı düzeyinin algılanan anne ve baba tutumlarına göre farklılık gösterdiği saptanmıştır (Parker, Tupling ve Brown, 1979).

Anne baba tutumları ebeveynlerin yapılarına göre değişiklik gösterir. Ebeveynler kendi yetiştirilme şekillerinden etkilenir ve çocuklarının yetişmesinde sergiledikleri tutum ve davranışlara da bunu yansıtırlar (Çakıcı, 2006). Bu durum anne baba çocuk ilişkisinin çocuğa zaman zaman olumlu ve istendik davranışları kazandıracakđı gibi olumsuz ve istenmeyen birtakım davranış ve düşünceleri de yansıtabilir (Yörükoğu, 1995).

Ergenler toplumun en canlı ve aktif bireyleridir. Duygularını yoğun yaşarlar. Özellikle bu dönemdeki olumsuz anne baba tutumları ergenlerdeki kaygı oluşumunun önemli nedenlerinden biridir. Jerkins'in (1966) araştırmasına göre kaygılı anneye sahip ergenlerin

de kaygılı olduğu ve kaygılı ebeveynlerin genellikle çocuklarından aşırı beklentide olan, onlara karşı istendik tutumları ancak beklentileri yerine geldiğinde sergileyen anne babalar olduğu ortaya çıkmıştır (Gökçedağ, 2001, s. 1).

Anne babalar çocuklarının özellikle ergenlik döneminde yaşadığı depresyon ve kaygı, stres gibi içe yönelim sorunlarında bu durumun onlar için normal mi yoksa onlar için çok ciddi bir sorun mu olduğunu anlayamaz ve bu durumun sebeplerini de merak etmektedirler (Yavuzer, 2012, s. 73). Ebeveynlerin bu sorunları gidermek için sadece çocuğıyla iyi vakit geçirmek ve onu mutlu etmeye çabaları yetmez aynı zamanda kendilerinin aile içi yaşantıları ve anne baba olarak ilişkilerinin nasıl gittiğı de çocuğı etkilemektedir (Yazgan, 2015, s. 18).

Ayrıca bedensel değişimine ayak uydurmak ve kabullenmek durumunda kalan ergen çeşitli duygular yaşayabilir. Örneğin; kaygı duyabilir, sıkılır, karşıt düşüncelere kapılır, utanır, içine kapanarak daha da sessizleşebilir. Ergen kendini uydurduğu çirkinlik ve güzellik kavramları sonucu endişe-kaygı/stres ve neşe-sevinç arasında farklı ruh hallerine bürünür (Köknel, 2004, s. 89).

Bedensel değişimlerinin kaygısını yaşayan ergen bir yandan da ailesinin özellikle akademik hayatı ve başarıları için üstün beklentileriyle karşı karşıya kalabilir. Çünkü anne ve babalar çocukları için her zaman iyi bir eğitim hayatı olmasını, başarılı olmalarını arzulamaktadırlar. Özellikle lise eğitiminin ardından başlayacak olan üniversite sınavları ve iyi bir okula girebilme amacı hem çocuk hem anne babada daha fazla bir kaygı yaratabilir. Anne ve babalar çocuğunun geleceğı için bu sınavlardaki başarıların çok önemli olduğunu düşünür ve bunu çocuklarına da yansıtırlar (Kutlu ve Bozkurt, 2003, s. 213).

Spielberger (1983) kaygıyı durumluk ve sürekli olmak üzere iki bölümde inceler. Korku, endişe, gerginlik ile oluşan kişinin içinde bulunduğu andaki heyecansal duygusu durumluk kaygı olarak tanımlanır. Sürekli kaygı da bireyin yaşamı boyunca kaygıya genel yatkınlığı olarak ifade edilir. Sürekli kaygı bir diğer deyişle kişinin içinde bulunduğu ortamı genel olarak stresli algılaması veya bunu kaygı şeklinde yorumlaması demektir. Kişileri birbirinden ayıran ise sürekli kaygı durumudur (Öner ve Le Compte, 1983, s. 5).

Ergenlerde durumluk kaygı da sürekli kaygı da gözlenebilmektedir. Gelişim dönemlerinden en hızlı değişimlere sahip olan ergenlik dönemindeki gelişimsel kaygılar duruma bağlı kaygılardır. Ergenin bedenindeki gelişimlere bağlı olarak boyca hızlı bir

büyümesinin ve gelişiminin olması, bununla birlikte cinsel gelişiminde de ortaya çıkan büyük farklılıklar sonucu bu durumlara alışma sürecinde yaşadıkları da onda kaygıyı doğuran etmenlerden bazıları olabilir (Kulaksızoğlu, 2004, s. 72)

Gökçe (1984) lise öğrencilerinin kaygılarını sırasıyla üniversiteye yerleşememe (%43,9), işsizlik (%22,5), meslek kazanımındaki zorluklar (%19,7) olarak düşündüklerini belirlemiştir. Kulaksızoğlu (1985) da ergenlerin gelecek kaygısı, meslek seçimi kaygısı, üniversiteye girebilme kaygısı taşıdıklarını belirlemiştir (Kulaksızoğlu, 2004, s. 76).

Bu araştırmada, 9. ve 12. sınıf lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki bir ilişki olup olmadığı ve sosyodemografik özelliklerine göre algıladıkları anne baba tutumları ile durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılması gereken bir problem olarak ele alınmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 9. ve 12. sınıf lise öğrencilerinin, durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ve algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Bu amaç doğrultusundaki aşağıdaki alt problemlere cevap aranacaktır.

- 1- Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 2- Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 3- Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri okul türlerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 4- Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri sınıflarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 5- Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri burs alma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 6- Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri annelerinin öğrenim düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 7- Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri babalarının öğrenim düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?

- 8- Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri annelerinin çalışma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 9- Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri annelerinin mesleğine göre farklılaşmakta mıdır?
- 10- Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri babalarının çalışma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 11- Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri babalarının mesleğine göre farklılaşmakta mıdır?
- 12- Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 13- Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 14- Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları okul türlerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 15- Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları sınıflarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 16- Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları burs alma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 17- Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları annelerinin öğrenim düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 18- Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları babalarının öğrenim düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 19- Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları annelerinin çalışma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- 20- Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları annelerinin mesleğine göre farklılaşmakta mıdır?
- 21- Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları babalarının çalışma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- 22- Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları babalarının mesleğine göre farklılaşmakta mıdır?
- 23- Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile algıladıkları anne baba tutumları arasında bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Aile çocuğun doğduğu an ilk iletişimini kurduğu bireylerden oluşur. Dolayısıyla çocuk ilk olarak ailedeki sosyal değer, inanç, tutum ve yargıları idrak eder. Bunları anne babanın yansıtmasına göre de onların davranışlarından etkilenir. Anne babanın tutum ve davranışı çocuk yetiştirme konusundaki bilgi ve düşüncelerine bağlıdır. Eğer anne baba aşırı disiplinliyse, demokratik bir iletişim ortamını sağlıyorsa, fazla sinirliyse bu gibi sergilediği tüm tutum ve davranışlarıyla çocuğunun kendisiyle olan iletişimine yön verir (Kozacıoğlu, 1986, s. 3-4).

Ergenlik döneminde birey toplumsal ve zihinsel bir olgunlaşma sürecine girer. Birey içinde bulunduğu zaman diliminde yaşadığı ve gelecekte de yaşayacağı problemleri ile baş etmek durumundadır. Bu yüzden de bebeklik döneminden ilk çocukluğa, çocukluk döneminden ergenliğe, ergenlik döneminden genç yetişkinliğe doğru ilerlerken özel baş etme yetilerini kazanmalıdır (Gander ve Gardiner, 2006).

Bilindiği gibi ergenlik kriz dönemi olarak nitelendirilmektedir. Bu krizden olumlu becerileri kazanarak çıkmasını sağlamak için ergenlerin yaşantılarının tüm alanlarında özel desteğe ihtiyaçları olduğu varsayılmaktadır. Özellikle bu dönemde anne babanın ergenlik dönemindeki çocuklarına yaklaşımı, verdiği desteği, kurduğu iletişim şekli daha da önemli hale gelmektedir. Anne babanın tutum ve davranışı ergenin bu dönemlerini ya daha hafif düzeydeki problemlerle ve çözümleriyle geçirmesini sağlayacak ya da daha ağır sonuçları olabilecek krizlerle atlatmasına neden olabilecektir (Sağlam, 2007).

Ergenlerin öncesinde ortaöğretim kurumları için girmek zorunda oldukları sınavlar ileride de ortaöğretim sonrası girecek oldukları üniversite sınavları gibi zorunluluklarının yanında okul, aile, arkadaş çevresi gibi birçok faktörün de kendilerinde daha fazla etkili olduğu ergenlik dönemlerinde geçirmiş oldukları diğer gelişim süreçlerinden daha kaygılı olan bir dönem bekliyor olabilir. Bu çeşitli faktörlerle olan dönem ve bunlarla baş etme çabası gibi birçok zorlayan sürece karşılık ergende kaygı gelişimi başlayabilir. Bu araştırma da, durumluk ve kaygı düzeylerini etkileyebileceği düşünülen anne baba tutumları ile çeşitli faktörlerle olan ilişkilerin incelenmesi gerekliliğinden yola çıkılmıştır.

Literatür incelendiğinde çeşitli kaygı durumları ve anne baba tutumlarının çocuğa olan etkisi ile ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Bunlardan en çok göze çarpanları ise, ebeveyn tutumlarının sosyal benlik veya özsaygı gibi daha çok bireyin olumlu ve olumsuz kişisel özelliklerini nasıl etkilediğine yönelik olan ve de genellikle ergenlerdeki sınav

kaygısı (Zeidner, 1998, s. 13) matematik kaygısı (Ashcraft, 1995) gibi spesifik ve sıkça merak edilen konulara yönelik olan araştırmalardır. Özellikle ergenlik dönemi için daha genel anlamda kaygı durumlarının niteliği ve niceliği hakkında bilgi verebilecek yeterli çalışmaların olmadığı göze çarpmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda 9. ve 12. sınıf lise öğrencilerinin, durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ve algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişki ile cinsiyet, yaş, okul türü ve sınıf gibi diğer sosyodemografik değişkenlere göre durumluk ve sürekli kaygı ve anne baba tutum ölçeklerinden aldıkları puanların farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmak istenmiş ve lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile anne baba tutumlarının çok yönlü ve kapsamlı olarak ele alınması bakımından araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Varsayımlar

Bu araştırmada;

1. Araştırmada uygulanan ölçme araçlarına öğrencilerin samimi, yansız ve doğru cevaplar verdiği varsayılmaktadır.
2. Araştırmacının ölçekleri uygun ortam ve şartları sağlayarak uyguladığı varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

1. Araştırma Malatya ili sınırları içerisinde yer alan anadolu liselerinde, fen liselerinde ve özel (temel) liselerde 2016-2017 yılları arasında eğitim-öğretim gören 9. ve 12. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Araştırma Kişisel Bilgi Formu, Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği'nde yer alan sorularla sınırlıdır.

Tanımlar

Ergenlik: En genel anlamda biyolojik, zihinsel ve sosyoduygusal değişimlerin yaşandığı çocukluk ve yetişkinlik arasındaki bir geçiş dönemidir (Santrock, 2014, s. 26).

Durumluk Kaygı: Kişinin belirli zaman aralığında ve belirli şartlar dâhilinde kendini nasıl hissettiğini belirleyen durumdur (Öner, 2006, s. 578).

Sürekli Kaygı: Bireyin içinde bulunduğu koşullardan bağımsız olarak kendini genel anlamda nasıl hissettiğini belirleyen durumdur (Öner, 2006, s. 578).

Anne Baba Tutumu: Kişilik öncelikle aile içinde ebeveyn etkileşimleri sonucu gelişir ve toplumun norm ve kurallarına uygun davranışlar sergileyebilecek, kendi ve çevresine uyumlu bir birey yetiştirmek için her aile için kendi içerisinde değişebilen davranışlar örüntüsüdür (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 236).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Ergenlik Dönemi

Ergenlikle ilgili çok fazla tanım bulunmaktadır bu yüzden çok geniş kapsamlı bir tanımlama yapmak oldukça zordur. Hızlı ve sık aralıklarla büyüme ergenlik dönemi ile eşleştirilir (Siyez, 2009, s. 2). Ülkeler arasında farklılık gösteren farklı yaş dilimlerini kapsayabilen ergenlik, çocuk ve yetişkinlik arasındaki bir geçiş dönemidir. Bu dönem fiziksel değişim ile başlayıp ruhsal ve toplumsal/sosyal gelişimi takip eder (Köknel, 2004, s. 89).

Ergenlik kesintisiz bir şekilde devam eden bir gelişim sürecidir, çocukluktan çıkıp yetişkinliğe giden bir dönemi kapsar. Gelişim ve değişimlerin en göze çarpanları ergenlik döneminde gözlenir. Bu çok hızlı değişim ve gelişim sürecinin getirmiş olduğu sıkıntılar nedeniyle de daha fazla sorunlu olan dönem olarak bilinmektedir (Yazgan, 2015, s. 2). Bu sorunlu dönem çocuğun daha içine kapanık ve iletişime kapalı olduğu bir dönem geçirmesine neden olabilmektedir. Bu dönemde genellikle ergen kimse tarafından anlaşılmadığını, kendi düşüncelerinin değersiz olduğunun düşünüldüğüne inanır. Bu dönem ebeveynlerin çocuklarına olan empati kurma ve anlayış becerilerini daha fazla kullanmaları gereken bir dönem olabilmekle birlikte; bu sayede de empati yoluyla, olumlu iletişim kurabilme yollarını daha kolay bulabilecekleri bir yöntem olabilir (Ünal, 2007).

Ergenlik dönemi daha farklı bir dönemdir. Aslında ebeveyn yerine akranlarla daha fazla zaman geçirilmeye başlanmıştır. Daha karmaşık ilişkilerin olduğu döneme girilmiştir. Bağımsızlık için daha fazla çaba sarf edilir (Santrock, 2014, s. 255). Ergen kendini özleştirebileceği, davranışlarını model olarak alabileceği uygun kişileri arar. Ona rol-model olacak kişinin kendi kişiliği ergenin sosyal gelişimi açısından önem taşır. Bu anlamdaki en iyi rol-modeller ebeveynlerdir. Erkek çocuk babasıyla özdeşleşirken kız çocuk da annesiyle özdeşleşme çabasına girer. Dolayısıyla ebeveyn rollerinde bozulma, aksama veya olumsuzluklar varsa çocuğun gözlemleri de bu şekilde onun gelişiminde aksamalara sebebiyet verecektir (Kulaksızoğlu, 2004, s. 98). İlgili çalışmalar incelendiğinde daha çok

ergen-anne-baba arasındaki ilişkilerin incelendiği görülmüştür fakat 2000 yıllarıyla birlikte ergenler ile abla ve ağabeyleri veya kardeşleri ile arasındaki ilişkiler de incelenmeye başlanmıştır(Siyez, 2009, s. 3). Elde edilen sonuçlarda ise ergenlerin kardeşleri ve ablasıyla, abisiyle arası olumlu ilişkiler üzerine kurulu ise ergenin bu dönemini çok daha az uyum sorunlarıyla atlatabilmekte olduğu görülmektedir (Siyez, 2009, s. 3).

Ergenlik Dönemi Genel Özellikleri

Ergenin sosyal gelişimi düzensiz bir süreçten geçebilir, hızlı bir gelişim sürecindeyken çocuğun sosyal gelişiminde ani bir duraklama evresi de olabilir. Fakat bu durum olağan bir süreçtir (Kulaksızoğlu, 2004,s. 83). Siyahlara bürünerek giyinme, melankolik şiirler yazarak, ağır duygusal temalar içeren müzikler dinlemek veya çalma isteği de bu dönemin yaygın depresif belirtileri olarak sayılabilir. Tüm gün boyunca uyuma hali, zevkli aktivitelere olan ilgisizlik, yalnızlık isteği veya yatak odasında yalnız başına kendini çevreden soyutlama durumu şeklinde de yansıyabilir. Birçok farklı kültürde cinsiyet anlamında kadınların daha fazla depresyon yaşadığının bilindiğinden yola çıkılacak olursa, 15 yaşına kadar kızlar erkeklere oranla iki kat daha fazla depresif ruh hali içine girerler (Santrock, 2014, s. 257). Ergenlikte fiziksel ve hormonal değişimler yoğun yaşanmakla beraber, bu ani değişimlere uyum sağlamaya çalışırken bir taraftan da duygusal açıdan yeni ve değişik hisler oluşmaya başlamaktadır (Bayhan ve Işıtan, 2010). İlk ergenlik dönemi olan 11 ila 14 yaşları, fiziksel ve hormonal değişikliklere ek olarak, kaygı ile birlikte utangaçlık, suçluluk, depresyon, öfke gibi olumsuz ruh hallerine bürünülen zaman aralığıdır (Boyacıoğlu ve Küçük, 2011). Örneğin bu dönemde artan tanışma, tanınmadık insanlarla bir arada olma, karşı cinsin de aralarında olduğu gruplara dahil olma, bulunulan ortamda konuşmak zorunda olma vb. durumlar ergeni oldukça heyecanlandırır. Bu durumlarda yüzü kızararak, kendini tam anlamıyla ifade etmede zorlanır. Sadece yüzünde oluşacak kızarmayı önlemek amacıyla bile ergen konuşmaktan kaçınabilir. Bu nedenlerle özellikle lise dönemindeki öğrencilerin çoğu sınıf içinde söz almaktan, sözlü bir şekilde sınava tabi tutulmaktan, tahta önünde sunum yapmaktan çekinebilirler. Bu durum heyecana yol açar, heyecan dengelenemez ve de nabızdaki ani yükselmeyle birlikte yüz kızarmaya başlar. Doğru nefes tekniği ve kasları gevşetebilirse ergen bu durumla da baş etmeyi öğrenir (Kulaksızoğlu, 2004, s. 97). Bu dönemde hem görünüş hem de algılanma anlamında başkalarının görüşlerinin çok fazla önemsendiği görülmektedir (Yazgan, 2015, s. 11).

Bu dönem fiziksel olarak nasıl gözüktüğünün kişiyi en çok ilgilendirdiği dönemdir. Ergenliğe girildiği anla birlikte çocuklardaki dış görünüş ve etrafındakiler tarafından nasıl algılandığı düşüncesi hemen hemen her şeyin belirleyici bir faktörü olur (Yazgan, 2015, s. 11). Benmerkezcilik kendini gelişimin her evresinde değişik olarak gösterirken, ergenlikte bu durum sürekli olarak spot ışıkları altında olduklarına inanma durumuyla benlik farkındalığını artırarak, ergeni kendine hayran olma ile kendini eleştirme arasında bırakır. Bu tutum ise ergeni, başkalarından değerli olduğu düşüncesiyle-düşsel seyirciler- özel ve biricik olduklarını hissetmeye başlatır (Gander ve Gardiner, 2004, s. 576). Benlik farkındalığıyla beraber artan benlik algısının kritik bir dönem olduğu ergenlikte, sosyalleşmeyle birlikte benliğin ötekilerden sıyrılarak, buna yönelik çaba ve sorgulamalar da artış göstermektedir. Olumlu benlik algısı ve kendini kabul düzeyinin ergenin diğer birçok durumdaki başarısı ile doğrudan ilişkisi vardır (Turgut, 2010, s. 58). Kendini kabul düzeyi yüksek olan ergen kimlik arayışına girecektir. Özdeşleşme süreciyle yani ergenin toplumda kendine ait bir yer edinin kimliğini bulmasıyla anne babasını daha farklı değerlendirir. Kendi daha güçlü ve etkin iken ebeveynleri aslında daha yetersiz, güçsüz ve bilgisizdir. Ergen her şeyin en büyüğüne sahip olduğunu algılamaktadır; bilginin, gücün, aklın, aşkın, üzüntünün, beğenilerin, kaygının veya neşenin vb (Köknel, 2004, s. 96).

Ebeveynin çocuğuna yönelik algılamaları nasılsa çocuğunun da kendisine yönelik değerlendirmeleri o algılamalara göre şekillenecektir (Kulaksızoğlu, 2004, s. 86). Özellikle anne babaların da algılamaları kültürel gelişmeyle beraber belirli kalıplar içerisinde şekillenir ve günümüz kültüründe erkeğin önemi daha fazladır. Erkeklere doğuştan verilen imtiyazlar sayesinde elverişli konumda olmaları yüzünden kadınlar üzerinde söz hakkına sahip olabilmişlerdir. Bu durum her zaman kadınlarda hoşnutsuzluk yaratmıştır. Bu durum öyle ki çocukluktan başlar ve ergenlik döneminde de hissedilir. Örneğin küçük bir erkek çocuğa kız elbisesi giydirilmek istendiğinde korkunç bir şekilde öfke nöbetleri ve ağlama haliyle karşı karşıya kalırız. Bu çocuk erkek olduğunu ve güçlü olması gerektiğini anlayacak yaşa geldiğinde her zaman imtiyazlı olanı tercih ettiğini gözlemleriz. Ergenliğe giren çocuk annenin her konuda babaya danıştığını, söz hakkının babada olduğunu vb. durumları gördükçe bu cinsiyet rollerini kültürün dayattığı şekilde daha fazla pekiştirmiş olacaktır. Baba her zaman üstündür ve erkek olmak gücü de beraberinde getirir (Yörükcan, 2000, s. 85) Oysa bu düşünceler kültürel kalıplar olarak dayatılmıştır ve çocuk da bu önyargıları doğru kabul etmektedir kaldı ki çocukların yanlı ve önyargılı değerlendirmeleri yanlıştır. Örneğin; erkek çocukların daha yaramaz olduğu düşüncesi, kilosuz fazla olan

çocuğun daha tembel olduğu ya da kızların erkeklere göre ailesine daha bağlı olduğu düşüncesi doğru olmayan algılamalar olabilir ve dolayısıyla önyargıyla çocuğa yaklaşıp yanlış değerlendirmeler yapılabilir (Kulaksızoğlu, 2004, s. 86).

Ergenlik döneminde normal ve normal olmayan (anormal) davranışları ele alan George Orwin (1995) normal davranışları; ergenin aynı cinsteki ebeveyniyle kendini özdeşleştirmesi, yanlışlarından ders alması, ailesine yönelik ilgileri azalırken arkadaşlarıyla olan bağlarının kuvvetlenmesi, değişik duygularını yansıtabilmesi, kardeşlerine kimi zaman çok ilgisiz kimi zamanda çok duyarlı olması vb. şeklinde açıklar. Anormal davranışları ise; karşı cinsteki ebeveyniyle kendini özdeşleştirmeye çalışması, hatalarını tekrarlaması, tüm kurallara karşı koyması veya hiçbir kurala karşı çıkmaması kimseyi önemsememesi ve değer vermemesi, arkadaşlarına ilgisi azken aile bağlarının hala daha güçlü olması, ‘iyi’ duyguları sadece yansıtmaması, belli etmesi veya hiç göstermemesi, sevilmediğine inanarak ondan utanıldığına inanması, kendine verdiği değer çok az olması şeklinde açıklar (Orwin, 1995; Siyez, 2009, s. 15). Ergende ortaya çıkan en büyük değişimlerden ve normal görülmeyen durumlardan biri de cinsel dürtü ve duygulardaki artmadır. Birçok ergende cinselliğin ilk basamağı mastürbasyondan geçmektedir. Bir ergen mastürbasyon hakkında suçluluk hissetmeye başladığı an sorun ortaya çıkmaktadır; kaldı ki ergenler arasında, cinselliğin en az tartışılan yönü mastürbasyondur (Gander ve Gardiner, 2004, s. 551). Ellis ve arkadaşları da (2012) bu dönemde görülen riskli ve normal olmayan davranışları ergenin kendine, etrafındakilere, bulunduğu topluma zarar verebilme ihtimali yüksek olan davranışlar olarak tanımlamaktadır. Ayrıca bu davranışları sergileme olasılığının diğer bütün gelişim dönemlerine göre ergenlik döneminde daha fazla olduğunu da söylerler (Dost ve Keklik, 2014).

Özellikle bedensel değişimine ayak uydurmak ve kabullenmek durumunda kalan ergen çeşitli duygular yaşayabilir. Örneğin; kaygı duyabilir, sıkılır, karşıt düşüncelere kapılır, utanır, içine kapanarak daha da sessizleşebilir. Ergen kendini uydurduğu çirkinlik ve güzellik kavramları sonucu endişe-kaygı/stres ve neşe-sevinç arasında farklı ruh hallerine bürünür (Köknel, 2004, s. 89). Ergenlik döneminde daha da artmasının yanı sıra, insanın stres faktörlerinden soyutlanmış bir halde hayatını devam ettirmesi başta sosyal oluşu nedeniyle olanaklı değildir. Literatür taraması sonucu derlenmiş bir makalede şu sonuçlara ulaşılmıştır; insanların olayları algılaması ve hali hazırdaki durumu yenebilmek için giriştikleri çabalar son derece önemli ve hele ki ergenlik döneminde daha sık önümüze çıkan stres etkenleri ve bu etkenlerle başarılı bir şekilde başa çıkmanın hayat içerisinde

önemli olduğu anlaşılmaktadır. Kabul edilebilir başa çıkma davranışlarını sergileyemeyen ergen, alkol ve madde tüketiminden suça karışmaya kadar pek çok durumda olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalabilmektedir (Basut, 2006).

Ergenlik dönemindeki sorunlara yönelik temel risk faktörü genetik etkilerdir denilebilir, fakat düzenli olmayan bir aile yaşamı, ebeveyn arasındaki kopuk iletişim, çocukla geçirilen zaman ve paylaşım eksikliği, tutarsız ya da aşırı denetimci ebeveyn tutumu, ihmalkâr ebeveyn tutumları, çocuğa yönelik yüksek beklentiler, ailedeki stres de özellikle ruhsal gelişimi etkileyen en sık risk faktörleri arasında sayılabilir (Yavuzer, 2012, s. 56). Bu risk faktörleri de meydana gelebilecek sorunları artıracaktır. Köknel (2004) lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmalar ve onlarla yaptığı söyleşiler sonucu aldığı dönütlere dayanarak bu dönemdeki ergenlerin sorunlarını önem sırasına göre; velilerin baskı ve anlayışsız olması, onur kırıcı durumlara maruz kalma, arkadaş ediniminde sıkıntı, kız ve erkek arkadaşlığının yanlış anlaşılması, boş zamanları etkin değerlendirmenin zor oluşu, eğitim aracı olarak dayak kullanılması, ezbere dayalı ve yoğun dersler, derslerin kültürel faaliyetlere engel oluşu, meslek seçimi kaygısı, gelecek kaygısı, okullarda aşırı baskı ve disiplin, kişilik kaygısı ve güvensizlik, yalnızlık şeklinde sıralar. Bu sonuçlara bakılacak olursa çocuk ergenlik döneminin getirdiği özellikle ruhsal değişimle beraber mutlu ruh halini kaygılı, tedirgin, dengesiz ruh haline bırakmaktadır. Kaygılı ruh hali tedirginlik ve bunalımı beraberinde getirir (Köknel, 2004, s. 97).

Büyüme dönemindeki çocuklardan başarılı olanların daha çok sağlıklı bir aile ortamı ve ilişkileri içinde oldukları gözlenmiştir. Fakat uyum bozukluğu olan çocuklar ise genellikle anne baba ilgisinden mahrum sevgisiz ortamlarda yetişmişlerdir. Bu sevgi ve ilgi açlığı da çocukta bazı davranış bozukluklarına yol açabilir (Yavuzer, 2004, s. 116). Zaten sosyal ve toplumsal uyumu düzene koyma sürecinde karşılaşılan zorluklar eğer sert, devamlı ve kişiliğini sınırlayıcıysa davranış bozukluklardan bahsedilmesi gerekir. Yalanlar, izin alınmadan yapılanlar ve saldırgan içerikli davranışlar zaman zaman görülse de tekrar etmiyorsa olumsuz bir durum olduğu söylenmeyebilir fakat bu davranışlar artık alışkanlık haline geldiyse davranış bozukluğu gelişmeye başlamış demektir (Yavuzer, 2005, s. 91).

Sorunların spektrumunun geniş olmasının yanında derecesi de farklılık gösterir, yaygınlığı ise kız ve erkek çocuklarda hatta farklı sosyoekonomik düzeye sahip ergenler arasında bile farklılık gösterebilmektedir (Santrock, 2014, s. 427). Ergenlik dönemindeki kızların erkeklere göre duygusal ve bireysel olan sorunlarla ilgili daha fazla problemlerinin olduğu belirlenmiştir (Kulaksızoğlu, 2004, s. 78). Thomas Achenbach ve Craig Edelbrock (1981)

da sosyoekonomik düzey ile ergenlik dönemi problemleri arasında detaylı bir araştırma yapmışlardır. Buna göre düşük sosyoekonomik düzeye sahip çocukların orta düzey sosyoekonomik düzeye sahip çocuklara göre daha fazla sorun yaşadıklarını belirlemişlerdir. Düşük sosyoekonomik düzeydeki çocukların başlıca problemlerinin kontrol edilemeyen davranışları, çevresine zarar vermeleri, kavgaya karışmaları vb. dışa dönük problemler olduğunu söylemişlerdir. Bu problemler erkeklere göre kızlarda daha az görülmektedir. Orta sosyoekonomik düzeydeki çocuklar ve özellikle kız çocuklar problemleri üzerinde daha çok kontrol sahibi olabilirlerken aynı zamanda kaygı ve depresyon gibi içe dönük problemleri daha çok yaşadıkları da görülmüştür (Santrock, 2014, s. 427). Achenbach ve meslektaşları (1991) çalışmalarında 4-16 yaş arası ruh sağlığı servislerinde bulunan 2600 çocuk ve ergenin problem ve yetkinlik düzeyini, kliniklere sevk edilmemiş başka 2600 çocuk ve ergenle karşılaştırmışlardır. Sosyoekonomik düzeyleri yüksek olanların, düşük olanlara göre daha az sorunları olup daha fazla yetkinlikleri olduğu görülmüştür. Problemlili çocuklara bakıldığında çocuk ve ergenlerin genellikle evdeki yetişkin bireylerle ilişkilerinin az olduğu, ebeveynlerinin ya hiç evlenmemiş ya da boşanmış olduğu, ailenin kamu yardımı aldığı ya da ailedeki bireylerden birinin psikolojik yardım almış olduğu belirlenmiştir. Dışa dönük (dışsallaştırılmış) problemlere sahip çocukların ailelerine bakıldığında ebeveynlerin ya ayrılmış, ya boşanmış ya da evlenmemiş olduğu veya kamu yardımı aldıkları görülmüştür (Santrock, 2014, s. 427).

Özellikle ergenlik dönemindeki gelişimsel ve psikolojik problemlerin tedavisiyle ilgili çalışmalarda bulunan klinisyenlere göre de bu dönem sorunları genel olarak maddenin kötüye kullanımı, içe yönelim ve dışa yönelim bozukluklarıdır. Madde kullanımı, nikotin veya alkol gibi legal maddeler de olmak üzere uyuşturucu, kokain vb. illegal diğer maddelerin de uygun olmayan bir şekilde kullanılması demektir. İçe yönelim bozuklukları, kaygı, anksiyete, fobiler gibi kişinin sorununun kendine yönelik yani içe yönelik olmasıdır. Dışa yönelim bozuklukları ise suçluluk, evden kaçma gibi kişinin sorunun kendinin dışına yönelik olmasıdır (Steinberg, 2002; Yavuzer, 2005, s. 91). Bunun yanı sıra Dost ve Keklik (2014) ebeveynlerin de en çok korktuğu davranışların başlıcalarının, çocuğunun alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, risk barındıran cinsel davranışlar, aşırı hızla araba kullanma, heyecan arama, saldırganlık içeren davranışlar olduğunu söyler (Dost ve Keklik, 2014). Yazgan (2015) da özellikle büyük kentlerde yaşayan ebeveynlerin çocukları ile ilgili ilk endişe duyduğu konunun cinsellik olduğunu ardından da madde kullanımı ve bağımlılığı ile alkol bağımlılığı olduğunu belirtir. Önemli olan bu sorunlardan daha ziyade, bu tür

olasılığı olan risklerin ortaya çıkmaması amacıyla alınan önlemlerin çocukluk döneminde iyi veya kötü bir şekilde sağlanmış olması ve bununla beraber çocuğun da öz kontrol ve kendini disipline edebilme becerilerini geliştirebilmiş olması, zaten ergenlik döneminde bu risklerin sahici bir şekilde soruna dönüşmesini engellemiş olacaktır (Yazgan, 2015, s. 4).

Okul sorunları bu dönemdeki uyumsuzluklar arasında başı çeker. Yalan söyleme, çalma, saldırganlık gibi bazı davranışlar da eğer sık sık tekrar edilirse çocukta davranış bozukluğu olarak ele alınır. Okul başarısızlığı, disipline olamama durumları söz konusudur. Bir diğer sorun toplum kurallarını ihlal etme, topluma uyum sağlayamama durumudur. İçer kapanıklık, çekinik kişilik, utangaçlık, aşırı durgunluk gibi durumlar da süreklilik gösteren duygu durumları olursa eğer yine toplum içinde uyumsuzluğa neden olur (Baltaş, 2004, s. 176). Fakat Santrock (2014, s. 427) Okul başarısı sorunlarının bu gibi diğer problemlerle birlikte olsa da olmasa da sadece tek başına bile birçok ergenin tedavisi için kliniğe sevk edilmesine neden olabilecek bir sorun olduğunu söyler. Baymur (1961, s. 36) da 1959 yılındaki 1778 lise öğrencisiyle yaptığı araştırmada onları mutsuz eden ilk ve en önemli sorunun okulları ve öğretmenlerine yönelik problemler olduğunu belirlemiştir. Sırasıyla gelen diğer sorunların üniversiteye yerleşememe kaygısı ile ev ve aileleriyle ilişkili sorunlar olduğu ortaya çıkmıştır.

Yine yapılan birçok araştırmanın sonuçlarına göre ergenlerin genel sorunlarının yaşlarına, okul devam durumlarına, ebeveynlerinin onlara karşı olan tutumu nasıl algıladıklarına, çocuğun zeka seviyesine/düzeyine etrafındakilerce kabul edilme durumlarına göre değişkenlik gösterebildiği ortaya çıkmıştır. Bu sorunlardan en çok göze çarpanı gelecek kaygısıdır. Çocuklar genellikle üniversiteye girebilip giremeyeceği kaygısını taşırlar (Kulaksızoğlu, 2004, s. 76). Gökçe (1984, s.181) lise öğrencilerinin sorunlarına yönelik yaptığı çalışmada öğrencilerin ülkemiz gençliğinin en başta yer alan problemlerini sırasıyla üniversiteye yerleşememe (%43,9), işsizlik (%22,5), meslek kazanımındaki zorluklar (%19,7) olarak düşündüklerini belirlemiştir.

Anne babanın kendi kişilik özelliklerini çocuğunda da görmek istemesi, ona kendi kişiliğini zorla benimsetme çabası ya da tamamen kendine zıt bir kişilikte olmasını isteyip kendinde eksik gördüklerini çocuğunda da görmek istememesi ergenin kimlik kazanım sürecine olumsuz etki edebilmektedir. Bu durum çocukta ego şişmesine sebep olabilir (Geçtan, 2002, s. 181). Ebeveyn ne kadar baskıcı olursa, çocuğa fikir hakkı vermezse çocuğun da o kadar bağımsız olma isteği artar. Ebeveynin bu tür olumsuz karşılıkları ergenlerde de istenmedik duygu birikimini meydana getirir (Kulaksızoğlu, 2004, s. 94-

95).Evde anne babası tarafından anlaşıldığı hissine sahip olmayan, olumsuz tutuma maruz kalan çocuk bu ego doyumunu arkadaş çevresinde karşılamak isteyecektir (Köknel, 2004, s. 99). Ergenlik döneminin sıkıntılı geçmesi veya istenmedik duygu birikiminin yaşanması demek zaten çocukluk döneminde de arkadaş uyumu, toplumsal kurallara uymama gibi konularda çocuğun zorluk çekmiş olması demektir. Yani problemler birdenbire ve aniden ergenlik dönemiyle başlamaz (Yazgan, 2015, s. 4). Ergenlik döneminde görülen problemlerle ilgili ortaya çıkış sebebi başta olmak üzere birçok önemli ilke vardır. Bunlardan en önemlileri davranışın kalıcı-tehlikeli ya da kalıcı-sorun olduğunun ayırt edilmesi, kökeninin ergenlik öncesi döneme mi dayandığı yoksa ergenlik döneminde mi ortaya çıktığının bilinmesi, bu dönem sorunlarının çoğunun geçici olduğunun bilinmesi, sorunların hiçbir zaman sadece ergenlik dönemindeki fiziksel veya hormonal değişikliklerden ötürü olmadığını bilmesidir. (Steinberg, 2007, s. 483).

Herhangi bir ebeveyn veya daha büyüklerden ergenlik döneminin tanımlanması istendiğinde, çoğunlukla sorun, dert, problem gibi kelimelerle tanımlanabilse de (Yavuzer, 2012, s. 11) Jung' a göre ergenlik dönemi hem ebeveyn hem de ergen için problemden ziyade zor geçen bir dönemdir (Geçtan, 2002,s. 182). Ayrıca bu sorunları etkileyen durumlara 'risk faktörleri' denilerek özellikle bu faktörlerden 'yoksulluk, ebeveynin yetersiz oluşu ve psikolojik sorunları olan ebeveyn' faktörlerine maruz kalan çocukların oluşabilecek problemleri açısından 'yüksek riskli' durumda oldukları söylenir ama bu durumlara sahip her çocuğun veya ergenin de problemli davranışı olacağı anlamına gelmez (Santrock, 2014, s. 427). Birey çok farklı kararlar alarak alabilmek ayrıca bulunduğu topluma uyum sağlamak zorundadır. Artık gerçek hayatın gerektirdiği beklentilere cevap verme çabaları başlamıştır. Zaten gerekli hazırlığı sağlayan çocuk bu dönemini problem yaşamadan atlatır. Fakat gerçekliği reddederek çocukluk dünyasında kalmaya direnen çocuk elbette önemli problemlerle bu döneme giriş yapabilmektedir (Geçtan, 2002, s. 182). Zaten her çocuk ailesi içinde olan davranışları çevresine yansıtır. Olumlu yöndeki sosyal davranışların tekrarı olur. Eğer çocuk ailesinin olumsuz davranışına maruz kalıyor, reddediliyor ve uzaklaştırılıyorsa bu davranışları tekrarlamak istemez. Ancak mutlu hissettiği sosyal davranışları da çocuk yansıtır ve tekrarlamak ister (Kulaksızoğlu, 2004, s. 83).

Anne Baba Tutumları

Karşılıklı ilişkilerin çok yoğun yaşandığı aile ortamındaki disiplinin ve anne-baba tutumlarının sosyal ve duygusal gelişimde önemli bir faktör olduğu bilinmektedir. Her ailenin çocuklarını yetiştirirken sergilediği farklı tutum ve davranışlar, aynı ailede ebeveynin farkında olarak veya olmayarak, her çocuğa karşı tutum ve davranışları değişebilmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2011, s. 231). Çoğunlukla anne baba çocuklarına karşı şöyle tepki durumlarını yansıtır: suçlama, emir verme, tercih etme, eleştiri, uyarı, güven verme, mahcup etme, sözlü olarak açıklama yapmama, yargılama. Çocuğu bastıran her türlü söz, çocuğa suçluluk duygusunu yaşatır, ebeveynin adil olmadığını hissini verir, çocuk sevilmediğini düşünür, karşılık olarak sert tepki verebilir, karşı çıkma davranışı ortaya çıkar, çocuk kendine olan saygısını yitirebilir (Yavuzer, 2004, s. 117).

Kültürel norm ve kabul davranışları, anne babanın yetiştirme şekli, aile arası ilişkiler, sosyoekonomik düzey, çocuğun yaşı ve cinsiyeti anne-babaların kural ve otorite anlayışını ve çocuklarına karşı tutumlarını etki edebilmektedir (Dönmezer'den aktaran Çağdaş ve Seçer, 2011, s. 236-237). Yasaklar ve kurallar koyan bir tutum sergilediğimiz davranışlarımız aslında öğrenme prensipleri içinde değildir ve yanlıştır. Hatta çağdaş yaklaşımlar artık olumsuz tutum ve davranışlar yerine olumluları kullanmayı daha etkili bulmaktadırlar. Ceza ve yasağın eğitim ve öğretimde etkili olduğu inancı çağdaş yaklaşımların gerisinde kalmış ve artık çocuğa, gence, yetişkine ceza ve yasak yaptırımı uygulamaktansa yapılmak istenenin anlamını anlatmak, karşılıklı tartışmak etkili yöntem olarak kullanılmalıdır (Söylemez, 2004, s. 118). Özellikle ergenlikte de ebeveynin çocuğuna karşı sergileyeceği tutum ve davranışın tutarlı ve karşılıklı anlayış ve iletişime mani olmayacak şekilde olması önemlidir. Örneğin, Özyürek ve Özkan'ın (2015), anne baba tutumlarıyla ilişkili yaptıkları bir araştırmada anne babasını güven verici ile izin verici-aşırı hoşgörölü olarak algılayan ergenlerin, anne babasını ilgisiz-kayıtsız ve baskıcı olarak algılayan ergenlere göre öfkelerini sosyal anlamda daha onaylanabilir davranışlar şeklinde ifade ettikleri bulunmuştur. Güven verici ile aşırı hoşgörölü ebeveynlik tutumunda çocuğa tanınan yetkiler, ilgisiz-kayıtsız aile ile baskıcı aile tutumlarındakine kıyasla daha fazladır.

Doğanın kanunu gereği anne baba çocuğunu sever. Girişimlerini destekleyerek çocuğunun özgüvenini kazanmasını ister. Çocuğa ne çok fazla ne de gereğinden daha az destek verilir. Bu tür ebeveyn tutumu zaten olması gerekendir, olumludur, çocuğun da istemi

sınırlanmamış olur. Aşırıya kaçan çocuğun davranışı anlayışla karşılanarak, sert olmayan, ket vurmayan bir tavırla düzeltilmek istenir. Bu tür bir tutumla büyüyen çocuk topluma yararlı bir birey olarak yetişir, hayatını yapıcı kararlar ve davranışlar üzerine kurar (Geçtan, 2002, s. 127). Zaten anne – baba çocuğunun yaş aldıkça daha bilinçli olduğunu düşünür. Fakat bunların yan sıra çocuğunun davranışını yaşına göre doğru bulmazsa da davranışı yüzünden çocuğunu sorumlu tutar, kasıtlı olduğunu düşünür, bu anlamda da çocuklarına karşı baskı uygulayabilirler. Yani çocuğun yaşına göre anne babasının ona olan tutumu ve kabulü değişmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 239).

Anne babanın çocuğa karşı aşırı kısıtlaması da aşırı serbest bırakması da çocuğun toplumsal-sosyal gelişimini engeller. Yapılan araştırmalar incelendiğinde baskıcı, esnek ve hoşgörülü olmayan ebeveyn çocukta olumsuz duygu, toplumsal ve zihinsel gelişime neden olmaktadır. Fakat bazı ebeveynler olması gereken sınırları koyarak çocuklarının belli alanlar içerisinde özgürlüğüne izin verirler. Çocuğa karşı olumlu ortamı ve belli sınırları sağlayan ebeveyn kaygı ve engellenme olmadan onun etrafını tanımasını, sosyal ilişkilerde yetkinlik becerilerini kazanmasını sağlar. Baskıcı tutum gösteren ebeveynler ise çocuklarına karşı duyarsız olurlar ayrıca bu durum çocuğun etrafından çok az doyum almasına neden olur. Çocuk öfkeli, mutsuz, iç çatışmalı, sinirli olur. Aşırı rahat ve tutarsız anne babalar ise çocukta kontrol ve denetimden uzak davranışların ortaya çıkmasına neden olurlar (Yavuzer, 2004, s. 123).

Birçok araştırma anne babanın çocuklarının gelişimini derin bir şekilde etkilediğini savunmaktadır. Özellikle çocuklarla ilgili olarak anne baba farklı, çeşitli, zengin uyaranlı ortamlar ve deneyimleri sunarsa çocuklarının da olumlu davranışlarını desteklemiş olurlar. (Berk, 2013, s. 675)

Çocuklar ‘taklit’ ederek her türlü davranışı öğrenebilir bu yüzden ebeveyn çocuklarına ‘istenen-uygun davranış’ kalıplarını yansıtmalıdır (Yavuzer, 2004,s. 115). Anne babanın tutumları ile çocuklarının davranışları arasındaki bağı inceleyen Lafore’ un (1945) araştırmasından; anne baba çocuklarına sevecen değilse, çocuk tam tersine anne ve babasına daha sevecen bir tavır sergilemektedir; baskıcı anne baba çocuğunun onlara karşı düşmanca karşılık vermesine maruz kalmaktadır; suçlayıcı, cezalandırıcı, gözdağı veren ebeveyn çocuğunun ağlamalarıyla karşılaşır; ailesini ciddiye almayıp sürekli sürekli tedirgin eden çocuk ebeveynleri tarafından yönetilemeyen, görmezden gelinen, ilgileri başka alanlara dağıtılmak istenen çocuklardır; anne baba çocuklarına ne kadar olumsuz

karşılık verirse, aynı şekilde çocuğundan da karşı bir dirençle karşı karşıya gelmektedir şeklinde sonuçlar elde edilmiştir (Geçtan, 1989; Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 234).

Çocuğa karşı olan tutumların kültürler ve alt kültürler; aileler ve bireyler arasında da önemli farklılıkları vardır. Bunun sebebi olarak yaşanan toplumun sosyo-ekonomik düzeyi, inanç, ahlak kuralları, bireyin duygu ve düşünceleri, kişilik özellikleri, yetiştirme tarzı gösterilir (Dönmezer, 2009, s. 143). Örneğin, çocukluk döneminde ebeveynlerinden nasihatler dinleyen çocuk ileride de kendi çocuğuna aynı şekilde destek olacaktır. Fakat suçlanan, yargılanan, utandırılan, eleştirilen vb. durumlara maruz kalan çocuksa büyük ihtimalle aynı ilişkiyi kendi çocuğuyla da kuracaktır (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 241).

Bandura ile Walters (1959) çocuklarına sert davranan anneleri gözlemlediklerinde anne ve baba arasındaki ilişkinin de sağlıklı olduğunu söyleyerek, annenin babadan sevgisizlik görerek uzaklığa maruz kaldığını belirlemişlerdir (Dönmezer, 2009, s. 155). Kaldı ki anne ve baba arasındaki ilişki ne kadar olumlu ve sağlıklı ise ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki de o kadar olumlu ve sağlam olacaktır. Aralarında çatışma, sevgisizlik, uyumsuzluk ve mutsuzluk olan anne baba zamanla bunu çocuğuna yansıtır. Bu durum ebeveynlerin çocuğuna karşı itici, reddeden, baskılayan, aşırı koruyucu olan bir tutum sergilemelerine neden olabilir (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 236). Geçimsiz aile içinde olup, olumsuz etkilere erkek çocuklar kız çocuklara göre daha fazla maruz kalırlar. Bunun nedenini ise konuyla ilgilenen bir araştırma erkek çocukların kız çocuklara oranla ebeveyni tarafından azara ve fiziksel cezalandırmaya daha çok uğradığını tespit ederek açıklamıştır. Yine araştırmalar ebeveynlerin kavga ederken erkek çocuklar aynı ortamda ise kavganın uzun ve sık olabildiğini, fakat kız çocuğun yanında kavgalarını ya durduklarını ya da ertelediklerini söyler (Yavuzer, 2004, s. 128). Eleanor Maccoby (2000) de ebeveynlerin çocuk üzerindeki etkisini vurgulayarak ebeveyni ve çocuk arasında uzun dönemli bir ilişkide nasıl çocuğun anne ve babasını etkilediğini söylüyorsak, anne ve babasının da çocuğu etkilemediğine inanılması oldukça gülünç olacaktır şeklinde bir düşünceye sahiptir. (Berk, 2013, s. 675)

Sosyoekonomik düzey de anne baba tutumunu etkileyen önemli faktörlerden bir diğeridir. Özellikle sosyoekonomik düzey yüksek olunca eğitim düzeyinin yüksek olması anne babanın daha çok çocuğuyla ilgili kitap, yayın, program takip etmesini sağlar, ihtiyaç durumunda destek alabileceğini bilir ve uzmanlara başvurabilir. Bu durum da ebeveynin çocuklarına karşı daha olumlu tutum geliştirmesini sağlar (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 244). Saygın (2004) araştırmasında annenin aldığı eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklarına yönelik olan tutarlı ve disiplinli davranışının artarak, koruyuculuğu, bedensel cezalandırma

ve başarılı olması için çocuğa baskı yapma davranışının azaldığını söylemiştir (Çağdaş ve Seçer, 2005,s.244). Yani anne babanın eğitim düzeyi arttıkça çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişkinin daha sağlıklı ve olumlu olduğu görülmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 245).

Yetişkinlik dönemine kadar çocuklar doğuşundan itibaren anne babalarının tutumlarına ve kurallarına göre davranışlarını şekillendirir. Örneğin, çocuklar ilkokuldayken sık sık anne babalarının cümlelerini hatırlayarak dile getirirler ‘Annem zencilerle oyun oynama der’, ‘Babam siyahîlerin tembel olduklarını anlatır’ vb. (Morgan, 1984, s. 374) Yapılan araştırmalara göre kökeni Afrika olan Amerikan ebeveynlerde, kökeni Latin olmayan beyaz ebeveynlere oranla fiziksel ceza yöntemi daha çok kullanılmaktadır. Bu durum beyaz ebeveynlerde çocuğun daha çok dışsallaştırılmış problemleri (yüksek düzeyde saldırganlık gibi) ile ilişkilendirilirken, Afrika kökenli Amerikan ebeveynlerde böyle bir ilişki saptanamamıştır. Bu anlamda ebeveynin otoritesine uyma zorunluluğunun oluşturulması çocukların sosyal gelişimleri üzerinde daha ciddi problemlere adım atmasına (kurban ya da zorba olması vb.) engel olarak bu tür anti sosyal davranışların gelişimini ortadan kaldırmaya yönelik uygun bir strateji olabilir (Santrock, 2014, s. 256). Rolins (1979) de araştırmasında çocuğun sosyalleşmesi üzerinde ebeveynin etkin olduğunu söyleyerek iki önemli değişkeni açıklamıştır. İlkini anne babanın kontrol girişimleri, bir diğerrinin ise çocuklarına yönelik destekleri olduğunu belirtmiştir (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 270). Fakat aynı zamanda konuyla ilgili olarak bazı uzmanlar Amerikalı ebeveynlerin aşırı hoşgörü tutumuna sahip olduğunu hep destekleyici tavır sergilediklerini ama bunun sonucunda da anneler çocuklarının çocuksu kalarak uzun yıllar boyunca da bunu devam eden yıllara taşıdığını söylemişlerdir (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 238).

Adler, bir birey üzerinde çevrenin etkisini incelerken özellikle onun ailesi üzerinde odaklanmıştır. Freud’ la ortak bir düşünce benimseyerek doğumla birlikte beşinci yıla dek aile içi ilişkilerin bireysel özelliklerin belirlenmesinde önemli bir unsur olduğunu söyler (Geçtan, 2002, s. 126). Freud, bir bireyin problemini oluşturan etmenleri biyolojik dürtüleri ile ailesinin karşısına çıkardığı gerçeklerin bir çatışması ve de cinsel gelişimi boyunca anne ya da babasına karşı bir tutku beslemesi ile açıklayarak anlatır. Adler ise ebeveynin en çok da annenin tutumuna ve kardeşlik ilişkileri arasındaki niteliğe önem vermiştir (Geçtan, 2002, s. 126). Ailede söz sahibi geçmişten günümüze genellikle baba olsa da ve babalar aile içinde olduğu gibi çevresinde de daha etkin ve sorumlulukları olan bireyler olarak görülse de çok nadir anne ve çocuk arasındaki gündelik ve süregelen

ilişkilerin bir parçası olabilmışlardır. Anne babaya göre çocuk üzerinde daha etkilidir (Jull, 2008, s. 288).

Kulaksızoğlu (2004) da anne babanın hatta daha çok da annenin çocukla olan ilişkisinin, çocuğun tüm gelişim alanlarını etkileyerek kişilik yapısının temel yapısını oluşturmada en önemli faktör olduğunu belirtir. Annenin babadan daha fazla çocuklarıyla vakit geçirebilmesi, babaya göre daha samimi bir ilişkisinin olması ise annenin babadan daha çok çocuğu etkilemesine neden olur, bu durum da annenin çocuğuna karşı tutumunun daha önemli olduğunu gösterir (Kulaksızoğlu, 2004, s. 118). Yörükan (2000, s. 85) ise kardeşlik ilişkilerinin çocuğun aile içinde almış olduğu roller üzerinde çok önemli olduğunu vurgular. Bu konu hakkında yeterli bilgi edinildikten sonra çocuğun bir görüş çerçevesinde sınıflandırılabilceğini söyler. Örneğin; kişinin ilk çocuk, tek çocuk veya son çocuk (en küçük çocuk) olduğu anlaşılabilir. Yörükan (2000, s. 85) en küçük çocuğun ailede özel bir yere sahip olduğunu en küçük olduğu için üzerine düşüldüğünü söyler. Yaştan ziyade bedenlen de en küçük olması kardeşlerinin ondan daha önce büyümüş olmasından dolayı sanki en çok yardım edilmesi gereken olduğu düşünülür.

Baskıcı Otoriter Tutum

Ebeveynin katı bir disiplin uyguladığı ve çocuğun kurallara uymakla yükümlü olduğu tutumdur (Gümüş, Kurt, Ermurat ve Feyetörbay, 2011).

Otoriter tutumda çocuğun en küçük hatalı bir davranışında bile ağır cezalar verilir. Cezanın çeşitleri her ailede farklıdır. Dayak gibi fiziksel cezalara da başvurulabilir, suçlama, mahcup etme gibi duygusal cezalar da uygulanabilir. Veya sevdiği şeylerden alıkonulup çocuğu yoksullaştırarak da cezalandırabilirler. Bu tutum korku odaklıdır. Sevgi ancak istendik davranış sergilendiğinde gösterilir. Çocuk şımarmanın diye uyurken sevilir. Aşırı baskı ve disipline bir hayat düzeni mevcuttur. Çocuk boyun eğici olmak zorundadır (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 264). Bu tür ailelerdeki çocuklar nazik, doğru ve dürüst olur fakat daha çekinik, çevresinin etkisi altında kalabilen, çok daha hassas bir kişiliğe sahiplerdir. Kolayca ağlama davranışı gösterebilirler. Bununla birlikte isyan eden bir tavır sergileyebilir, aşağılık kompleksine kapılabilirler (Yavuzer, 2004, s. 127). Yani çocuğu pasif, korkak, çekinik karakterli yapabilir. Uysal olarak yetişerek ileride atılım yapamayan, aktif bir kişilik kazanamamış birey olarak büyür. Veya tam aksine saldırgan davranışlar da gösterebilir. Anne babanın bu tutumundan kaynaklı olarak çocuk olumsuz rol model

görmüş ve etrafındaki daha pasif kişileri ezebileceğini öğrenmiştir (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 265). Bu tutumun temel niteliği çocuğa olan baskıdır. Esas olan anne babaya itaattir. Çocuk aile içinde uyması gerekenin dışına çıkınca dışlanacağını bildiği için sürekli kendini bastırır. Öfke ve kızgınlıklarını rahatça ifade edemez. Bu nedenle de pasif saldırganlık durumu ortaya çıkar. Bu ailede ilişkiler korku ve kızgınlık duygularıyla bir aradadır. Emredici cümlelerle konuşulur (Kulaksızoğlu, 2004, s. 122).

Denham, Susanne, Others (1994), sosyal uyumu sağlayamamış çocukların anneleri daha kızgınlık içeren ve otoriter tutumdaki davranışları sergilerken; sosyal uyumu sağlamış çocukların anneleri ile çocukları arasında sağlıklı bir iletişim olduğunu belirlemişlerdir (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 267).

Kulaksızoğlu (1985, s. 165) 150 son sınıf lise öğrencisiyle ve 450 kişiden oluşan onların anne babalarıyla aralarında olan çatışmalar ve annelerin çocuklarına yönelik tutumları arasındaki ilişkilerle ilgili bir araştırmadan elde ettiği sonuçlara göre sosyoekonomik düzey ve kültür seviyeleri artan annelerde aşırı koruyucu tutum azalırken, demokratik tutumlar daha çok artmıştır. Aynı zamanda baskı ve disiplin içerikli tutum ve davranışları da azalmaktadır. Demokratik tutum gösteren anneye sahip olan ergenin genel problemleri, aşırı koruyucu ve baskıcı/disiplinli olan annelere sahip olan ergenin genel problemlerine göre daha az olmaktadır. Ebeveynleriyle çatışma içinde iletişimi olan ergenlerin genel problemleri de artış göstermektedir. Anne baba ve erkek çocuklar arasında olan çatışmalar, anne baba ve kız çocuklar arasında olan çatışmalara göre daha fazladır. Alt sosyoekonomik düzeye sahip ailedeki ergenlerin daha çok problemlerinin olduğu görülmektedir, aynı zamanda anne babalarıyla daha fazla çatışma halindedirler (Kulaksızoğlu, 2004, s. 127).

Aşırı Hoşgörülü (Düşkün, Şımartıcı ve Gevşek) Tutum

Ailede söz hakkı olan tek kişinin çocuk olduğu, çocuğun belli bir sınırı olmadığı için yapıp yapmaması gerekenleri bilemediği, gerçek hayatta geçerli diğer kurallarla karşılaştığında hayal kırıklığına uğramasına neden olabilecek tutumlardır (Gümüş vd., 2011)

Kendi çocukluğu çok sıkı bir disiplin altında geçen anne babalar ‘benim çektiğimi, çocuğum çekmesin’ anlayışıyla; çok meşgul ve yoğun olan anne babalar da çocuklarına yeterli zaman ayıramadıkları için suçluluk duygusuyla vicdanlarını rahatlatmak için bu tutumu geliştirebilirler (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 257). Fakat hoşgörü ve düşkünlüğün de fazlası olumsuz olarak çocuğu etkiler ve onu bencilleştirir. Çocuk her zaman dikkati

kendine çekmeyi ister. Aynı zamanda çocuğun sosyal uyum becerisi de azalır (Yavuzer, 2004, s. 127).

Aşırı koruyucu anneler ve babaların da bu tutuma sahip olduğu söylenebilir. Bu tutuma sahip ebeveynler hiçbir duruma sınır koymayan, istenmedik davranışlara dahi aşırı hoşgörüyle cevap veren, sınırsız hak ve özgürlük tanıyan anne babalardır. Çocuk olumsuz davranışını kasıtlı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde bile yapsa yine büyük bir hoşgörüyle karşılanır. Her istek yerine getirilir ve cezaya asla yer verilmez. Kötü davranışın hiç birine sınırlama getirilmez. Burada yönetilen çocuk değil anne babadır. Eğitim çocuk odaklıdır (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 257).

Aşırı hoşgörü Baumerind (1968) ve Berk (2013, s. 671-672) tarafından tutum İzin Verici Çocuk Yetiştirme şeklinde tanımlanmıştır. Bu tutumda Ebeveyn çocuğuyla yüksek düzeyde ilişki içindedir ama beklentileri ve onlar üzerindeki kontrolleri daha düşüktür. Bu tutuma sahip ebeveynler çocuklarının her isteğine izin verici olarak yaklaşırlar fakat ergen kendi kendini kontrol etmeyi beceremez ve hep bir şekilde kendi özgün yollarını bulmayı beklerler. Bazı anne babalar bu tutumu bilerek uygular çünkü çocuğunun kendine güveninin tam olması için sınırlı bir kısıtlamanın yeterli olacağını düşünürler. Bu tutum ise çocuğun sosyal anlamda yetersiz oluşu ve özellikle de kendini kontrol edebilme becerisinin zayıf oluşu ile ilişkilidir (Santrock, 2014, s. 261). Burada çocuk özerkliğini kazanmak yerine hazır bulunuşluğunu henüz kazanamamışken kendi kararlarını kendi almak zorunda kalır. Daha fazla denetimci ebeveynlere sahip çocuklara kıyasla bu tutumla büyüyen çocuklar daha çok istemci ve yetişkinlere bağımlı olan bireylerdir (Berk, 2013, s. 671-672).

Çocuk sağlıklı gelişmek için ebeveyninin desteğini hissetmeli ve ona olan sevgilerinden emin olmalıdır. Fakat çocuk uyması gereken kuralları da bilmelidir. Bilerek ve bilmeyerek yaptığı hatalara karşı verilen tepki arasındaki farkı anlamalıdır. Bu sayede istedik davranışa yönelerek olumsuz davranışa karşı alacağı tepkiyi öğrenebilir (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 257).

Aşırı Koruyucu Tutum

Çocuğa olması gerekenden fazla kontrol ve aşırı ilgi gösterilmesi sonucu kendine güveni olmadığı için çevresine aşırı bağımlı çocuk olmasına neden olan tutumdur (Gümüş vd., 2011). Bu tutuma sahip ebeveynler çocuğu normalden fazla denetim altında tutar, daha fazla özen gösterir. Bu durum çocuğu aşırı bağımlı, özgüvensiz yapar. Çocuk hayatı

boyunca bu kişiliği devam ettirebilir, sonuçta ortaya kendi kendine yeterli olamayan bir insan çıkabilir (Yavuzer, 2004, s. 126). Genellikle yaşlılık döneminde çocuk sahibi olan ebeveynler daha koruyucu olurlar. En küçük çocuklar, evin tek kızı veya oğlu olanlar, fiziksel manada daha dikkat çeken, daha başarılı çocuklar da daha çok korunurlar. Yapılan araştırmalara göre anneler babalara göre daha koruyucu bir tutum sergilemektedir. Sebebi ise kültürümüzde bir anneden beklenen annelik rolü çocuğuna karşı daha fazla koruyucu olmaktır algısından kaynaklı olabilir (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 253).

Aşırı koruyucu tutum Baumrind (1968) ve Berk (2013, s. 671) tarafından Yetkeci Çocuk Yetiştirme şeklinde tanımlanmıştır. Bu tutum ebeveynin uyarıcı konumunda olduğu sınırlayıcı ve ceza verici bir tutumdur. Ebeveyn değişimi çok az kabul ederken aşırı kontrol koyup, katı kurallarla çocuğu sınırlar. Bu tutum çocuğun yetersiz sosyal davranışı ile ilişkilidir. Bu tutuma maruz kalan çocuklar kendisiyle yapılan sosyal kıyaslamalar yüzünden kaygılı olur, faaliyete geçmede başarılı olamazlar ve zayıf bir iletişim becerileri vardır (Santrock, 2014, s. 260). Yetkeci ebeveyn soğuk, reddeden tavırda olur, dalgaya alan, onur kırıcı davranışlarda bulunur, bağırır, emreder, eleştirir, tehdit eder. İsteklerinin, beklentilerinin nedeni olarak ‘Ben istiyorum’ tavrına bürünürler. Kararları kendileri alır, çocuğun yargılamadan kabul etmesini ister. Bu tutuma sahip çocuk kaygılı olur. Psikolojik denetim kurmaya çalışan ebeveyn, çocuğunun kaygılı, içine kapanık ya da karşı koyan ve saldırgan olmasına sebep olurlar (Berk, 2013, s. 671).

Aşırı koruyucu tutumda sosyal uyum zayıf ve kendini herhangi bir gruba kabul ettirme becerileri düşüktür. Sebebi de bu tutum sonucu çocukta oluşabilen bağımlı, çekingen, bencil, inatçı, başkalarının haklarını önemsemeyen davranış biçimleridir (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 256). Bu tutumdaki anneler özellikle çocuğunun bireyselleşme çabasını durdurmaya çalışarak, sürekli dışarıda karşılaşılabilecek tehlikeli durumları abartılı bir şekilde çocuğuna bildirip onu eve bağımlı tutmak ister. Çocuğa, aileden ayrılması durumunda anne babasının üzüleceği hissettirilerek onda suçluluk duygusu yaratılıp eve bağlanması da kolaylaştırılır. Bu tür durumlar ve engellemeler sonucu ergenin birey olabilmesi de zorlaşmış olmaktadır. Bu tutumdaki anne babalar çocuğun kendilerine bağlı ve bağımlı olmasını nerdeyse bir görev gibi görürler (Kulaksızoğlu, 2004, s. 120).

Eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin günümüzde daha çok kısmen de olsa ‘çocuk merkezli yetiştirme tutumunu’ benimsedikleri görülmektedir. Aslında bu tutum aşırı koruyucu tutumun bir diğer uzantısıdır. Çocuk bu tutumda kendiyile ilgili bütün kararlarda seçenekleri kendi belirler sonuçta da her şey çocuğun kendi isteklerine göre düzenlenir.

Çocuğa çok az görev yüklenir aslında her şeyini karşılayan ve yerine getiren anne babasının yanında anneanne ya da babaanne de olabilmektedir. Yeni yapılan araştırmalar özellikle bu gibi tutumların çocuk üzerindeki etkisini incelemeye yönelik olmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004, s. 121).

Tutarsız (Kararsız ve Dengesiz) Tutum

Ebeveynin uzlaşmadığı ve yaşadıkları görüş ayrılıkları ile çocuklarına yansıttıkları kararlı olmayan davranış biçimleri sonucu çocuğun doğru ve yanlışın ayırımına karar veremediği tutumdur (Gümüş vd., 2011). Görüş ayrılıkları sonucu oluşan tutarsızlık ebeveynin değişik tutumlarından kaynaklanabilir. Ergenlik yıllarında tutarsız tutuma sahip anne baba çocuğunun arkadaşlarıyla sinema, tiyatroya gitmesine veya kültürel faaliyetlerine sınır koyabilir fakat bir yandan da ona sürekli, büyüdüğünü, artık problemlerini kendisinin aşabilmesi gerektiğini, kararlarını kendi başına alabilmesini söyler. Bu tutumda disiplin aslında vardır fakat nerede ve ne zaman uygulanacağı bilinmez (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 264).

İlgisiz ve Kayıtsız Tutum

Gösterilmesi gereken ilgi ve şefkatin yetersiz olması sonucu pasif ve içe dönük kişiliklere sahip çocukların yetişmesine neden olmakla birlikte, ortada doğru bir ebeveyn rol modelinin olmaması sonucu disiplinsizliğin de mevcut olduğu tutumdur (Gümüş vd., 2011). İlgisiz ve kayıtsız tutum Baumrind (1968) ve Berk (2013, s. 672-674) tarafından Katılımsız (İhmal Edici) Çocuk Yetiştirme şeklinde tanımlanmıştır. Bu tutumda Ebeveyni ergenin hayatına katılım göstermez. Bu tutum çocuğun yeterli olmayan sosyal davranışı ve kontrol eksikliğiyle ilişkilidir. Ergen anne babasının onu dikkate almasının arzusu içindedir. Bu eksiklik onları ebeveynlerinin hayatındaki diğer şeylerden çok daha az önemli olduğu algısına götürür. Ergenin kendini kontrol edebilme becerisi düşüktür, bağımsız oluşlarıyla yeterince başa çıkamazlar (Santrock, 2014, s. 261). Bu ebeveynlerin depresifleri fazla, kopuk, gerginlikleri o kadar fazladır ki çocuklarına yönelik sarf edebilecek bir enerjileri kalmaz. Bu yüzden çocukların kolayca cevap verilebilecek isteklerine karşılık verebilirlerken, uzun dönemli amaçlara destek olacak uygun stratejiler geliştiremezler (Berk, 2013, s. 672-674).

Demokratik (Eşitlikçi ve Hoşgörülü) Tutum

En sağlıklı tutumdur. Anne baba çocuğa karşı hoşgörülü, güven veren, destekleyen bir tutum içindedir (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 269). Bu tutuma sahip anne baba çocuğunun davranışını daha akılcı bir yönlendirmeye kontrol altında tutar. Çocuklarının ayrı bir kişilikte olduğunu bilir, kabul eder ve bunu çocuğuna da hissettirir. Çocuğunun bağımsız bir kişiliği geliştirmesi için sürekli onu teşvik eder. Çocuğun hem kendini gerçekleştirmesine destek verirken hem de ona uygun ortamı sağlar ve de gereken sevgiyi de gösterir. Çocuk bu sevgiden hiçbir zaman mahrum kalmayacağını bilir. Ceza yerine ödül odaklı bir aile ortamı vardır (Kulaksızoğlu, 2004, s. 118).Hoşgörülü davranan anne baba çocuğuna gerektiği kadar sınırı koyabilen ve bunun yanında çocuklarının dilediklerini istedikleri şekilde gerçekleştirmelerine izin veren ebeveynlerdir. Eğer ebeveyndeki hoşgörü gereken kadarsa bu durum çocuğun da özgüvenli, toplumsal bir kişi olmasını sağlar (Yavuzer, 2004, s. 126). Ayrıca bu tutumda koşulsuz bir sevgi hâkimdir. Karşılıklı sevgi, saygı, hoşgörü vardır. Anne babalar çocuğun kararlarını desteklerler. Çocuklarının kendine yeten, özgür, kendini de sorgulayabilen bir birey olabilmesini isterler. Dıştan denetimi arayan değil kendi kendini denetleyebilen bir kişilik gelişimi için uygun koşul ve ortamı sağlamaya çalışırlar. Her zaman için iyi bir rol modeldirler (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 270).

Demokratik tutum Baumrind (1968) ve Berk (2013, s. 670) tarafından Yetkeli Çocuk Yetiştirme şeklinde tanımlanmıştır. Bu tutumda ebeveyn hem çocuğunun bağımsız olmasını destekler hem de gerekli sınır ve kuralları koyar. Anne baba daha sıcak ve çocuğun isteklerine karşı cevap verebilendir. Bu tutum çocuğun yeterli sosyal davranışları ile ilişkilidir. Bu tutumla büyüyen ergen özgüveni yüksek ve sorumluluk sahibidirler (Santrock, 2014, s. 260). En başarılı yaklaşımdır. Anne baba uygunluk konusunda baskın olurlar, çocuklarından beklentilerinin nedenlerini açıklarlar, çocuğun benlik algısına yönelik düzenlemeler için öğretme anları denen disiplin ile ilgili durumları bu anlamda kullanırlar ve çocuklarını gözetim altında tutarlar. Çocuğa uygun düzeyde özerklik tanırırlar (Berk, 2013, s. 670).

Çocuğa yönelik her anlamda kabulün olduğu ayrıca rehberlik edilirken aldığı kararlara saygı duyulup aynı zamanda bu kararlarını uygulaması için serbest bırakıldığı tutumdur. Demokratik ve güvenilir olan bu ortam çocuğun özgüvenli, saygılı, sorumluluk sahibi, aktif, hoşgörülü vb. olmasını sağlar (Gümüş vd., 2011).

İtici (Reddedici) Tutum

Temel anlamda annenin ve babanın çocuğu istememesidir. Bu tutum genelde annede var olan bir tutum olarak düşünülür. Kliniklere bu sebepten dolayı anneler daha çok başvurduğu için babaların tutumlarının bu manada çok fazla incelenememesine neden olmuş olabilir (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 247).

Bir araştırmada anneler erkek çocuklarına babalar ise kız çocuklarına karşı daha farklı davranarak yumuşak ve sevgi dolu oldukları saptanırken, anneler kız çocuklarına babalar ise erkek çocuklarına daha sert bir tutum sergileyerek reddeden bir tavır sergiledikleri belirlenmiştir (Dönmezer, 2009, s. 39). Bunun sebebi olarak eğer anne baba doğum gerçekleşmeden önce bekledikleri cinsiyetteki çocukla doğumdan sonra karşılaşmazsa, kız çocuk beklerken erkek, erkek çocuk isterken kız çocukla karşılaşır o çocuğa karşı reddedici ve itici bir tavırla yaklaşabilmeleri durumu gösterilebilir. Ama beklentilerine uygun cinsiyetteki çocuğuna da olumlu davranışları sergiledikleri bilinmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 248). Ebeveyni tarafından reddedilen çocuk yardım duygusundan uzak, öfkeli, hatta düşmanca tavır ve duygulara sahip olan bir kişilik geliştirebilir (Yavuzer, 2004, s. 127).

Jersild' a göre (1974) itici tutum sadece çocuğun istenmemesi değildir, çocuğun korkularına okulda karşılaştığı olumsuz davranışlara aldırış etmemek, sadece akıllı bir çocuk olursa, giysilerini temiz tutarsa, başarılı olup, kardeşleriyle iyi ilişkiler kuracağı zaman sevebileceğini söylemek, başından savmak için çocuğun her dilediğini yapmak veya ne istiyorsa vermek de çocuğa karşı sergilenen itici bir tutumdur (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 249). İtici tutumda çocuğun anne baba tarafından kabulü çok azdır. Çocuğun küçücük olumsuz davranışının yanında kabul edilebilecek davranışı dahi kabul edilmez (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 245).

Yavuzer (2004, s. 127) evde çocuğun egemenliğini kabul eden ebeveyn tutum çeşidi olarak Çocuğa Boyun Eğme tutumundan da bahseder. Çocuğun anne babaya olan saygısının çok az olup, zamanla çocuğun anne baba dışında çevredeki diğer kişiler üzerinde de baskın olmanın yollarını arayan bir kişi haline geldiğini söyler. Ayrıca anne babaların çocuklarının hepsini aynı derecede sevdiğini fakat bazı çocuklarını daha farklı yere koyduklarını gözlemlemiştir. Bu durumu da anne babanın Çocuk Ayırması şeklinde tanımlamaktadır. Bu çocukların kardeşleri arasında daha ayrı tutulan ve kayırılan çocuk

olduklarını, aynı zamanda akran ilişkilerinde saldırgan ve baskılı bir çocuk olduklarını belirtir.

Baumrind (1978) anne babanın tutumunda çocuğuna karşı duyarlılıkları ve çocukta beklentilerinin belirleyici iki faktör olduğunu vurgular; Eğer ebeveynlerin çocuğuna yönelik duyarlılığı fazla fakat çocuğuna karşı talepkâr oluşları az ise ‘izin verici tutum’ a; duyarlılıkları da talepkâr oluşları da fazlaysa ‘yetkili tutum’ a; duyarlılıkları az fakat talepkâr oluşları fazlaysa ‘yetkeci tutum’ a; duyarlılıkları da talepkâr oluşları da az ise ‘ilgisiz-kayıtsız tutum’ a sahiptirler.

Çağdaş ve Seçer (2005, s. 259-260) Yetginci Tutumdan bahsederek bu tutumdaki anne babaların çocuğunun başarısıyla ilgili aşırı bir beklenti içine girmelerinin yanında diğer çocuklardan da hep daha başarılı olmasını istediklerini, sürekli diğer çocuklarla kıyasladıklarını söyler. Anne babalar çocuğun sahip olduğu başarıyı hep az bulur, nasıl daha iyi olabileceğini anlatırlar. Anlattıkları, beklentileri çocuklara fazla gelen onların yaş, gelişim düzeyi ve yeteneklerine göre olmayan gerçekçi bulunamayacak isteklerdir. Yetkinci tutuma sahip anne ve babalar çocuklarının yaşına göre olmayan daha üst seviye hikâyeler anlatır, çocukları istedikleri gibi ilgili değilse de bu duruma canları sıkılır. Çocukların ilgi ve isteklerini önemsemezler. Çocuklarını ne kadar başarılıysa o ölçüde severler. En başarılı olan çocuğun kendi çocukları için her şeyi denerler. Sürekli çocukta kusur arar ve bulurlar. Başarıyı hep az görürler (Geçtan, 1989; Gander ve Gardiner, 1993; Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 260). Bu tutum genellikle kendi çocukluğu zor hayat şartlarıyla ekonomik olarak sıkıntılarla geçmiş olan ebeveynlerde daha fazla rastlanır. Anne baba ister ki kendinin her ne yapamadığı, ulaşamadığı, elde edemediği varsa çocuğu yapabilsin. Kendi amaçları doğrultusunda çocuklarını yönlendirirler. Çocuk anne babasının bu tür isteklerine karşılık verebilecek karakterdeyse eğer sorun çıkmayabilir. Fakat anne babasının isteklerini karşılayamayacak çocuklar kendisine karşı olumsuz algılamalar geliştirir. Bu durum düşük bir benlik algısı, kendine olan saygısı ve güveninin azalmasına sebep olur. Çocuk başarısız oluşuna alışıp vazgeçen bir duruma geçebilir. Bazı çocuklar da beklentilere yanıt verebilecek duruma sahiptirler ama anne babasının isteklerini bilerek yerine getirmeyip onlara ceza vermek isterler (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 260).

Ergenlik Döneminde Algılanan Anne Baba Tutumları

Anne babaların tutumlarının etkisi çocukları büyüdükçe azalır. Bunun en belirgin hissedildiği dönem ergenlik dönemidir. Bu dönemle birlikte anne babanın etkisi azalırken sosyal faktörlerin etkisi çocuk üzerinde kendini daha çok hissettirmeye başlar. Fakat anne babanın tutumları çocuk üzerinde, düzeyi değişse de her zaman etkili olabilmektedir (Morgan, 1984, s. 375). Baumrind (1968) 'e göre ebeveynler azalan bu kontrolü koruyabilmek için çocuklarına karşı güç kullanımı uygulasalar da bu sadece çocukluk döneminde kabul edilebilirken, ergenlik döneminde istenmeyen bir tutumdur.

Ebeveyn ve ergen arasındaki bu kritik dönemin başlangıcı doğmadan önce kurulur ve aslında yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Gülmeye ve emeklemeye başladığında; ilk kelimelerinde, ilk adımlarında ebeveyn onların yanındadır ve onları daima anlamaya çalışır (Seldin, 2009, s. 58). Zaten BM Genel Kurulu'nun çocuk hakları ile ilgili kabul edilen bildirisinde de anne babaya düşen sorumluluk ve yükümlülüğün; çocuğun gelişmesi için elzem tüm hayati şartların karşılanması olduğu şeklinde açıklanması konunun önemini vurgulamaktadır (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF], 1990).

Darling ve Steinberg (1993)' e göre çocuk ile anne babası arasındaki ilişki ve ilişkinin doğurduğu etkileşimler buna bağlı olarak da anne babanın davranışları çocuğu etkileyen en önemli faktörlerdendir.

Gelişimin ilk ve en önemli otorite kaynağı ailedir. Özellikle ilk çocukluk döneminde anne baba, toplum kural ve ahlaki değerleri çocuğuna aktarmak için gerekli olan koşulları sağlayarak davranışlarıyla ona model olmaya çalışır, ergenlik dönemiyle de çocuğunu doğru davranışa yönlendirir. Çocuğun sahip olduğu değerlerden özellikle ahlaki yargıları ebeveyninin tutumlarının bir yansımasıdır. Şengün 2013 yılında yaptığı bir araştırmada anne baba tutumlarının ergenin ahlaki olgunluk düzeylerini etkileyen en önemli faktör olduğu sonucunu bulmuştur (Şengün, 2013). Diğer açıdan burada ebeveyn eğitim düzeyi de önemlidir. Koç, Arıdağ ve Seydooğullarının (2014) yaptığı bir araştırmada; ahlaki yargı sürecinin annenin eğitimine göre değişerek üniversite mezunu anneye sahip öğrencilerin, ilkökul mezunu anneye sahip öğrencilere göre yüksek olup; babanın da eğitiminin bu durumu etkileyerek yine üniversite mezunu babaya sahip öğrencinin, ilkökul mezunu babaya sahip öğrenciye göre ahlaki yargı düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür.

Anne baba ergenin arkadaş, akran veya diğer yetişkinlerle arasında sosyal ilişkinin de düzenleyicisidirler. Özellikle annenin ebeveynlikte daha başat role sahip olması babaya

göre daha fazladır. Örneğin; öğretmen-veli toplantısına katılım ve bunu takip eden ergenin ev ödevlerine destek olma vb. durumlarda anne daha yönetsel role sahiptir (Santrock, 2014, s. 259). Sosyal duygunun kökünde anne yer alır. Bu rol anneye doğuştan verilmiş bir özellik gibidir. Anne ve çocuk arasındaki bu ilişki içten gelir (Hayat ve Faaliyet Birliği). İkisi de bu ilişkiden yarar sağlar yani sadece anne tarafından çocuğa sağlanan sadık bir ilişki değildir. Nitekim baba, kardeş ve diğer yakın ilişki içinde olan insanlar da bu faaliyeti kolaylaştırmalıdır. (Adler, 2014, s. 106)

Ayrıca annenin çocuk üzerinde genel anlamdaki etkisinin büyük olduğunu belirleyen araştırmalara bakıldığında örneğin son zamanlarda Japonlu gençlerin Amerikalı gençlere göre neden daha başarılı olduğunu araştıran bir çalışmada bunun nedeni annelerin çocuklarına karşı olan tutumları olarak açıklanmıştır. Örneğin; bir yıl boyunca anaokuluna giden Japon ve Amerikalı çocukların anneleri gözlenmiş, Amerikalı anneler çocuğunu okula gelince hızlı bir şekilde hazırlarken; Japon anneler çocuklarına gereken ve daha uzun zamanı ayırarak yavaş hareket etmiş ve çocuklarının hazır olmalarını beklemişlerdir ayrıca okuldan da çıkmaları daha uzun sürüyordur. Bir diğer örnek ise bir markette batılı çocukların annelerinin çocukların aşırı hiperaktif oluşlarını bağırarak-kızarak engellediği; Japon annelerin ise bu durum karşısında daha sakin kalıp bağırarak ve kızmak yerine çocuğa ne yapması gerektiğini söylemeyip, yaptığı davranışın sonucunda olumsuz durumun kendisini, market sahibini nasıl etkileyebileceğiyle ilgili çocuğa düşündürücü sorular yönelttiği gözlenmiştir (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 237).

Aslında ebeveyn tutumu çocuğun tüm gelişim alanlarını etkileyen önemli bir faktördür. Demokratik ve eşitlikçi tutumla büyüyen çocuk daha kendine özgüveni olan, daha aktif bir birey olmaktadır. Üzerine aşırı titrenilen, aşırı ilgili tutumla büyüyen çocuk daha pasif olmasının yanında fiziksel olarak da daha zayıf ve sosyal ilişkileri geri olmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004, s. 84). Bu dönemi fırtına ve stres olarak düşünen ailelerin ise çocuklarıyla daha fazla sorun yaşadıkları saptanmıştır. Günümüzde psikoloji alanında ‘fırtına ve stres’ yaklaşımı büyük oranda eleştirilmektedir. Aslında ergenliğin stresli olup olmaması onu nasıl tanımladığımıza ve neyi kast ettiğimize, düşündüğümüz ergene göre değişmektedir (Yavuzer, 2012, s. 72). Bunun yanı sıra anne babalar tutum ve davranışları ile aslında gerçek düşüncelerini sergilerler ayrıca somurtan bir surat, uzun süren telefon konuşmaları, evdeki bireylerle ilgilenememe, empatik iletişim için zaman sıkıntısı çekme, televizyon karşısında öldürülen saatler, internet arkasında harcanan zaman kişinin asosyalliğinin en belirgin kanıtlarıdır (Güneş, 2013, s. 90). Bu gibi aile tutumunun olduğu

bazı çocuklar içekapanıktırlar. Çünkü; Annesinden duygusal olarak beslenemeyen çocuk, sinirli bir annenin çocuğu, ev ortamında kendisini yeterince hissettiremeyen çocuk, içe kapanık olur. Ki ergenlik döneminde çocuğun değişen duygu durumları sebebiyle de bu durum daha da artarak iletişimsizliğe yol açabilir. Bu çocukların en büyük ortak özellikleri, duygu ve düşüncelerini diğerleriyle paylaşamamalarıdır (Güneş, 2014, s. 52).

Anne babalar çocuklarının özellikle ergenlik döneminde yaşadığı depresyon ve kaygı, stres gibi içe yönelim sorunlarında bu durumun onlar için normal mi yoksa onlar için çok ciddi bir sorun mu olduğunu anlayamaz ve bu durumun sebeplerini de merak etmektedirler (Yavuzer, 2012, s. 73). Ebeveynlerin bu sorunları gidermek için sadece çocuğuyla iyi vakit geçirmek ve onu mutlu etmeye çabaları yetmez aynı zamanda kendilerinin aile içi yaşantıları ve anne baba olarak karı koca ilişkilerinin nasıl gittiği de çocuğu etkilemektedir (Yazgan, 2015, s. 18). Güre ve Peksaygılı' nın (2008) yaptığı araştırmada ebeveynler arasındaki olumsuz iletişimin erken ergenlik dönemindeki çocukların uyum davranışları arasındaki ilişki incelendiğinde; annelerin anlamlandırdığı çatışmanın kız ve erkek çocuklarının içe yönelim, dışa yönelim ve tüm olumsuz durumları anlamlı olarak yordadığını bunun sonucunda da; ana baba arasındaki çatışma ile çocuğun uyum göstermesinde kızlarda ve erkeklerde algılanan çatışmanın derecelerinin farklı sonuçlar ortaya koyduğu bulunmuştur. Ergenlerde görülen kaygı düzeyindeki farklılıklarda özellikle ailenin ve de anne babanın çocuk yetiştirme tutumlarının ergenin kaygı düzeyinin daha yüksek olmasında etkisi olduğu düşünülebilir.

Kulaksızoğlu (1958) ortaöğretim son kademedede eğitim öğretim gören öğrencilerle yaptığı çalışmada, özellikle çocuğun ebeveynleri tarafından eleştirilmesi, sağlıkla ilgili konularla aşırı ilgilenilmesi, evdeki temizlik konusunda hassaslığın fazla olması, çocuğun ebeveynleri tarafından anlaşılmaması, çocuğa gereğinden fazla öğüt verilmesi, aşırı koruyuculuk, konuların fazla uzatılması, çocuğun eve geç gelmek için izin alamaması, çocuğun evde azarlanması, ebeveynlerin çocuğun yanında tartışmaya girmeleri, çocuğun dağınık olduğunun söylenilmesi, çocuğun başarı durumunun eleştirilmesi, ailenin çocuğa karşı baskıcı olması, ebeveynin her şeyi bilmeyi istemesi konularında ebeveynleri ile ergenlerin çatıştıkları ortaya çıkmıştır (Kulaksızoğlu, 2004, s. 95).

Ebeveyn çocuğun sadece bedensel, duygusal ve sosyal gelişimini etkilemez; çocuğa sunduğu kaliteli uyaranların olduğu ortam ile onun bilişsel ve dil gelişiminde de önemli yere sahiptir (Çağdaş ve Seçer, 2011, s. 234). Polat ve Kahrıman' nın (2003) yaptıkları araştırmada ergenlerin ebeveyn ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ile

benliklerine olan saygıları arasında pozitif bir ilişki olduğu, sosyal destek arttıkça ergenlerin olumlu benlik anlayışlarının arttığı görülmüştür. Olumlu benlik yapısının ise ergenin kendi ve çevresiyle ilgili kaygıları azaltarak toplumla uyumlu-sağlıklı ilişkiler kurmasına yardımcı olduğu bilinmektedir (Gardinali ve D'Alura'dan aktaran Gürsoy, 2006). Özellikle ergenlik döneminde ebeveyn sağlıklı bir tutum sergilemez ve çocuğa uygun bir rol model olamazsa kendi çocuklarının istenmedik bir kişilik oluşturarak, kimlik kazanımı sürecini olumsuz etkilerler (Yavuzer, 2004, s. 129). Ergenin kimlik gelişimine esas katkıyı sağlayan şey aile üyelerinin ve ebeveynlerinin onu koruması, esirgemesinden daha ziyade aile kararlarını almayı öğrenmesi, bu karar alma süreçlerinde ergene de söz hakkı verilmesi, aile içi sorumluluklarında ona yönelik görevlerin de verilmesidir (Yazgan, 2015, s. 14).

Anne babaların ergene olumlu bir katkıda bulunabilmelerinin yolları arasında, etkili aile yöntemleri ve ergenin hayatına dâhil olmaları yer almaktadır. Aile yönetimi ve tutumları, yapılandırılmış ve organize bir aile ortamını yürütmede oldukça önemlidir (Santrock, 2012, s. 259). Sayıl ve Uludağlı' nın (2009) yaptığı araştırmada ergenin ve anne-babasının davranış ve uygulamaları arasındaki ilişkiye bakıldığında ebeveynin akran ilişkilerini yönetme davranışları arasında ergene rehberlik etmelerinin olumsuzken, yasaklayıcı tutumlarının ise olumlu yönde ergenlerin risk içeren davranışıyla ilişkili olduğu; ebeveynin, ergenin nerede ve neler yaptığından haberdar olması ve ergeni akranlarıyla ilişkileri hakkında bilgilendirmesi ve yol göstermesi, ergenin risk içeren davranışlar gösterme ihtimalini azaltırken, ergenin akran ilişkileri üzerinde baskıcı davranışlara yönelik yasaklayıcı tutumlar, risk içeren davranışların görülme ihtimalini artırdığı görülmüştür.

Hayatın ilk yıllarında geçirilen yaşantının özelliği, bağlanma durumu, ebeveyn tutumları çocuğun kaygı yapısı ve kişinin ileriki dönemlerinde kişilik özellikleri bakımından önemli bir yere sahiptir (Ceyhan, 2006, s. 64). Çocuğun bağlanma şekli, onun ebeveyni ve sosyal çevresiyle olan iletişimine veya içinde bulunduğu diğer duygu durumlarına da etki edebilir. Yani ebeveyn tutumlarının tutarlı ve uygun olması gerekir ve böylelikle olumlu bağlanma geliştiren çocuk ergenlikle birlikte ilerleyen dönemlerde de iletişime daha açık olabilir. Bu sayede de içinde bulunduğu veya karşılaşılabileceği olumsuz durumları önlemek daha kolay olabilir. Yapılan araştırmalarda aile tutumları ile bireylerin bağlanma şekilleri arasında ilişki bulunmuştur; ilgisiz ve kayıtsız, korkulu bağlanma geliştiren ergenlerin bulundukları ortamda daha çok çatışmanın olduğu, aşırı kontrol ve baskının olduğu, aktif olmayan takdir

ve değer verme durumlarının egemen olduğu ve etkili olmayan problem çözme ve savunma sistemlerinin kullanıldığı saptanmıştır. Araştırmalar genel anlamda ebeveynlerin çocuklarına yönelik sergilemiş oldukları tutumların, onların geliştirecekleri bağlanma şekliyle yüksek anlamda ilişkili olduğunu kanıtlar niteliktedir (Keskin ve Çam, 2008). Çocuğunu zor ve sıkıntılı görmesi sonucu, anne babalar daha az duyarlılık, daha az olumlu tepki göstererek ergenin ailesiyle bağlanma problemi yaşamasına sebebiyet vermektedir (Yavuzer, 2012, s. 74). Ergenin ebeveynine bağımlı olmayıp bağıllık gösterme durumunun devam etmesinde ergen kendi kimliğini bulmada daha olumlu sonuçlar gösterebilmektedir. (Allen ve Hamser'den aktaran Aydın, 2015, s. 184).

Birçok anne baba bu dönemde çocuğunun nasıl itaatkâr biriyken bir anda kurallara uymayan, muhalif ve daha direnen bir çocuk olduğunu görmeye başlar. Bu anlamda da çoğu ebeveyn daha sert karşılık vererek daha fazla otorite kurmaya çalışır. Sanki çocuğunun birkaç dakika sonra hemen olgun davranan bir insana dönüşmesi gerekirmiş gibi davranır. Fakat çocuğun ergenlik döneminden yetişkinliğe doğru geçişi uzun bir dönem olacaktır. Çocuklarının bu dönemini bilen ve durumunun farkında olan ebeveynler ise kural ihlallerine karşı daha uygun ve kararında bir karşılık verirler. Bazı ebeveynler de nerdeyse tüm bunların aksine çok fazla bir özgürlükçü tutum takınarak çocuğunun her istediğini yapmasına izin vererek onların özerkliğini desteklediğini düşünmektedir (Santrock, 2014, s. 256). Güre ve Musaağaoğlu'nun (2005), ebeveyninin tutumlarını ergenin anladığı şekliyle onun davranışlarındaki bireysellik ve özerkliği arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında; ana-babasını demokratik olarak algılayan ergenlerin, hem baskıcı hem de ilgisiz-ihmalkâr olarak algılayan ergenlere göre daha fazla davranışsal bireysellik gösterip özerk davranabildikleri görülmüş, buna ek olarak da, ana-babasını izin verici-gevşek tutum içerisinde olarak algılayan ergenlerin davranışsal bireysellik ve özerk hareketlerinin, hem izin verici-gevşek hem de baskıcı tutumda olarak algılayan ergenlere oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Ergen bireyselleşerek kişiliğini bulmaya çabalarken ebeveynine benzeme, benimseme, onlar tarafından beğenilme dürtü ve çabasını artık 'yeni örnekler' e yöneltmiştir. Her seçtiği örnekten kendisine iyi veya kötü bir iz kalır. Artık anne babası onun için eleştirdiği kişiler olmuştur. Onları yeniden değerlendirir ve farklı şekillerde karşı çıkma davranışları sergiler (Köknel, 2004, s. 89).

Anne ve babanın çocuğuyla olan ilişkisi ergenlik dönemine kadar onun 'sosyalleşmesi' üzerinde etkili ve önemliyken ergenlik döneminde bu ilişki farklı bir değişime uğrar.

Yapılan araştırmalara bakıldığında anne ve babasıyla hiç çatışma yaşamayan ve devamlı karşıtlık içinde olan ergenlerin aslında çevresiyle daha fazla uyum sorunu yaşadığını belirtmiştir. Çatışmalar artarak orta ergenlik döneminde pik yapar, fakat zamanla azalacaktır. Bu çatışma ortamı ergenin aile ortamından uzaklaşmasıyla, kendine dayatılan durumlara karşı koymamasıyla ortadan kalkmaktadır. Bu çatışmaların ortadan kalkması için uygun tutumları benimsemesi gereken ebeveynlerin ergen için olumlu ortamın sağlanabilmesinde kritik bir fırsattır (Smetana, Campione-Barr ve Meztger'dan aktaran Siyez, 2009, s. 36).

Olumlu anne baba tutumunu sergileyen ebeveyn çocuğuna kendini değerli bulma ve özgüvenli olabilme duygularını aşılayabilirler (Morgan, 1984; s. 323). Kaldı ki bedensel olarak ve cinsel anlamda çekicilikleri ktleşmediği halde çoğu anne baba ergenlik döneminde çocuğunun bu anlamda irkinleştiği algısına kapılır. Aslında çoğu ergen bu anlamda daha çekici, güçlü ve sağlıklı olup pik noktaya ulaşmıştır. Anne babanın çocuğunun bedenine yönelik algısı muhtemelen ocuğununkinden daha olumsuzdur (Santrock, 2014, s. 256).

Bazı ana babalar kendi çocukluklarında yaşadıklarını çocuklarına da yansıtabilir. alışmalara bakıldığında kendi çocukluklarındaki sorunlarının aynını çocuklarına da yaşattıkları grlmştir. Örneğin, anne çocukluğunda abisine kızgınlık duymuşsa bu duyguyu oğlu olduğunda ona da hissedebilir ve bunu davranışına da yansıtır. Bu durum çocuğu reddedip, sürekli eleştirmesine neden olur, ocuk ise bunun sonucunda özsaygısı düşük bir birey olabilir. Hatta ocuk aşağılık duygusu bile geliştirebilir (Morgan, 1984, s. 323). Savran ve Kuşın (1997) 0-6 yaş arası çocuklara sahip olan en az ortaokul eğitimi almış 74 ebeveyn üzerinde bir araştırma yapmıştır. Araştırmada anne babaların çocuklarına olan tutum ile kendi çocukluklarında algıladıkları anne baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki bularak, ebeveynlerin kendi anne babalarını model aldıklarını ve kendi çocuklarını da algıladıkları tutuma benzer olarak yetiştirdiklerini saptamışlardır (ağdaş ve Seçer, 2005, s. 241).

Ergen ve anne babasının yaşadığı belli başlı sorunlar arasında iletişimsizlik, ergenin sorumsuz davranması sonucu anne ve babanın çocuğunu sürekli ve sert bir biçimde eleştirmesi, ergenin anne babasının eleştirilerini dikkate almaması, anne babanın ergeni sürekli kendinden daha başarılı akranlarıyla kıyaslaması, akademik ve okul başarısı sorunları gösterilebilir (ivilidağ, 2013, s. 48).

Craig Hart (1999) çocuklarının en uyumlu hali için anne babalara şu 4 öneriyi sunar (Berk, 2013, s. 676) çocuklara ahlaki değerlerini öğretmelidir ki, çocuk genetik eğilimleri ve akranları ile olan ilişkilerde doğru seçimleri yapabilsinler, çocukların olumsuz davranışlarına karşı anne baba tutum ve davranışlarında uyarılma ve değişiklikler yapılmalıdır yani iç tepisel bir çocuğa zora dayalı denetim yerine kararlı tutumda bulunmak ketlenmiş çocuğa aşırı koruyucu tutum yerine onu özendirecek rol model sunabilmek olumsuz davranışı azaltacaktır, okullardaki sanatsal ve spora yönelik faaliyetlerle çocuklara zengin, çeşitli, farklı deneyimler sunulmalı ve yetenekleri desteklenmelidir, çocuklar ve ergenler için olumlu davranışları tutarlı olarak öngörebilen yetkeli çocuk yetiştirme biçimi tutum olarak benimsenmelidir. Akbağ (1994) İstanbul'da ortaöğretim ikinci kademe öğrencisi olan 700 ergenle algıladıkları ebeveyn tutumu ve uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada ebeveyninin olumlu olarak tutumunu algılayan ergenlerin uyum düzeyleri ile ebeveyninin tutumunu olumsuz olarak algılayan ergenlerin uyum düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Daha yüksek uyum düzeyine sahip olan ergenlerin olumlu ebeveyn tutumunu algıladıkları ortaya çıkmıştır (Kulaksızoğlu, 2004, s. 84).

Gidilecek üniversite ve seçilecek meslek ergenlikte belirlenir. Bu dönemde ergen karar verebilme kapasitesine erişebilmiştir fakat bunu kullanabilme tecrübesinden yoksundur dolayısıyla bu süreçte en önemli olan şey aile fertlerinden destek alabilmeleri ve iletişim halinde olabilmeleridir. Ailede katılımcı bir karar alma kültürü içinde olabilme ergenin gelişim yollarını daha açık hale getirebilmektedir. Fakat burada katılımcı kültürden kasıt tüm sorumluluk, yük ve görevlerin çocuğa bırakılması değildir (Yazgan, 2015, s. 17). Ergenlik dönemindeki çocuklar özellikle üniversite ve meslek seçme kararlarına ilişkin ebeveynlerinin otoriter tutumlarına maruz kalabilmektedir. Bu konuda öncelikle anne ve babalara çocuklarının kendi yeteneklerinin olduğu alanı belirlemede yardımcı olarak bu konuda ona bir yönlendirmede bulunmalarının daha doğru olacağı, çocukları bir üniversiteye giremse dahi kısa süreli meslek edindirme kurslarıyla da bir meslek sahibi olabileceklerinin bilgileri verilmesi ve aydınlatılmaları yararlı olacaktır (Kulaksızoğlu, 2004, s. 77). Kulaksızoğlu (2004, s. 80)' na göre ergenin bu anlamda kaygılanmasına neden olan tipik anne baba tutum ve davranışları, çocuklarını isteği dışı alana yönlendirmeleri, çocuklarının kapasitesinden daha fazlasını hedef olarak belirlemeleri ve beklentiye girmeleri, çocuklarını küçük düşürmeleri, çevredekilerle kıyaslamaları,

arkadaşları ile iken çocuklarına sert davranmaları, sık sık eleştirmeleri, çocuklarıyla bir arada iken tartışmaya girmeleridir.

Anne ve babalarıyla çocuklarının tutumlarının benzer ve farklı yönlerine yönelik incelemeler yapan bu gibi araştırmalar göstermiştir ki en büyük benzerlik siyasi fikir ve inanç eğilimleri konusundadır. Ayrıca tutumlar arasındaki benzerlik kadar çocukların benimsediği anne babasından farklı tutumlar da vardır. Fakat genel olarak bakıldığında çocukların ve anne babalarının tutumları arasındaki benzerlik farklılıklardan daha fazladır. Bu da şunu gösterir ki; ebeveynler ve çocuklarına karşı tavır ve davranışı onların üzerinde diğer faktörlerden hem çok daha fazla hem de daha uzun etkisini sürdürmektedir (Morgan, 1984, s. 375).

Kaygı

Kaygı, istenmeyen durumların hissedilmesinden kaynaklanarak oluşur. Kişiden kişiye göre kaygı şiddeti ve derecesi değişir (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 357). Neredeyse tüm canlılarda bulunan bir duygudur. İnsanoğlu medeniyet kazandıkça da doğal olarak kendini sürekli yenileyip farklı biçimleriyle ortaya çıkan kaygıyla devamını sürdürmeye mecburdur (Kılıçbay, 1999).

Cannon (1932) kaygının organizmanın iç dengesini bozacak dış etkenlere karşı verilen bir tepki olduğunu veya denge bozulduğunda tekrar eski haline getirmeye çalışıldığında organizmanın başarısız olması sonucu ortaya çıktığını belirtir (Geçtan, 2006, s. 164).

Goldstein (1940) kaygıların ortak öğelerinin bireyin sahip olduğu yetenekler ile maruz kaldığı beklentiler arasında uyumsuzluğun yaşanması sonucu insanın kendini gerçekleştirmesini başaramaması olduğunu belirtmiştir (Geçtan, 2006, s. 164).

Günümüzde sıkça karşımıza çıkan olumsuz durumlardan biridir. Genellikle olumsuz duygulara maruz bırakıldığımızda kaygı durumu ortaya çıkmaya başlar. Baş edemediğimiz durumlar karşısında kendimizi yetersiz görmemiz sonucu ortaya çıkan duygu durumudur (Karataş, 2011). Işık (1996)' a göre ise herhangi bir tehlike olasılığının kişi tarafından algılanarak buna karşılık vermiş olduğu bir tepki veya duygudur. Kaygı durumunun açıklanmasında, sosyokültürel etmenlerin daha önemli olduğu görülmektedir. Ergenlik döneminde sıkça karşılaşılan kaygı, ergenin geleceğine yönelik kararlar alamaması gibi birçok yersiz korku ve düşüncelere yol açabilir (Çakmak ve Hevedanlı, 2005).

Kaygı öğrenmeyle ilgilidir. İnsan kaygı duyuyorsa genel uyarılmışlık halindedir. Bir şey öğrenebilmemiz için uyarılmış durumda olmamız şarttır (Morgan, 1984, s. 114). Üzüntü, sıkıntı, sonucun ne olacağını bilememe, eleştirilme, korku ve başarısızlık hissi duygularından birini veya birden fazlasını içerebilir (Cüceloğlu, 1993, s. 276). Dolayısıyla kaygı sebebi net olarak belirlenemeyen tedirginlik yaratan, mantık dışı korkular olarak da adlandırılabilen bir duygudur (Kulaksızoğlu, 2004, s. 11).

Kaygı kaynağının ne olduğu bilinmeyen ‘korku’ dur. Korku ise sevdiklerinin, inandıklarının, toplumda işgal ettiği yerinin, can ve malının tehlikede olduğu durumlarda kişinin yaşadığı ve fiziksel işaretlerle de kendini belli eden duygusal tepkidir. Kaygı durumlarında kişi fiziksel ve bilişsel güçlerini kaygı durumuna neden olan tehdidi ortadan kaldırma ihtiyacına yönelik olarak kullanılmaz (Baltaş, 2004, s. 170). Kişinin kaygı ve korku anlarında, hoşnutsuz bir ruh hali içinde olduklarından dolayı verdikleri ilk tepki öfkelenmek olabilmektedir. Kaygı düzeyinin artışı saldırganlık düzeyinin de artışıyla beraberinde getirebilmektedir (Kılınç ve Murat, 2012).

Aralarındaki benzerlikten ötürü kaygı anında da korku durumunda beliren fizyolojik belirtilerin benzer şekilde kendini gösterebileceği söylenmiştir. Bu nedenle de bazı psikologlar kalp atımı, nabız sayısı, nefes alış-verişi vb. fizyolojik belirtilere bakarak kaygı düzeyini ölçmede kullanmışlardır (Cüceloğlu, 1993, s. 277). Bazı psikologlara göre korku ile kaygı arasında farklılık oluşturan 3 önemli faktör vardır (Cüceloğlu, 1993, s. 277); kaygıda kaynak belli değilken korkuda neden olan durum bilinmektedir, korku kaygıya göre daha şiddetlidir ve kaygının devamlılığı uzun sürerken, korku daha kısa süreli bir duygudur.

Kaygı durumu insanda bazı belirtilere yol açar. Önem derecesine göre bunlar sıralanacak olursa; endişe, gerginlik, güven duyamama, korkma, panik hali, şaşkınlık, huzursuzluk, ağızda kuruluk, baş ağrısı/dönmesi, mide bulantısı, halsizlik, iştahın kesilmesi, nabızın yüksek veya düşük oluşu, hızlı soluma, terleme, uyku sorunları (Kaya ve Varol, 2004).

Durumluk ve Sürekli Kaygı

Kaygı iki şekilde incelenir; bunlar durumluk ve sürekli kaygı şeklindedir. (Kulaksızoğlu, 2004, s. 11)

Durumluk kaygı tehlike taşıyan durumların öncesinde oluşmuş veya olayla eş zamanlı olarak ortaya çıkmış duygu durumudur. Bu sırada kaygı düzeyinde artma gözlenir. Bunun

aksi bir şekilde bireyde bağımsız olarak sürekliliği olan ve genel bir kaygı hali de olabilir ki bu da sürekli kaygı olarak tanımlanmaktadır (Öner ve Le Compte, 1983 s. 1).

Spielberger'e (1983) göre kaygıyı korku, endişe ve gerginlik hali ile betimlemek kişinin o anındaki heyecan durumu olan durumluk kaygıdır. Kişinin yaşantısındaki kaygıya olan yatkınlığıyla ilgili olan ise sürekli kaygıdır.

Durumluk kaygı stresli ruh halinin bireyde oluşturduğu subjektif korkudur. Otonom sinir sistemi uyarılır ve bunun sonucunda terleme, sararma, kızarma ve titreme gibi fiziksel değişimler kişide oluşmaya başlayan gerilim ve huzursuzluğun göstergeleridir. Durumluk kaygı düzeyi yükseldikçe stresin arttığı dönem içerisinde bulunduğu, durumluk kaygı düzeyi düştükçe de stresin ortadan kalktığı dönem içerisinde bulunduğu anlaşılır (Öner ve Le Compte, 1983, s. 1).

Sürekli kaygıya sahip biri genel olarak kaygıya yatkın, yaşadıklarını genellikle stresli olarak algılama eğilimine sahip ya da yaşadıklarını stresli olarak yorumlayan bireylerdir. Nötr durumları bile birey tehlikeli ve kendine yönelik tehlike arz eden bir olay olarak algılar sonucunda da ruh hali hoşnutsuz ve mutsuz olur. Sürekli kaygı yaşayan bireyin durumluk kaygısı da daha sık ve yoğun olur, kolay kırılırlar ve karamsarlığa daha çabuk bürünürler (Öner ve Le Compte, 1983, s. 1).

Öner (2006, s. 578) ise durumluk ve sürekli kaygı düzeyini ortaya koyacak durumluk kaygı ölçeğini kişinin belirli bir an ve belirli şartlarda kendini nasıl hissettiğini ortaya koyan ölçek, sürekli kaygı ölçeğini ise kişinin genel anlamda kendini nasıl hissettiğini yani içinde yaşadığı an ve şartlardan ayrı olarak genel hislerini ortaya koyan ölçek şeklinde betimler.

Bireyin yaşadığı kalıcı olmayan ve normal olarak kabul edilen tehlikeli durumlar sonucu kişide oluşan korku ve tedirginlik dışında bireyin o an içinde yer aldığı duruma direkt olarak bağlı olmayan kaygı sürekli kaygı olup kişilik özelliğini belirler. Sürekli kaygı bireyler için ayırt edici bir faktördür. Bu ayrımın yapılması Spielberger'in (1966) iki farklı kaygı kuramı ile kaygı türlerinin ölçülmesi de Spielberger ve arkadaşlarının (1970) Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği ile sağlanmıştır (Öner ve Le Compte, 1983, s. 1).

İnanç (1997) da durumluk ve sürekli kaygıyı ifadelerle örneklemeye çalışmıştır. Mesela, o fazlasıyla kaygılı bir insandır ifadesi sürekli kaygıya örnek iken o fazla kaygılı bir insan değil ama bazı durumlarda kaygılanabiliyor ifadesi de duruma göre değişen kaygıya örnek bir ifadedir.

Ergenlerde durumluk kaygı da sürekli kaygı da gözlenebilmektedir. Gelişim dönemlerinden en hızlı değişimlere sahip olan ergenlik dönemindeki gelişimsel kaygılar duruma bağlı kaygılardır. Ergenin bedenindeki gelişimlere bağlı olarak boyca hızlı bir büyümesinin ve gelişiminin olması, bununla birlikte cinsel gelişiminde de ortaya çıkan büyük farklılıklar sonucu bu durumlara alışma sürecinde yaşadıkları da onda kaygıyı doğuran etmenlerden bazıları olabilir (Kulaksızoğlu, 2004, s. 72)

Dost ve Keklik (2014) ergenlik dönemindeki riskli davranışları yordayan etmenleri inceledikleri araştırmalarında sürekli kaygının lise öğrencilerinin riskli davranışlarını da etkilediğini bu yüzden de sürekli kaygıyı oluşturan etmenlerin istedik davranışların sergilenmesi açısından ortadan kaldırılmasının veya buna yönelik önlemler alınmasının gerektiğini vurgulamışlardır. Ayrıca ergenlik Döneminde sürekli kaygı düzeyinin kızlarda erkeklere göre daha yüksek olduğu bilinmektedir (Aydoğan ve Gürsoy, 2007).

Kaya ve Varol (2004) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada cinsiyet açısından sürekli kaygının farklılaştığını, kız çocuklarda daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir, fakat durumluk kaygıda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Kaygının nedenlerine yönelik etkileyen faktörlere baktıklarında başarısız olma korkusu, mutsuzluk kaygısı, yakınlarını kaybetme ve geleceğe dair kaygıların da çalışmaya katılan öğrencileri etkilediğini belirlemişlerdir. (Pamuk, Hamurcu ve Armağan, 2014)

Ergenlikte Kaygı

Ergenlikte kaygı ile birlikte ortaya çıkan problemlerin çeşitliliği oldukça fazla ve düzeyleri de değişebildiği gibi bu problemlerin yaygınlığı cinsiyet olarak, aynı zamanda değişen sosyoekonomik gruplar içinde de değişiklik göstermektedir; bazıları kısa süreliken diğerleri uzun zaman alabilir (Santrock, 2012, s. 427).

Ergenlik dönemindeki kızların kaygı düzeylerinin erkeklerin kaygı düzeylerine göre daha yüksek olmasında en önemli etkenlerin kızların erkeklere göre hayatını daha bağımlı bir birey olarak sürdürmesi ve kadın ve erkek kişilik özelliklerinden kaynaklı daha kaygılı olabildikleri sebepleri sayılabilir (Aydoğan ve Gürsoy, 2007).

Kaygının derecesi ve yapılması gereken görevin zorluk düzeyi kaygının yararlı ya da zararlı olduğunu belirler. Eğer zor olan ve üstesinden gelinmesi gereken karmaşık bir durum varsa kaygı kişiye zarar verecektir. Fakat basit düzey bir görev için erken başlama

ve erken bitirme durumları açısından orta derecedeki bir kaygı yararlı bulunmuştur (Cüceloğlu, 1993, s. 278).

Lise öğrencileri ile yapılan bir araştırmada akademik anlama yeteneği çok fazla ve çok az olan öğrenciler üzerinde kaygı durumunun çok az etki eden bir faktör olduğu görülmüştür. Öğrencinin akademik yeteneği çok düşükse bunu etkileyen asıl faktörün kaygıdan daha çok yeteneğinin düşük olması durumunun onu engelleyen bir etmen olduğu düşünülmektedir. Eğer akademik yeteneği çok yüksekse de bu durum kaygıdan değil öğrencinin öğrenmeyi çok kolay görebilmesidir. Fakat orta düzeyde yetenekli olan öğrenciler için ise kaygı önemli bir etken olup, kaygısı yüksek düzeyde olan öğrenciler düşük düzeyde olanlara göre çok daha başarısızdırlar (Morgan, 1984, s. 114).

Genç bireylerin oluşturduğu yüzdeliklerin fazla olmasıyla övünen ülkemiz için geleceğine yönelik en önemli gelişmelere neden olacak da yine gençleri olmaktadır. Özellikle eğitimdeki yetersizlikler, gelir dağılımındaki adaletsizlikler, sağlık ve işsizlik problemleri de bu yaş gruplarındaki bireyleri etkileyerek onların eğitimini, değerlerini, amaçlarını, kaygılarını da dolaylı olarak etkisi altına alabilmektedir (Yavuzer, Meşeci, Demir ve Sertelin, 2005). Kulaksızoğlu (1985) İstanbul’da ortaöğretim son kademe öğrencisi olan 150 ergenle, kaygılarının ne olduğuna ilişkin yaptığı çalışmada özellikle bu yaştaki ergenlerin gelecek kaygısı, meslek seçimi kaygısı, üniversiteye girebilme kaygısı taşıdıklarını belirlemiştir. Yine bu yaş dönemindeki çocukların sırasıyla şu kaygılarının da olduğu belirlenmiştir; boş vakitlerini değerlendirmek için mevcut imkânların yeterli olmaması, okul çalışmalarını uygularken zorlukların yaşanması, arkadaşlarla olan problemler (Kulaksızoğlu, 2004, s. 76). Akandere (1997) gençlerdeki kaygının azaltılmasında sporun bir etkisinin olup olmadığını araştırdığı çalışmasında anlamlı farklılıklar bulmuştur. Buna göre, spora hayatında yer veren gençlerle spor yapmayan gençler düzenli bir şekilde spor yapınca sürekli kaygılarında azalmanın görüldüğü ortaya çıkmıştır. Spor faaliyetleri sonucu kaygı puanlarında en çok düşüş yaşanan yaş grubu 19 ile 20 olmuştur. Spor bu yaş gruplarında kaygıyı azaltmada daha etkili olmuştur.

Spor gibi ergenlerin serbest zaman faaliyetleri de bu anlamda olumlu etkiler sağlar. Kulaksızoğlu (2004, s. 77) ergenlerin sadece okul uğraşlarının önemli olmadığını aynı zamanda okul veya iş dışındaki etkinliklerinin de işe yaramaz olarak görülmemesi gerektiğini ve olumlu gelişimine etki edebileceğini savunarak bu cümleyi desteklemiş olur. Ona göre serbest zaman faaliyetleri sayesinde ergen yeteneklerini öğrenir, başarı gösterebileceği alanları keşfeder, üreticiliği ve özgünlükleri artar.

Kaygının Nedenleri

Kaygı reaksiyonları psikonevrotik reaksiyonların en önde gelenidir. Kaygı sürekli ve aşırı düzeyde de olabilir, birkaç saat veya birkaç güne kadar sürüp ani kriz şeklinde de görülebilir. Kaygının neden ortaya çıktığı kişi, ailesi veya çevresi tarafından anlaşılamaz (Morgan, 1984, s. 337).Çocukluk ve ergenlik dönemindeki çevresel kaygı faktörleri postnatal beyin olgunlaşmasını etkileyerek, yetişkinlik döneminde de insan ve davranış kalıplarını etkiler. Aşırı düzeyde yaşanmış kaygı yetişkinlikte de nöropsikiyatrik bozukluklar ile sonuçlanabilir. (Niwa vd., 2013)

Kişi kendini güvende hissediyorsa korku ve kaygıya kapılmaz. Böyle bir ortamdayken bir başkası da tam tersine o çevreyi tehlikeli hissedip, bu algısından ötürü heyecana kapılabilir. Her bireyin içinde bulunduğu kültüre göre içinde bulunduğu ortam ve durumu algılaması farklıdır. Fakat bazı genellenilebilen durumlar da vardır ki genellikle kaygının ortaya çıkmasına neden olur (Cüceloğlu, 1993, s. 277). Bu durumlar 4 şekilde tanımlanabilir: Desteğin çekilmesi; alışlagelenin ortadan kalkması sonucu kaygı duyulmasıdır. Olumsuz bir sonucu bekleme; hazırlıksız olarak sınava girme gibi sonucun olumsuz olacağı baştan belliyken kaygı ortaya çıkar. İç çelişki; inanılan ve kabul edilen değerlerin aksine davranışlarda bulunma sonucu ortaya çıkan çelişkinin yarattığı gerginlik kaygıya neden olur. Belirsizlik ise ileride sonucun ne olacağının bilinmemesi en belirgin kaygı sebeplerindendir. Bir şeyin sonucunun olumsuz olacağının bilinmesi, sonucu hiç bilememe durumuna tercih edilir. Bu yüzden de belirsizlik bireyde kaygıyı yaratır (Cüceloğlu, 1993, s. 277-278).

Alışlageldik düzenin veya rutinin bozulması, bir engelle karşı karşıya gelme durumunda kaygı durumu kendini hissettirmeye başlar. Bu tür bir kaygı kısa süreli olup normal karşılanabilir. Eğer kaygının yarattığı olumsuz durumlar süreklilik gösteriyor ve etkileri de ağır seyrediyorsa kaygı anormal bir duruma bürünerek kişinin uyumunu bozmasına neden oluyor demektir (Kaya ve Varol, 2004).

Öğrencilerin yeni bir ortamla tanışması, dersler, kişisel sorunlar vb. sıkıntılar ayrıca sınav kaygılarıyla birlikte okul bitince karşılaşılabilecek güçlükler ergenin sürekli düşündüğü konulardandır bu durum da kaygı düzeyini artırır (Pamuk, Hamurcu ve Armağan, 2014).

Freud kaygının çatışma durumlarında beliren isteklerin engellenmesi sonucu oluştuğunu söyler. Freud' a göre aslında çoğu birey kaygının neden ortaya çıktığından ve nedenlerinden haberdar değildir. Bu yüzden psikoanaliz yöntemi ile hastanın geçmişine

inip bunun sebebinin ortaya çıkarılması sağlanır (Morgan, 1984, s. 316). Anne babadan getirilen genetiksel özelliklere bağlı olan eğilimler ebeveynin algılanan tutum ve davranışları, dışarıya vurmayan fakat bilinçaltından kişiyi etkileyen çatışma ve gerilimler doğduğu andan itibaren insanlara öğretilmiş korku durumları, vücutta meydana gelen patolojik durumlar da kaygının ortaya çıkmasına ortam hazırlayan nedenler olarak görülmektedir (Sheehan, 1996, s. 14). Kalıtım ve çevre bir araya gelir ve çocuğun malı olur. Bir çocuk gelişim sürelerinde kişiliğini oluştururken bunlardan yararlanır. O yüzden çocuğun tüm olumlu ve olumsuz davranışlarının bir sebebi vardır (Adler, 2014, s. 103). Araştırmalara bakıldığında ilgisiz, aşırı koruyucu, baskıcı bir disiplin tutumuna maruz kalan çocukların kaygı düzeyinin artmasında bu tutumların etkisinin büyük olduğu görülmüştür (Kozacıoğlu, 1986; Abacı, 1986).Ergen belirsizlik yaratan her türlü duygulardan kaygı duyar. Bu yüzden bir yandan onun kendisini güvende hissetmesini sağlarken bir yandan da bu kaygı durumlarının gereksiz ve dönemsel olduğunu anlatabilecek bir ebeveyne ihtiyacı vardır. En önemli problem ergen için anlaşılmamasıdır. Özellikle anne babası tarafından eleştirilmeden, yadırganmadan kabullenilen ergen böylece kendini de daha iyi ifade edebilecektir (Kulaksızoğlu, 2004, s. 79).

Kulaksızoğlu'na (2004, s. 131) göre ergenlik dönemindeki çocuğun tutumlarından başlıca olanları; otoriteye karşı durma, söz dinlememe, eleştiri yapma, yanlışlar bulmadır. Özellikle bu gelişme döneminde anne babanın çocuğunu bazen çocuk bazen de bir yetişkin gibi görmesi durumunda çocuk da ne yapacağını şaşırılmaktadır, nasıl davranacağını bilememektedir. Gelişen vücudu, cinsel ve duygusal içerikli değişimlerine yetişemeyebilmektedir. Bunun sonucunda da kimlik karmaşasına düşebilmektedir. Özellikle çocuğun bu anlamda kimlik gelişimini kolaylaştırmayı desteklemek için ebeveynlerin baskıcı ve disiplinli tutumlar yerine, sevgiye dayalı, güven verici, önemli gören ve değerli hissettiren bir tutumu benimsemesi gerekmektedir. Ergen çevresindeki herkes tarafından güven duyulan bir birey olabilme amacı güder ve buna ihtiyaç duyar. Özellikle kendisine güven duyulmaması durumunda kaygı gelişmeye başlamaktadır.

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Literatür incelendiğinde araştırma konusuyla ilgili olduğu düşünülen çalışmalara aşağıda yer verilmiştir.

Anne Baba Tutumlarıyla İlgili Araştırmalar

Öncelikle yurt içi ardından yurt dışı araştırmalar sunulmuştur.

Yurt İçinde Anne Baba Tutumları İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Kulaksızoğlu (1989) lise son sınıf öğrencilerinin ebeveynleriyle çatışmaları ile annelerinin tutumları arasındaki ilişkileri ve ergenlerin genel sorunlarını araştırmıştır. Araştırma örneklemini 1983-1984 yılları arası on ayrı liseden üç farklı sosyoekonomik seviyedeki 75 erkek ve 75 kız öğrenci ile anne ve babaları oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Soru Listesi, Öğrenci-Aile Çatışması Anketi, Anne-Çocuk Çatışması Anketi, Baba-Çocuk Çatışması Anketi, Öğrenci Problem Tarama Listesi, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği kullanılmıştır. Veriler t testi ile Spearman Sıra Korelasyonu Katsayısı teknikleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda kültür seviyesi ve sosyoekonomik düzeyi fazla olan annelerin aşırı annelik boyutunu daha az destekledikleri, daha demokratik davranan ve çocuklarına karşı daha eşitlikçi oldukları görülmüştür. Ayrıca alt sosyoekonomik düzeydeki anneler baskı disiplini daha fazla desteklemektedirler. Genel problemleri çok olan ergenlere bakıldığında anne ile babalarıyla aralarında olan çatışmalarının da çok olduğu görülmüştür. Alt sosyoekonomik düzeyde olan çocukların genel problemleri ve aileleriyle yaşadıkları çatışmaların daha fazla olduğu, kız çocukların aileleriyle olan çatışmalarının erkek çocuklarına göre daha az olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda babaların çocukları ile genel olarak hiçbir alanda çatışma

yaşamadıkları belirlenmiş bunun sebebi babaların çocuklarıyla olumlu ilişki içinde olduğundan değil, ergenlerin babalarıyla çatışmaya girecek davranışlardan sakınması ile açıklanabileceği şeklinde belirtilmiştir. Araştırmada lise son sınıf öğrencilerinin en önemli sorunlarının okul yaşantısı ve gelecek ve meslek kaygılarıyla ilgili olduğu görülmüştür. Öğrencilere en önemli sıkıntısının ne olduğu sorulduğunda öğrencilerin en çok üniversite eğitimleri ve dersleriyle ilgili problemlerini dile getirdikleri de belirlenmiştir. Diğer problemlerini ise boş zamanlarını değerlendirmede güçlük yaşama ve okul çalışmalarına uymada zorluk yaşama şeklinde belirtmişlerdir.

Erkan'ın (2002) ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinden olumsuz değerlendirilmekten korkma ile sosyal kaçınma-huzursuzluk alt boyutlarını, algıladıkları anne baba tutumları ile çeşitli faktörler açısından ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma örneklemini kaygı düzeyi düşük ve yüksek olan toplam 12 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilerle anne baba tutumlarını nasıl algıladıklarına yönelik görüşmeler yapılmıştır. Veri toplama araçları olarak Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma (ODK) ile Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk (SKH) Ölçekleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kaygı düzeyleri yüksek öğrencilerde algılanan anne baba tutumunun otoriter ve koruyucu olduğu, kaygı düzeyleri düşük olan öğrencilerde ise algılanan anne baba tutumunun demokratik olduğu görülmüştür. Ayrıca boşanma durumu ile anne babanın öğrenim düzeyinin sosyal kaygı açısından risk faktörü oluşturduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin algıladığı anne baba tutumlarında ilgisiz tutum ile dengesiz ve kararsız tutumun da varlığı ortaya çıkmıştır. Kardeş kaybı, ekonomik sıkıntılar, anne baba arasındaki eğitim farkı, babanın alkol tüketmesi, anne ve babanın otoriter ve koruyucu tutumda olması ise öğrencilerin ailelerinde risk faktörü olduğunu düşündüğü durumlardan bazılarıdır. Sorunlarını sadece annesiyle paylaşanların daha yüksek sosyal kaygı düzeyine sahip çocuklardan oluştuğu fakat sorunlarını hem anne hem babasıyla paylaşan çocukların daha düşük sosyal kaygı düzeyine sahip çocuklardan olduğu görülmüştür.

Özben ve Argun (2002) anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumları ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini 130 kişi oluşturmuştur. Araştırmada Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ile Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre çalışmayan anneler çalışan (memur) annelere göre daha kontrolcü, müdahaleci, çocuğunun daha bağımlı aktif ve çalışkan olmasını isteme eğilimine sahiplerdir. Çalışan (memur) anneler çocukları tarafından daha demokratik tutumda algılanmışlardır. Eğitim düzeyleri açısından ilköğretim mezunu olan

annelerin lise ve dengi okullardan mezun olmuş annelere göre daha kontrolcü ve müdahaleci daha sinirli, daha doyumsuz ve mutsuz annelerdir. İlköğretim mezunu babaların da yine daha yüksek düzeyde öğrenim düzeyine sahip babalara göre baskı ve disiplin tutumları daha fazla çıkmıştır. Ayrıca çalışmayan annelerin çalışan annelere göre daha koruyucu, engelleyici, geçimsiz, baskı ve otoriter tutumları benimsedikleri görülürken, çalışan babaların çalışmayan babalara göre daha baskıcı ve otoriter tutumda oldukları belirlenmiştir.

Alisinanoğlu (2003) çocukların algıladığı anne baba tutumları ile denetim odakları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini düşük ve yüksek sosyoekonomik düzeye sahip semtlerde bulunan ilkokul öğrencisi 10 yaş grubu çocuklar arasından tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen düşük sosyoekonomik düzeyden 80 ve yüksek sosyoekonomik düzeyden 80 olmak üzere toplam 160 çocuk oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Çocuklar için Nowicki-Strickland Denetim Odağı Ölçeği, Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen ve Eldeklioğlu (1996) tarafından yeniden düzenlenen Anne-Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda algılanan anne baba tutumu koruyucu olduğunda çocukların dıştan denetim düzeylerinin arttığı yani daha bağımlı ve yönlendirilen oldukları görülmüştür. Ayrıca erkek çocukların kızlara göre daha dıştan denetimli olduğu belirlenmiş ve bunun sebebi de ailede erkek çocuk geleceklerinin garantisi olarak görüldüğü için daha fazla beklentiye girilmesine ve de erkek çocukların kurallara daha çok uymaya zorlanmasına bağlanmıştır.

Özcan (2004) araştırmasında lise öğrencilerinin içten veya dıştan denetimli olmaları ve algıladıkları anne baba tutumları ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Ankara'daki fen, Anadolu, süper ve genel liselerin 2. Sınıfına devam eden öğrenciler arasından küme örnekleme yöntemi ile seçilen 400 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Nowicki-Strickland Denetim Odağı Ölçeği ile Anne-Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Veriler t testi, tek yönlü varyans analizi, Pearson-Momentler Çarpım Korelasyon katsayısı tekniği ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre annenin de babanın da demokratik tutumda algılanması otoriter ve koruyucu olarak algılananlara göre çocuğun daha içten denetimli olmasını sağlamakta ve çocuk kendini daha fazla bir birey olarak görebilmektedir.

Çetinkale (2006) lise son sınıf öğrencilerinin problem çözme becerileri, denetim odakları ve algıladıkları ana-baba tutumları arasındaki ilişkiyi, cinsiyet ve akademik alan değişkenlerine göre incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 2004-2005 yılları

arası Konya Meram Naciye Mumcuoğlu lisesinde eğitim gören 136 kız ve 142 erkek; toplam 278 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama araçları olarak Problem Çözme Envanteri, Rotter'ın İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği ile Kuzgun ve Eldeleklioglu (1996) tarafından geliştirilen Ana Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Veriler t testi, değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için Pearson Çarpım Momentler Korelasyon yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre cinsiyete göre algılanan anne baba tutumları farklılaşmamaktadır. Anne baba tutumlarının problem çözme becerileri alt boyutlarıyla aralarında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüş, koruyucu tutum ile kendine güvenli ve düşünen yaklaşım alt boyutlarının; otoriter tutum ile aceleci yaklaşım alt boyutunun; koruyucu-istekçi tutum ile kaçınan yaklaşım alt boyutunun aralarında anlamlı düzeyde ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık değerlendirici ve planlı yaklaşım alt boyutuyla anlamlı düzeyde bir ilişki görülmemiştir.

Demiriz ve Öğretir (2007) alt ve üst sosyoekonomik düzeye sahip 10 yaşındaki çocukların anne tutumlarını değerlendirmişlerdir. Araştırmanın örneklemini 143 kız, 157 erkek olmak üzere 300 çocuk oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Genel Bilgi Formu ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Veriler t testi ve varyans analizi teknikleriyle değerlendirilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde anne tutumu alt boyutlarından sıkı disiplin boyutu hariç diğer boyutlarda cinsiyet değişkeninin anlamlı bir ilişki oluşturmadığı görülmüştür. Reddedici, daha fazla koruyucu, daha fazla disiplin uygulayan ve daha geçimsiz annelerin alt sosyoekonomik düzeyde olduğu fakat annenin demokratik tutumda olmasının alt veya üst sosyoekonomik düzeye sahip olmasından etkilenmediği belirlenmiştir. Aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumuna sahip anneler çocuk sayısı arttıkça bu tutumlarını daha da fazla sergilemişlerdir. Ayrıca sonuçlara göre çalışmayan anneler çalışan ve emekli olan annelere göre daha koruyucu ve daha sıkı disiplinli iken emekli olan anneler çalışmayan ve çalışan annelere göre daha geçimsiz ve reddedici tutumdadırlar. Bunun yanında ilköğretim mezunu annelerin daha yüksek eğitim düzeyine sahip olan annelere göre daha koruyucu, reddedici, geçimsiz ve daha sıkı disiplinli oldukları, daha olumsuz tutuma sahip oldukları da belirlenmiştir.

Sağlam (2007) lise öğrencilerinin anne baba iletişimleri ve sosyal destek düzeyleri ile algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma örneklemini farklı tür liselerde eğitim görmekte olan 1. 2. ve 3. sınıf 111 erkek, 193 kız toplamda 304 lise öğrencisi oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Ergen-Aile İletişim Anketi, Aile Sosyal Destek Ölçeği, Ana-Baba Tutum Envanteri kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara

göre anne babasını demokratik olarak algılayan öğrencilerin anne baba iletişimleri, ilgisiz ve otoriter ebeveyn olarak algılayanlara göre daha olumludur. Benzer şekilde anne babasını demokratik olarak algılayan öğrencilerin sosyal destek düzeyleri, ilgisiz ebeveyn olarak algılayanlara göre daha yüksektir. 14 yaşındaki öğrenciler 15, 16 ve 17 yaşındaki öğrencilere göre anne ve babasını daha demokratik algılamışlardır ayrıca okul türüne göre anne baba tutum algıları anlamlı şekilde farklılaşsa da kesin olarak bir yargıya varılamamıştır.

Akkaya (2008) lise öğrencilerinin rekabetçi tutum düzeyleri ile otoriter, demokratik ve koruyucu/istekçi olarak algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi ve bunların üzerindeki çeşitli sosyodemografik değişkenlerin etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, Nevşehir-Ürgüp'teki Ürgüp Lisesi, Hayri Mehmet Ürgüplü Anadolu Lisesi ve Ürgüp Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencileri arasından tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen 167 erkek, 215 kız olmak üzere toplam 382 lise öğrencisi oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Rekabetçi Tutum Ölçeği, Eldeleklioğlu' nun (1996) revize ettiği Ana-Baba Tutum Envanteri ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, öğrencilerin anne babasını otoriter olarak algılamasıyla rekabetçi tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yokken, anne baba demokratik ve koruyucu/istekçi olarak algılandığında öğrencilerin rekabetçi tutum düzeylerinin arttığı görülmüştür. Cinsiyet ve lise türleriyle algılanan anne baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ortaokul-lise mezunu anneler, ilkokul mezunu annelere göre daha koruyucu/istekçi iken, üniversite mezunu babaların ise ilkokul mezunu babalara göre daha koruyucu/istekçi olarak algılandığı belirlenmişken; demokratik ve otoriter tutum açısından anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Anne mesleği ile öğrencilerin algıladıkları anne baba tutumları arasında bir fark bulunamamışken, mesleği memurluk olan babaların esnaf ve diğer meslek elemanları babalara göre daha koruyucu/istekçi tutumda algılandığı görülmüştür. Buna karşılık demokratik ve otoriter tutum ile baba mesleği arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır.

Dinçer (2008) alt ve üst sosyoekonomik düzeye sahip lise 2. sınıf öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumlarını, arkadaşlık ilişkilerini nasıl etkilediğini ve bunlar üzerindeki çeşitli değişkenlerin etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma örneklemini Ankara' da bulunan MEB'e bağlı alt sosyoekonomik düzeydeki liselerin 2. sınıfına devam eden 75 kız 75 erkek olmak üzere toplam 150 öğrenci ve karşılaştırma grubu olarak MEB'e bağlı üst sosyoekonomik düzeydeki liselerin 2. sınıfına devam eden 75 kız 75

erkek olmak üzere toplam 150 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Genel Bilgi Formu, Anne Baba Tutum Ölçeği ile Akran İlişkileri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ergenlerin algıladığı anne baba tutumlarından demokratik ve otoriter tutumlar ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki kurulabilmiş fakat algılanan demokratik ve otoriter anne baba tutumları ile anne eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır. Algılanan demokratik tutuma bakıldığında babaların eğitim düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun sebebi ise babanın öğrenim düzeyinin yüksek olmasının çocuğuyla daha olumlu, daha bilinçli, daha bilgili bir iletişim kurabilmesine, bu durumun da çocuğun maruz kaldığı tutumu demokratik olarak algılayabilmesine yol açmış olabileceği şeklinde açıklanmıştır.

Akdeniz (2009) ergenlerin mesleki karar verme yetkinlikleri ile algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi ve bunlar üzerinde çeşitli sosyodemografik faktörlerin etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Konya'daki ilköğretim okullarının 8. sınıf öğrencileri arasından tesadüfi küme örneklemini yoluyla seçilen 233 kız, 209 erkek olmak üzere toplam 442 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplamak aracı olarak Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği, Ana Baba Tutum Envanteri ve Bireyi Tanıma Çizelgesi kullanılmıştır. Veriler t-testi, varyans analizi, tukey testi, pearson momentler çarpımı korelasyon tekniği ve çoklu regresyon analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre algılanan anne baba tutumu demokratik olduğunda ergenlerin mesleki karar verme yetkinliklerinin arttığı görülmüştür. Aynı zamanda anne babanın demokratik olmasının meslek kararı verme yetkinliğini de anlamlı düzeyde açıkladığı belirlenmiştir.

Üredi ve Erden (2009) in algılanan anne baba tutumları ile öz düzenleme ve içsel değer algıları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini İstanbul'daki orta sosyoekonomik seviyedeki bir ilköğretim okulunun 8. sınıftaki 350 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Anne Baba Tutum Ölçeği ile Öğrenmeye İlişkin Motivasyonel Stratejiler Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kız ve erkek çocukların arasında anlamlı bir farklılık olduğunu belirtilerek, algılanan anne baba tutumlarının kız çocuklarının yordama gücünü daha çok etkilediği söylenmiştir. Bu bulguda kız çocuklarının anne babalarının olumlu veya olumsuz tutumlarından daha çok etkilenmesi, erkek çocuklarının daha bağımsız bir birey olarak yetiştirilmelerinin etkisinin olabileceği belirtilmiştir.

Düzgün (2010)' nün lise öğrencilerinin psikolojik belirtileri ile algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma örneklemini lise 2. sınıf

öğrencisi 225 kız ve 223 erkek olmak üzere toplam 448 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Kısa Semptom Envanteri ile Ana-Baba Tutumu Envanteri kullanılmıştır. Veriler varyans analizi, regresyon analizi, t testi ve standart sapma teknikleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda özellikle demokratik ve otoriter anne baba tutumlarının anlamlı farklılıklar oluşturduğu, otoriter tutumun öğrencilerde depresyon, olumsuz benlik, kaygı gibi istenmedik durumlara neden olduğu görülürken, demokratik tutumun da otoriter tutumun aksine bu durumlara engelleyici yönde bir etkisinin olduğu belirlenmiştir.

Peker'in (2012) lise öğrencilerinin risk alma davranışları üzerinde algıladıkları anne baba tutumları ile diğer değişkenlerin etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini İzmir'deki liselerde eğitim görmekte olan 413 kız, 333 erkek olmak üzere toplam 746 öğrenci oluşturmuştur. Ölçme araçları olarak Ergenlerde Risk Alma Ölçeği, Akran Baskısı Ölçeği, Ana Baba Tutumu Ölçeği ve Çok Boyutlu Sosyal Destek Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Veriler aşamalı çoklu regresyon analiz tekniği kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda demokratik anne baba tutumunu algılayan ergenlerde risk alma davranış puanlarının daha yüksek olduğu, koruyucu/istekçi anne baba tutumunu algılayan ergenlerde ise bu puanın düştüğü görülmüştür. Ayrıca anne babasını otoriter olarak algılayan ergenlerde riskli davranışların görülmesi daha sıklaşmıştır. Demokratik tutumun ise risk alma davranışları üzerinde anlamlı farklılıklar oluşturmadığı belirlenmiştir.

Mutallimova (2014) lise öğrencilerindeki depresyon düzeyi ile algıladıkları anne baba tutumlarının arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 3 liseden 167 kız, 233 erkek öğrenci toplam 400 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği ile Anne Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre anne baba tutumu alt boyutlarından kabul ilgi, kontrol denetleme ve psikolojik özerklik alt boyutlarındaki puanlar arttıkça depresyon düzeyinin azaldığı görülmüştür. Ayrıca bu alt boyutlardan psikolojik özerklik boyutunu aile ekonomik durumu ve anne babanın medeni durumları etkilerken, kontrol denetleme boyutunu kardeş sayısının, kabul ilgi boyutunu ise baba eğitim düzeyi ve ergenin kaçınıcı çocuk olduğu durumlarının etkilediği belirlenmiştir.

Özkan (2014) lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları ile algıladıkları anne baba tutumlarının arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Karabük ili Safranbolu ilçesinde rastlantısal olarak seçilmiş 3 farklı lisenin 659 öğrencisi

oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Anne Baba Tutum Ölçeği ve Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği kullanılmıştır. Veriler Mann Whitney U Testi, Bonferroni düzeltmeli Kruskal Wallis H Testi teknikleri ile analiz edilmiştir. Araştırmaya göre öznel iyi oluş düzeyinin alt boyutlarından aile ile ilişkilerde doyum, önemli kişilerle iletişimde doyum, yaşam doyum ve olumlu duygular puanlarının ergenlerde anne babanın demokratik ve hoşgörülü olarak algılandığında daha çok arttığı görülmüştür.

Sönmez (2014) ergenlerin iletişim becerileri ile algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Düzce-Akçakoca ilçesindeki bir lisede öğrenci olan ve ilişkisel tarama yöntemi kullanılarak belirlenen 222 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Sosyodemografik Bilgi Formu, İletişim Becerileri Envanteri ve Anne-Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Veriler frekans ve yüzde istatistikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda cinsiyet faktörü ve anne baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş; erkek öğrenciler kız öğrencilere göre annelerini daha ilgisiz ve kayıtsız tutumda algıarken, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre annelerini daha mükemmeliyetçi olarak algılamışlardır. Sınıf düzeyi ile algılanan baba tutumu arasında istatistiksel olarak bir farklılık bulunmuş; 11. Sınıf öğrencilerinin babalarını daha koruyucu tutumda olarak algıladıkları görülmüştür. Ayrıca baba öğrenim düzeyine göre, babası ilkokul mezunu veya ilkokul terk olan ergenler, annelerini daha ilgisiz ve kayıtsız tutumda algılamışlardır. Babası lise mezunu olan ergenlerde babanın daha çok koruyucu tutumda algılandığı belirlenmiştir. Annesi ev hanımı olan ergenler ise babalarını otoriter tutumda algılamışlardır. Annenin müdahale etme davranışı arttıkça ergenler annelerini daha mükemmeliyetçi tutumda veya daha baskıcı tutumda; babalarını ise yine daha baskıcı tutumda algılamışlardır. Babanın aşırı baskıcı tutumu arttıkça ergenin babasını daha koruyucu tutumda algıladığı görülmüştür.

Yatgın (2014) lise öğrencilerinin akademik erteleme davranışları ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 2012-2013 yıllarında Konya/Yunak ilçesindeki 4 farklı lisedeki 312 kız, 351 erkek öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Anne-Baba Tutum Ölçeği ve Akademik Erteleme Ölçeği kullanılmıştır. Veriler t testi, tek yönlü varyans analizi, tukey testi ve regresyon analizi teknikleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda ergenlerdeki akademik erteleme davranışının anne baba tutumlarından en önemli yordayıcısı olarak otoriter tutum alt boyutu belirlenmiştir. Ayrıca algılanan anne baba

tutumu koruyucu-istekçi ve otoriter olduğunda öğrencilerdeki akademik erteleme davranışının arttığı görülmüştür.

Biçkur (2015) üniversite sınavına girecek öğrencilerin algıladıkları anne baba tutumları ile sınav kaygısı ve benlik saygılarını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma örneklemini 16 ve 19 yaş arasında olan 101 kadın, 49 erkek toplam 150 ergen oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Ebeveyn Tutumu Ölçeği, Sınav Kaygısı Ölçeği ve Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda annenin öğrenim düzeyinin anne baba tutumlarını anlamlı düzeyde etkilemediği ortaya çıkmıştır. Fakat algılanan otoriter tutumun okuryazar olmayan annelere sahip ergenlerde daha yüksek düzeyde olduğu, öğrenim düzeyi arttıkça annelerin otoriter tutumda algılanmasının azaldığı görülmüştür. Ayrıca öğrenim düzeyi ilkökul ve altı olan anneler daha demokratik tutumda algılanmışlardır. Bunun sebebi olarak bu annelerin kendini daha çok geliştirmeye çabalamaları ve bu konuda daha açık olmaları, okul dışı faaliyetlere de zaman ayırmaları gösterilmiştir.

Özyürek ve Özkan (2015) lise öğrencilerinin okula yönelik öfke düzeyleri ile algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini lise eğitimine devam eden ve rastlantısal olarak belirlenmiş 613 ergen oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Çok Boyutlu Okul Öfke Ölçeği ve Algılanan Anne Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Veriler Mann-Whitney U Testi ve Kruskal Wallis H Test teknikleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda anne babasını demokratik ve izin verici olarak algılayan öğrencilerin, anne babasını otoriter olarak algılayan öğrencilere göre okula yönelik öfkelerini daha kabul edilebilen davranış şekilleriyle yansıttıkları görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin sınıf kademeleri arttıkça olumsuz içerikli davranışların daha çok görüldüğü belirlenmiştir ve kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre okula yönelik daha fazla olumsuz tutum ve düşüncelerinin olduğu ortaya çıkmıştır.

Dokuyan (2016) 12. sınıf öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile benlik saygıları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul'daki 3 genel lisenin 297 öğrencisi oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Offer Benlik Saygısı Ölçeği ile Anne-Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Veriler Pearson momentler çarpımı, bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (Anova) ve çoklu karşılaştırmalar için Tukey HSD testi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda demokratik tutumun ergenleri pek çok alanda olumlu bir şekilde etkilediği ve de özellikle benlik saygıları ile demokratik tutumu algılamaları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca erkek öğrenciler ailelerini daha demokratik tutumda

algılarken kız öğrenciler ailelerini daha otoriter ve daha koruyucu tutumda algılamışlardır. Doğum sırası ile anne baba tutumlarından demokratik tutum arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü doğum sırasına sahip çocukların beşinci ve altıncı doğum sırasına sahip çocuklara göre ölçekten daha fazla puan almışlardır. Yani çocuk sayısı arttıkça anne babanın demokratik tutumda algılanması azalmıştır. Araştırmada cinsiyet faktörünün anne baba tutumlarını ve sürekli kaygı düzeylerini anlamlı düzeyde etkilemediği ayrıca anne baba tutumları ile anne eğitim düzeyi arasında da yine anlamlı düzeyde bir ilişki saptanmamıştır.

Özel ve Zelyurt (2016) anne baba eğitiminin aile çocuk ilişkisi üzerine etkilerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini Malatya'daki MEB'e bağlı özel okulların anasınıflarına ve 1. sınıfa devam eden, 5-7 yaş aralığındaki çocukların anneleri ve babaları oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği (Anne Formu) kullanılmıştır. Veriler t testi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda anne ve babalara çocuklarıyla ilişkileri üzerine verilen eğitimler sonucu tutumlarında olumlu yönde değişimler olduğu, ebeveynlerin çocukları daha iyi anlayarak, sorunların sebeplerine inerek çözüm yoluna gittikleri görülmüştür. Ayrıca ihmalkâr ve ilgisiz tutuma sahip anne babalar aldıkları eğitimler sonrasında çocuklarının kaygılarının da farkına vararak alınan kararlara onları da dâhil ettikleri, çocuklarına daha ilgili ve özenli davrandıkları belirlenmiştir.

Canoğulları ve Güçray'ın (2017) internet bağımlısı ergenlerin cinsiyetlerine göre sosyal kaygı, psikolojik ihtiyaç ve algıladıkları anne baba tutumlarını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma örneklemini 9, 10 ve 11. sınıfta okuyan 344 kız, 300 erkek toplam 644 lise öğrencisi oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak İnternet Bağımlılık Ölçeği, Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği, Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeği ve Anne-Baba Stilleri Ölçeği kullanılmıştır. Veriler iki faktörlü varyans analizi tekniği ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda internete daha bağımlı olan ergenlerdeki sosyal kaygı düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca internet bağımlılığı olan ergenler anne ve babasını daha kontrolcü algılarken, internete daha az bağımlı olan ergenler de anne ve babasını daha ilgili algırlar. Bu durum araştırmacılar tarafından iletişimin az olması nedeniyle ailesi içinde daha az paylaşım olan çocukların internete yönelerek bu ihtiyaçlarını giderdikleri ve bağımlı oldukları düşüncesiyle açıklanmıştır.

Villard (2017) araştırmasında anne baba tutumları ve anne baba ergen ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Gaziantep'teki 6 farklı okulun 137 öğrencisi

oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Eğitimde Motivasyon Ölçeği, Ebeveyn-ergen ilişkisi Ölçeği, Ana baba Tutumu Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Veriler Pearson Korelasyon Analizi tekniği ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda ergen öğrencilerin algıladıkları anne baba tutumu ile öğrencilerin okula yönelik içsel güdülenmeleri arasında olumsuz bir ilişki saptanmışken, ebeveyn ve ergen ilişkisi ile öğrencilerin okula karşı içsel güdülenmeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Yurt Dışında Anne Baba Tutumları İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Amerikan sosyolojik incelemesinde mesleki amaç-güdü düzeylerinde ailelerin etkisini incelediği araştırmada Dynes, Clarke ve Dinitz (1956) ailede olumsuz tutum ve davranışların hakim olduğu çocukların yetişkinlik dönemlerinde başarıyı daha çok arzu ettikleri görülmüştür. Bunun yanında sosyal ilişkileri daha zayıftır. Ayrıca istenmedik durumlara maruz kalan çocukların daha olumsuz koşullarda yetişmelerinin yanında daha başarılı bireyler olduğu da ortaya çıkmıştır.

Jogawars'ın (1982) ergenlerin öz kabul düzeyleri ile algıladıkları anne baba tutumlarını incelediği araştırmanın sonuçlarına göre ergenlerin kendini daha değerli hissettiğini belirttiği demokratik anne baba tutumunu algıladığında öz kabul düzeylerinin, daha ihmal edilen ve ilgilenilmeyen biri olarak hissettiğini belirttiği ilgisiz anne baba tutumunu algılayanlara göre daha fazla olduğu görülmüştür.

Maccoby ve Martin (1983) ebeveyn tutumlarını duyarlılık ve talepkarlık alt boyutlarıyla değerlendirmişlerdir. Bu boyutlardan talepkarlığı, anne babanın çocuktan bazı beklentilerinin olduğu, bu beklentilerin istendik davranışlardan oluşup çocuğun çevresine uyumunu sağladığını düşündüklerini ve çocuğun beklentiyi karşılamadığında uyarılması şeklinde açıklamışlardır. Duyarlılığı ise anne babanın çocuğa karşı duyarlı ve çocuğun gereksinimlerine karşı destek verici bir tutumda oldukları şeklinde tanımlamışlardır. Anne ve babanın duyarlı oluşu da çocuğun kişilik gelişimini olumlu yönde etkiler. Ayrıca demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının, olumsuz diğer tutumları benimsemiş ebeveynlerin çocuklarına göre daha başarılı ve kendine güvenen bireyler olarak yetiştiklerini söylemişlerdir.

Youniss ve Smoller'in (1985) ergenler ve anne baba ilişkilerini incelediği çalışmaya bakıldığında, ergenlerin babalarıyla iletişimlerinin zayıf olduğu, fakat anneleriyle olan

iletişimlerinin daha samimi ve olumlu yönde olduğu görülmektedir (Turner ve West, 2006).

Burt, Cohen ve Bjorck (1988) 1987 yılında başlayan genç ergenlerin depresyon, kaygı ve benlik saygıları üzerinde aile çevrelerinin etkisini incelemeyi amaçladıkları boylamsal çalışmalarında ergenlerin negatif işlevselliklerini ailelerini çelişkili ve kontrollü olarak algılamalarıyla ilişkilendirmişlerdir. Ayrıca kız çocukların anne babalarının tutumlarından daha fazla etkilendikleri de ortaya çıkmıştır.

Smetana (1988) yaş aralıkları 10 ile 18 olan beşinci sınıftan on ikinci sınıfa kadar sınıf kademeleri değişen 102 çocuğu örneklem olarak seçtiği çalışmasında ocuk ve ergenlerin ayrıca ebeveynlerin de olmak üzere ebeveyn otoritelerinin nasıl algılandığını incelemiştir. Sonuçlara bakıldığında anne ve babaların otoriter tutumlarını daha çok erkek çocuklarına yansıttıkları görülmüştür.

Steinberg, Elmen ve Mounts, (1989) yaptıkları araştırmada ergenler anne ve babasını sıcak, demokratik ve daha çok iyimser bir muamele gördüklerini söylediklerinde yaşıtlarına karşı daha olumlu bir tutum içinde oldukları görülmüştür, kendilerine yönelik daha başarılı olabilecekleri inancı gelişmiştir ve okul başarılarının da arttığı belirlenmiştir.

Walker (1991) 1990 model eğitim dönemi kolej ğrencilerinin anne babalarını kötü davranan ve reddeden tutumda algılamasının, öğrencilerin psikolojik sıkıntı, yalnızlık düzeyleri, benlik saygısı ve bağlanma stilleri üzerindeki etkisini incelediği araştırmada, yalnızlık düzeyi fazla olan ve ayrıca öz-benlik saygısı da düşük olan öğrencilerin anne babasını daha çok reddedici ve kötü davranışları olan ebeveyn olarak algıladığı görülmüştür.

Baldwin (1995) anne baba tutumları ile çocukların kişilik özellikleri ve psikolojik durumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre ise demokratik tutumu algılayan çocukların daha istendik davranışlara sahip oldukları, gelişim süreçlerinin olumlu yönde seyrettiği görülmüştür. Algılanan tutum otoriter olduğunda ise çocuğun daha kararsız, endişeli ve kaygılı olduğu ortaya çıkmıştır.

Bögels, Oosten, Smulders ve Muris (2001) sosyal kaygısı olan ocuk ve ergenlerin ailesel bağıntılarını incelediği çalışmada algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmıştır. Sonuçlara bakıldığında olumsuz tutum ve davranışlara sahip olduğu algılanan anne babaların çocuklarında sosyal kaygı düzeylerinin daha yüksek bulunduğu görülmüştür. Özellikle ailenin sosyalleşebilme

düzeyi ile çocuğun sosyal kaygı düzeyi arasında negatif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Simons, Paternite, Shore (2001) ilk ergenlik dönemindeki ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile ergen ve ebeveyn bağlanma ilişkileri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Elde edilen sonuçlara bakıldığında anne ve babasıyla olumlu ilişkiler ve bağlanma yaşayan ergenlerin daha istendik davranışlara sahip olduğu görülmüştür.

Kulaksızoğlu (2005) Almanya’da yaşayan ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarını sosyodemografik değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma örneklemini Essen’deki 15-20 yaş aralığında üçüncü kuşak Türk asıllı 448 birey oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Anketi ile Anne Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre genellikle algılanan tutum otoriter tutum olmakla birlikte 15 ile 17 yaş arası ergenler anne babasını otoriter, 18 ile 20 yaş arası olanlar anne babasını daha az otoriter, 21 yaş ve üstündekiler ise anne babasını demokratik olarak algıladıklarını belirtmişlerdir. Kızlara göre erkekler anne babalarını daha otoriter olarak değerlendirmişlerdir. Anne ve babasının eğitim düzeyi yüksek olan ergenlerin onları daha az otoriter olarak algıladıkları görülmüştür. Ergenlerin eğitim gördükleri okulların seviyesi arttıkça babalarını daha demokratik olarak gördükleri ortaya çıkmıştır.

Akinsola ve Udoka (2013) yaşları 7 ile 16 yaş arası değişen 567 çocuk ve ergenin sosyal kaygı, performans kaygıları ile anne baba tutumları arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Elde edilen sonuçlarda izin verici tutumdaki anne babaya sahip ergen ve çocukların daha fazla sosyal ve performans kaygı gelişimini destekleme eğiliminde oldukları görülmüştür. Ayrıca psikodrama terapisinin kaygı düzeyini azaltmada etkili bir yöntem olduğu da belirlenmiştir.

Kaygı İle İlgili Araştırmalar

Öncelikle yurt içi ardından yurt dışı araştırmalar sunulmuştur.

Yurt İçinde Kaygı İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Başarır (1990) ergenlerdeki sınav kaygısı, durumluk kaygı, akademik başarı ve sınav başarısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Örneklem grubu için Ankara ilinde seçkisiz yolla belirlenmiş 3 okuldan toplam 267 öğrenci seçilmiştir. Ölçme araçları olarak Sınav Kaygısı

Envanteri ile Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Sınav Kaygısı Envanteri eğitim öğretim yılının son ayında, Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği ise son haftasında sınavlardan 2 gün önce uygulanmıştır. Araştırma sonucunda Başarı, sınav kaygısı düzeyi ile durumluk kaygı düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Sınav başarısı ile durumluk kaygı düzeyi ve sınav kaygısı düzeyi arasında ise negatif yönde bir ilişki olduğunu saptamıştır.

Başal (1999) dershaneye giden ve üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin, grup rehberliği uygulanmadan önce ve sonraki kaygı düzeylerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma örneklemini 1997-1998 yıllarında dershaneye giden üniversite giriş sınavlarına hazırlanan 156 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Veriler t testi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda üniversite sınavlarına hazırlanan öğrencilerin kaygı düzeyleri ile ilgili rehberlik çalışmalarında öğrencilerin durumluk kaygı düzeylerinde anlamlı bir şekilde, sürekli kaygı düzeylerinde ise anlamlı olmamakla birlikte yine bir artış olduğu görülmüştür. Bu durum üniversite sınavı yaklaştıkça öğrencilerin kaygı düzeyinin artmasına bağlanmıştır. Araştırmada aynı zamanda grup rehberliğinin kaygı düzeyine olan etkisi incelenmiş ve ön test ve son test olarak 2 kere uygulama yapılmıştır. Grup rehberliği almadığı halde kız öğrencilerin son testlerine bakıldığında ön test sonuçlarına göre sürekli kaygı düzeylerinde azalma görülmüş ve bu durum da özellikle kız öğrencilerin araştırmanın içeriğini anlayıp, ona göre bir cevaplama yapmış olabileceklerine veya araştırmanın davranışları olumlu yönde etkilemiş olabileceğine bağlanmıştır.

Sekmenli (2000) araştırmasında lise öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri ile bazı değişkenler arasındaki ilişkileri incelenmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Malatya ilindeki sosyoekonomik düzey açısından birbirine yakın olmak koşuluyla resmi ve genel liseler arasından tesadüfi yöntem ile seçilen 5 lisenin 1. sınıfta eğitim görmekte olan 321 kız ve 542 erkek, toplamda 863 öğrencisi oluşturmaktadır. Ölçme araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Mesleki Olgunluk Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği ile Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre; sürekli kaygı düzeylerinin kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu, öğrencilerin algıladığı başarı düzeyi arttıkça öğrencilerdeki sürekli kaygı düzeyinin de azaldığı, ebeveynlerin öğrenim düzeyleri yükseldikçe öğrencilerdeki sürekli kaygı düzeyinin azaldığı, ailenin sosyoekonomik düzeyi yükseldikçe, öğrencilerdeki sürekli kaygı düzeylerinde azalma olduğu görülmüştür. Algılanan anne baba tutumu ‘demokratik’ ise sürekli kaygı düzeyinin

azaldığı, algılanan anne baba tutumu ‘otoriter’ ise sürekli kaygı düzeyinin yükseldiği belirlenmiştir.

Suner (2000) araştırmasında farklı liselerde eğitim görmekte olan ergenlerin sürekli kaygı düzeylerinin benlik saygıları ve akademik başarıları üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 87 kız, 97 erkek öğrenci olmak üzere toplam 184 öğrenci oluşturmuştur. Ölçme araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Sürekli Kaygı Ölçeği ve Benlik Saygısı Envanteri kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda cinsiyet ve kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve kızlarda erkeklere göre kaygı düzeyinin yükseldiği belirlenmiştir.

Bilgin (2001) yaptığı çalışmada durumluk kaygı düzeyinin kız çocuklarda erkek çocuklara göre daha fazla olduğunu, ayrıca sosyoekonomik düzeyin düşük olduğu ailedeki kız ve erkek ergenlerin kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığını, fakat sosyoekonomik düzeyin yüksek olduğu ailelerdeki kız çocukların kaygı düzeyinin erkek çocuklara göre daha fazla olduğunu belirlemiştir.

Kaya ve Varol (2004) araştırmalarında durumluk ve sürekli kaygının nedenlerini ve çeşitli değişkenlerle arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini 234 kız ve 284 erkek öğrenci olmak üzere toplam 518 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile sınıf, cinsiyet, başarı durumu, bölüm gibi çeşitli değişkenler arasında anlamlı ilişkiler olduğunu belirleyerek öğrencilerin kendileri için kaygılanmaya yol açan en önemli sebeplerden biri olarak ‘bir iş bulamama veya işe girememe’ yi gösterdiklerini söylemiştir. Cinsiyet açısından sürekli kaygının farklılaştığını, kız çocuklarda daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir, fakat durumluk kaygıda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Kaygının nedenlerine yönelik etkileyen faktörlere baktıklarında başarısız olma korkusu, mutsuzluk kaygısı, yakınlarını kaybetme ve geleceğe dair kaygıların da çalışmaya katılan öğrencileri etkilediğini belirlemişlerdir.

Çakmak ve Hevedanlı’nın (2005) biyoloji bölümündeki öğrencilerin kaygı düzeylerini çeşitli değişkenler açısından inceledikleri araştırmada, kaygı düzeyinin sınıf, cinsiyet, arkadaşlık ilişkileri ve anne baba tutumu değişkenlerine göre değiştiği, fakülte, okul başarısı, çalışmak istediği meslek ve ekonomik durum değişkenine göre ise değişmediği bulunmuştur. Birinci sınıf öğrencilerinin kaygı düzeyi daha yüksek, cinsiyet açısından kız

öğrencilerde erkek öğrencilere göre kaygı düzeylerinin daha yüksek, anne baba tutumunu otoriter olarak algılayan öğrencilerde yine kaygı düzeyi daha yüksek bulunmuştur.

Özdal ve Aral (2005) araştırmalarında baba yoksunu olan çocuklar ile anne babasıyla birlikte yaşayan çocukların durumluk sürekli kaygı düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma örneklemini farklı sosyoekonomik düzeylerdeki baba yoksunu olan 50, anne babasıyla birlikte yaşayan 50 çocuk olmak üzere toplam 300 çocuk oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Genel Bilgi Formu ile Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri kullanılmıştır. Veriler çift yönlü ve tek yönlü varyans analizi teknikleri ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda baba yoksunluğuna maruz kalmış çocukların anne babasıyla yaşayan çocuklara göre durumluk sürekli kaygı düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Özellikle baba yoksunluğunun babaları tarafından terk edilme nedeni ile oluşmasının kaygı düzeyini artırdığı ortaya çıkmıştır.

Eroğlu (2006) durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin algılanan stresle arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada örneklem grubu olarak üniversite öğrencilerini seçmiş ve stresin kaygı düzeyini etkilediğini ve bunu da çalışmasının sonucunda stres ve durumluk sürekli kaygı düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu belirleyerek desteklemiştir.

Gürsoy'un (2006) farklı sosyoekonomik düzeydeki ergenlerin sosyoekonomik düzeyleri ve cinsiyetlerinin benlik tasarım düzeyi ile durumluk-sürekli kaygı düzeylerinde farklılık yaratıp yaratmadığı ile benlik tasarımı ve durumluk-sürekli kaygı arasında anlamlı ilişki olup olmadığını incelediği araştırmanın sonucunda; cinsiyet anlamlı bir fark yaratmazken sosyoekonomik düzey yükseldikçe ergenlerin benlik tasarım puanlarının arttığı, kaygı puanlarının düştüğü; benlik tasarım puanları yükseldikçe de durumluk ve sürekli kaygı puanlarının düştüğü bulunmuştur. Dolayısıyla maddi sıkıntının olumsuz benlik ve kaygıya yol açtığı, olumlu benlik yapısının ise ergenin kendi ve çevresiyle ilgili kaygıları azaltarak toplumla uyumlu- sağlıklı ilişkiler kurduğu görülmüştür.

Akgün, Gönen ve Aydın (2007) üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenlerle arasındaki ilişki incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma örneklemini 2005–2006 eğitim dönemi Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Fen Bilgisi ve Matematik Öğretmenliği bölümlerinde okuyan 186 öğrencinin oluşturmuştur fakat eksiksiz bir şekilde ölçekleri dolduran 164 öğrencinin sonuçları değerlendirmeye alınmıştır. Veri toplama araçları olarak Öner ile Le Compte (1998) tarafından Türkçeye uyarlanan Kendini Değerlendirme Anketi ile Kişisel Bilgi

Anketi kullanılmıştır. Veriler bağımsız gruplar t-testi, varyans analizi ve Scheffé testi teknikleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre kaygı düzeyleri anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin başarı düzeyleri ile kaygı düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki saptanmıştır. Başarı düzeyi yüksek öğrencilerin kaygı düzeyi daha düşüktür. Ailesi yanında yaşayan veya ailesinden ayrı yaşamanın kaygı düzeyini etkilemediği; benzer şekilde kardeş sayılarının da kaygı düzeyleri ile aralarında anlamlı bir ilişki kurulamadığı görülmüştür. Bu durum öğrencilerin geleceğe ilişkin kaygılarında kardeş sayılarının az veya çok oluşunu önemsemediklerine ve öğrencilerin zaten burs gibi olanaklardan yararlanıyor olmalarının böyle bir sonucu doğurmuş olabilemesi düşüncesine bağlanmıştır. Anne baba tutumlarına göre kaygı düzeylerine bakıldığında anne baba tutumunu otoriter olarak algılayanlarda anne baba tutumunu demokratik olarak algılayanlara göre kaygı düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Aydoğan ve Gürsoy (2007) 2. sınıf lise öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri üzerindeki çeşitli değişkenlerin etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma örneklemini Ankara’da orta seviye sosyoekonomik düzeydeki semt liselerinin 210 öğrencisi oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Genel Bilgi Formu ile Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Veriler t testi ve tek yönlü varyans analiz teknikleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda sürekli kaygı düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklar görülürken, yaş ve anne baba eğitim düzeyine göre sürekli kaygı düzeyinin anlamlı bir şekilde değişme göstermediği ortaya çıkmıştır.

Duman’ın (2008) ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri ile sınav kaygısı düzeyleri ve ana baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 2007–2008 yılları arası İzmir-Torbalı’da Kazımpaşa ve Cumhuriyet İlköğretim Okullarında eğitim gören 122 kız 129 erkek toplam 251 ilköğretim 8. sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği, Sınav Kaygısı Envanteri ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Veriler t testi, varyans analizi, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda anne baba öğrenim düzeyi, cinsiyet, kardeş sayısı ve kaçınıcı çocuk olduğu durumlarının durumluk-sürekli kaygı ile sınav kaygısı arasında anlamlı bir fark görülmediği; sosyo-ekonomik düzeyin yüksek oluşunun durumluk-sürekli kaygı ile sınav kaygı düzeyini azalttığı görülmüştür.

Hacıhasanoğlu, Yıldırım, Karakurt ve Yılmaz (2008) 1. Sınıf sağlık yüksekokulu öğrencilerinin klinik uygulamalarına ilişkin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma örneklemini Atatürk Üniversitesi Erzincan Sağlık Yüksek Okulu 1. sınıfta okuyan ve Hemşirelik Esasları dersini ilk kez alan 54 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu ile Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sürekli kaygı düzeyinin öğrencilerin klinik uygulamaları boyunca anlamlı ölçüde değişmediği fakat durumluk kaygı düzeyinde anlamlı şekilde düşüş yaşandığı gözlemlenmiştir.

Deniz, Yorgancı ve Özyeşil (2009) araştırmalarında kaygı ve depresyon düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma örneklemini Konya'daki ilköğretim okullarının özel alt sınıflarında eğitim gören ve öğrenme güçlüğü yaşayan 89 çocuk oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, çocuklar için; Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği le Depresyon Ölçeği kullanılmıştır. Veriler t testi, tek yönlü varyans analizi, Tukey testi, homojen olmayan gruplar için ise Kruskal Wallis Testi ve Mann Whitney-U Test teknikleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre kaygı düzeyleri yüksek çıkmıştır. Yaş büyüdükçe sürekli kaygı düzeyinin arttığı görülmüştür. Çalışmada kardeş sayısı arttıkça kaygı düzeyinin anlamlı şekilde arttığı da gözlemlenmiştir. Bu sonuç kardeş sayısının artmasıyla aile içi iletişimlerin azaldığı ve çocuklardaki kaygı düzeyinin artmasına neden olabildiğiyle ilişkilendirilmiştir.

Akmaz ve Ceyhan (2009) öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ve kaygılarının nedenlerini araştırmayı amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün tüm öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmada Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Veriler Mann Whitney U ve t testi teknikleriyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin sınıf düzeyi açısından durumluk kaygı düzeyinde bir farklılığa rastlanmamış fakat sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Ekşi ve Dilmaç (2010) araştırmalarında erteleme düzeyleri ve sürekli kaygı düzeylerini çeşitli değişkenlere göre incelenmeyi amaçlamışlardır. Araştırma örneklemini 95 erkek ve 193 kadın olmak üzere toplam 288 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Sürekli Kaygı Envanteri, Genel Erteleme, Karar Vermeyi Erteleme, Akademik Erteleme Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda genel anlamda

öğrencilerin sorumluluk ve görevlerini ertelemeleri ile kaygı düzeyleri arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Özyürek ve Demiray (2010) lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından aralarında ilişki olup olmadığını incelemiştir. Araştırma örneklemini için Karabük ilindeki liselerde eğitim gören toplam 305 lise öğrencisi seçilmiştir. Ölçme araçları olarak Kişisel Bilgi Formu ile Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucuna bakıldığında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sürekli kaygı seviyeleri daha yüksek çıkmıştır. Aynı zamanda ailesi yanında yaşayan öğrencilerin de ailesinin yanında olmayıp yurttan yaşayan öğrencilere göre sürekli kaygı seviyeleri daha düşük bulunmuştur.

Okur, Bahar, Akgün ve Bekdemir (2011) matematik bölümü öğrencilerinin öğrenme stilleri ile sürekli kaygı ve akademik başarı durumlarını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma örneklemini iki ayrı üniversitenin fen, fen edebiyat ve eğitim fakültelerindeki matematik bölümü/matematik öğretmenliği bölümünün 452 öğrencisi oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Kolb Öğrenme Stili Envanteri ve Sürekli Kaygı Envanteri kullanılmıştır. Veriler betimleyici istatistikler, Ancova ve Ki-kare testi teknikleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarında erkek öğrencilerin sürekli kaygı puanlarının kız öğrencilerin sürekli kaygı puanlarından daha düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca eğitim fakültesi öğrencilerinin fen edebiyat fakültesi öğrencilerine göre sürekli kaygı düzeyleri daha yüksek çıkmıştır.

Gündoğdu, Yavuzer ve Karataş (2011) araştırmalarında çatışma çözme becerileri ile durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma örneklemini Mehmet Akif Ersoy, Aksaray ve Niğde Üniversitelerinin Eğitim fakültelerindeki 402 kadın, 233 erkek toplam 635 1. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Çatışma Çözme Eğilimi Ölçeği ve Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin sürekli kaygı düzeyinin erkek öğrencilerin sürekli kaygı düzeyine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmada son sınıf öğrencilerinin 1. sınıf öğrencilerine göre de durumluk kaygı düzeyi yüksek çıkarken, sürekli kaygı düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yerleşim yerleri ve anne babanın eğitim düzeyinin de durumluk sürekli kaygı düzeyini etkilemediği görülmüştür.

Karataş (2011) araştırmasında okul pansiyonunda kalan ergenlerin kaygı düzeyleri ve problem çözme becerilerini, cinsiyet ve sınıf düzeyleri açısından kaygı düzeyi ve problem çözme becerisinin farklılaşıp farklılaşmadığı ile kaygı ve problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, sürekli ve durumluk kaygının kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu, durumluk ve sürekli kaygıları arttıkça da problem çözme yeteneklerine olan güvenlerinin azaldığı görülmüştür.

Aydın ve Soyer (2012) öz duyarlık ile sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma örneklemini Marmara ve On Dokuz Mayıs üniversitelerindeki Özel Eğitim Bölümlerinden 189 erkek, 416 kadın toplam 605 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Öz Duyarlık Ölçeği ve Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sürekli kaygı ile kişinin öz duyarlığı arasında güçlü bir negatif ilişki olduğunu diğer bir deyişle sürekli kaygı arttıkça öz duyarlığın azaldığını söylemişlerdir.

Kılınç (2012) lisede eğitim gören 9. Sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler ve saldırganlık düzeyleri ile arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Gaziantep'teki genel liseler arasından tabakalı örnekleme yoluyla seçilmiş 6 lisenin 479 9. Sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Veri toplama araçları olarak Saldırganlık Ölçeği, Sürekli Kaygı Ölçeği ile Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ergenlikteki sürekli kaygı düzeyi ve saldırganlık düzeyi arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Palti (2012) araştırmasında lise son sınıf öğrencilerinin üniversite sınavı öncesi ve sonrasındaki durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile sınav kaygıları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul ilinde üniversite sınavına girecek olan 18-20 yaş aralığındaki 16 kız 20 erkek olmak üzere toplam 36 lise son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Ölçme aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Sınav kaygısı Envanteri, Durumluk Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda lise son sınıf öğrencilerinin üniversite sınavına girmeden önce sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Zeybek (2012) öğrencilerin temel derslere yönelik durumluk kaygı düzeylerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma örneklemini Sakarya ilindeki bir devlet okulunun 107 kız ve 142 erkek olmak üzere toplam 249 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Derslere

Yönelik Tutum Ölçekleri ile Durumluk Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler “Basit Korelasyon (pearson) Katsayısı, Tek Yönlü Varyans Analizi” (ANOVA) ve “Bağımsız Örneklem t-Testi” teknikleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin derslere yönelik olan durumluk kaygı düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği fakat öğrencilerin Türkçe dersine yönelik durumluk kaygı düzeyi yükseldikçe o dersteki başarı düzeyinin düştüğü görülmüştür. Kaygı düzeyi ile başarı durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Aydın ve Tekneci (2013) zihin engelliler öğretmenliği bölümü öğrencilerinin mesleklerine yönelik tutumları ile kaygıları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma örneklemini Anadolu Üniversitesi’nden 114 kişi, Gazi Üniversitesi’nden 79, Marmara Üniversitesi’nden 75, On dokuz Mayıs Üniversitesi’nden 73 ve Selçuk Üniversitesi’nden 69 olmak üzere özel eğitim bölümü zihin engelliler öğretmenliğinde okumakta olan toplam 410 1. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Öğretmenlik Mesleği Tutum Ölçeği, Durumluk-Süreklilik Kaygı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin durumluk kaygı ve sürekli kaygı düzeylerinin sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Ayrıca erkek öğrencilerin durumluk kaygı düzeylerinin kız öğrencilerin durumluk kaygı düzeylerinden daha yüksek olduğu; erkek öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin ise kız öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinden daha düşük olduğu da ortaya çıkmıştır.

Karabulut, Atasoy, Kaya ve Karabulut (2013) araştırmalarında 13-15 yaş erkek futbolcu çocukların durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma örneklemini 2008 yılı Kırşehir Nike Premier Cup U-15 yıldızlar Türkiye birinciliği müsabakasına katılan 80 sporcunun arasından rastgele seçim yöntemi ile seçilen 61 gönüllü sporcu oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Durumluk ve Süreklilik Kaygı Envanteri kullanılmıştır. Veriler parametrik olmayan gruplar için kullanılan Mann Whitney U ve Kruskal Wallis analiz teknikleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin kaygı puanlarının yüksek düzeyde olduğunu, babanın eğitim düzeyi arttıkça çocuğun da sürekli ve durumluk kaygı düzeyinin arttığı görülmüştür. Ayrıca babasının otoriter tutuma sahip olduğunu algılayan ergenlerde sürekli ve durumluk kaygı puanlarının daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Bayraktar, Tozoğlu ve Acar (2014) araştırmalarında kaygı düzeyleri üzerinde spor ve farklı değişkenlerin etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma örneklemini farklı illerde bulunan 21-25 yaş arası 348 kadın, 292 erkek olmak üzere toplam 640 kişi oluşturmuştur.

Veri toplama aracı olarak Durumluk ve sürekli kaygı ölçeği kullanılmıştır. Veriler t testi ve anova varyans analizi teknikleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre kaygı düzeyleri anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Aileleri parçalanmış olan öğrencilerin durumluk kaygı düzeyi çekirdek ve geniş ailede yaşayanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Dost ve Keklik (2014) araştırmalarında ergenlik dönemindeki riskli davranışları yordayan etmenlerden sürekli kaygı düzeyleri gibi çeşitli faktörleri incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma örneklemini 2011-2012 yılları arasında Ankara'daki 6 farklı lisede eğitim gören 291 kız, 228 erkek toplam 519 öğrenci oluşturmuşlar. Veri toplama araçları olarak Riskli Davranışlar Ölçeği, Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanterinin Sürekli Kaygı Formu, Back Umutsuzluk Envanteri, Coopersmith Benlik Saygısı Envanterinin Kısa Formu ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Veriler çoklu regresyon tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda sürekli kaygının lise öğrencilerinin riskli davranışlarını etkilediği, bu yüzden de sürekli kaygıyı oluşturan etmenlerin istendik davranışların sergilenmesi açısından ortadan kaldırılmasının veya buna yönelik önlemler alınmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Yılmaz, Dursun, Güzeler ve Pektaş (2014) araştırmalarında üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerini belirlemeyi, çeşitli değişkenlerle arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma örneklemini Pınarhisar MYO' daki 922 öğrenciden kolay örnekleme yöntemiyle seçilen 246 öğrenci oluşturmuştur. Veriler betimsel istatistik analizleri ile kaygı düzeyleri ve sosyodemografik özellikler arasında farklılığı belirlemeye yönelik Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H test teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu ve Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda durumluk kaygı düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılığı çıkmamıştır fakat sürekli kaygı düzeyi kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin başarı düzeyi, anne babanın birlikte olup olmama, anne babalarının eğitim düzeyine göre kaygı düzeyinin anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Öğrencilerin aldıkları eğitimden memnun olanların sürekli kaygı düzeyi memnun olmayanlara göre daha düşük çıkmıştır.

Pektaş (2015) öğrencilerin algılanan ebeveyn reddi ile sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 352 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Demografik Bilgi Formu, Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği (EKRÖ/K), Duygu Düzenleme Güçlükleri Ölçeği (DDGÖ), Beck Depresyon Envanteri (BDE), Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeğinin Sürekli Kaygı Formu kullanılmıştır. Veriler

Pearson Korelasyon analizi, Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA), Faktöriyel Varyans Analizi (Faktöriyel ANOVA) ve Hiyerarşik Regresyon Analizi teknikleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin algıladıkları ebeveyn reddinin arttığında sürekli kaygı düzeyinin de arttığı görülmüştür. Öğrencilerin algıladıkları anne baba kontrolleri ya da anne baba ihmal düzeyleri fazlaysa sürekli kaygı düzeyinin de fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sürekli kaygı düzeyi daha yüksek çıkmıştır, fakat kardeş sayısı ile sürekli kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Erdoğan (2016) öğrencilerin durumluk kaygı düzeylerini ve akademik erteleme davranışlarını çeşitli değişkenlere göre incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma örneklemini hazırlık sınıfında okuyan 276 öğrenci oluşturmuştur. Veri ölçme araçları olarak Akademik Erteleme Ölçeği, Durumluk Kaygı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 22.0 programı ile yapılmıştır. Verilerin normal dağılımına Kolmogorov–Smirnov ve Shapiro Wilk testleri ile, varyansların eşitliğine ise Levene’s Test kullanılarak bakılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin yaşlarına göre durumluk kaygı düzeylerinin değişmediği belirlenmiştir. Bunun sebebi araştırmanın hazırlık sınıfındaki öğrencilerle sınırlı olup, yaş farkının çok olmaması olarak gösterilmiştir. Araştırmada kardeş sayısı ile durumluk kaygı düzeyi arasında anlamlı bir farklılık belirlenememiştir. Durumluk kaygı düzeyinin cinsiyet değişkeninden etkilenmediği, kız ve erkek öğrencilerin durumluk kaygı düzeylerinin anlamlı bir fark göstermediği saptanmıştır.

Güneş (2016) sürekli kaygı ve sürekli depresyon ile algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma örneklemini 18-35 yaş arası 558 katılımcıdan oluşturmuştur. Ölçme aracı olarak Demografik Bilgi Formu, Ana Babaya Bağlanma Ölçeği, Üst biliş Ölçeği, Otomatik Düşünceler Ölçeği, Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri’ nin Sürekli Kaygı Formu ve Durumluk-Sürekli Depresyon Envanteri’ nin Sürekli Depresyon Formu kullanılmıştır. Veriler Pearson korelasyon analizleri, regresyon analizleri ve Sobel testi teknikleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda anne ve babadan algılanan aşırı koruma tutumunun çocuğun sürekli kaygı düzeyini anlamlı düzeyde etkilediği, anne babayı daha koruyucu algılayanların kaygı düzeylerinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Kula ve Saraç (2016) araştırmalarında üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerini anne baba tutumları, cinsiyet gibi bazı sosyodemografik değişkenler açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma örneklemini Ahi Evran Üniversitesi fakültelerinde 2013-2014

yılları arasındaki 2489 son sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu ile Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeğinin Sürekli Kaygı formu kullanılmıştır. Veriler frekans, yüzde, t-testi, varyans analizi ve Bonferroni testi teknikleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda cinsiyetin kaygı düzeyini etkileyen bir faktör olduğu belirtilerek kız öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenmiştir. Araştırmada otoriter tutumu algılayan öğrencilerde demokratik tutumu algılayanlara göre sürekli kaygı puanları anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Öğrencilerden ailesiyle birlikte yaşayanların ailelerinden uzakta yaşayanlara göre daha az kaygılı olduğu görülmüştür. Son sınıfta öğrenim gören öğrencilerde orta düzeyde kaygı durumunun mevcut olduğu görülmüştür.

Direktör (2017) yaptığı çalışmada öğrencilerin kaygı düzeyleri, benlik saygıları ve depresyon-başarı durumlarını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma örneklemini Kuzey Kıbrıs'ta kolej sınavlarına hazırlanan 285 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Sosyodemografik Veri Formu, Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı, Çocuklar için Depresyon Ölçeği ve Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki gözlenememiştir. Kızlar erkeklerden daha yüksek kaygı puanı almış olsa da anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin akademik başarılarını etkileyen bir faktör olmadığı da ortaya çıkmıştır.

Tokgöz (2017) araştırmasında lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre durumluk ve kaygı düzeyleri, algıladıkları anne baba tutumları ve yaşam kalitesi düzeyleri farklılıklarını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 155 kız ve 90 erkek toplamda 245 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği, Çocuklar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği (13-18 yaş ergen formu) ve Anne-Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri kız öğrencilerde daha yüksek çıkmıştır. Algılanan anne baba tutumu alt boyutu olan kontrol-denetleme tutumu kız öğrencilerde daha yüksek düzeydedir. Durumluk ve sürekli kaygı puanları ile yaşam kalitesi alt ölçekleri arasında negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Lise sınavı puanlarının durumluk kaygı düzeyi ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır fakat sürekli kaygı düzeyi ile negatif yönlü bir ilişki belirlenmiştir.

Yurt Dışında Kaygı İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Dew ve Galassi (1983) matematik dersi ile ilgili kaygıda 4 temel faktörün etkili olup olmadığını araştırmışlardır. Araştırmada Kuzey Carolina Üniversitesi'nde eğitim gören 769 öğrencinin envanterlerden aldıkları puanlar değerlendirilerek sonuçta da matematik dersinde güçlük çeken öğrencilerde kaygı düzeyinin fazla olduğu fakat bu ilişkilerin anlamlılık derecesi düşük olarak belirlenmiştir. Cinsiyet değişkeninin de kısmen de olsa etkileyen bir faktör olduğu görülmüştür.

O' Hare ve Tamburri'nin (1986) yaptığı çalışmada ergen öğrencilerin kariyer kararı verebilmeleri üzerinde durumluk ve sürekli kaygıları ile başa çıkma stratejilerinin etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmada New York'ta özel bir üniversitede eğitim gören 248 lisans öğrencisinin Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği ile Mesleki Karar Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda sürekli kaygı düzeyi ve düşük başa çıkma stratejilerinin kariyer kararı almada etkili olan başlıca faktörler olup kaygı düzeyi yüksek olan öğrencilerde mesleki karar verme becerilerini etkili kullanabilme becerilerinin düştüğü görülmüştür.

Rosen, Tacy ve Howell'in (1990) kız ergenlerin yaşam kaygıları, psikolojik belirti ve kilo verme davranışları ile ilgili yaptıkları çalışmada 14-18 yaşları arasındaki 143 ergen kız çocuğuyla, 4 aylık ileriye dönük bir çalışma yapılmış ve çalışmanın başında ve sonunda günlük ve büyük yaşam kaygıları, psikolojik belirtiler ve zayıflama diyetleri incelenmiştir. Araştırmada varsayımsal olarak ergenlerdeki ağırlık kaybının ileriye dönük kaygı ve psikolojik belirtilere öngörü oluşturabildiği, kaygının ve psikolojik belirtilerin kilo verme çabalarının artmasının bir sonucu olarak ortaya çıktığı belirlenmiştir. Ayrıca ergenlik dönemindeki bu kilo verme durumunun potansiyel olarak fiziksel sağlık risklerine ve yeme bozukluklarına yol açmasının yanı sıra bazı olumsuz psikolojik etkilere de neden olabileceği araştırma sonucu olarak ortaya konmuştur.

Beer (1991) üstün yetenekli ortaokul ve ortaöğretim öğrencilerinin depresyon, genel kaygı, sınav kaygısı düzeylerini incelediği çalışmada öğrencilerin genel kaygı, depresyon ve sınav kaygılarını orta düzeyde yaşadıklarını tespit etmiştir (Hanımoğlu, 2010).

Durumluk ve sürekli kaygı envanterinin Çin versiyonuyla psikolojik refahın farklı ölçütleriyle olan ilişkisinin incelendiği çalışmada Shek (1993) örneklem grubu olarak 2150 Çinli lise öğrencisini belirlemiştir. Araştırma sonucunda durumluk ve sürekli kaygı puanları ile psikolojik rehaf ölçütleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Özellikle ölçümler arası ilişkinin güçlü olduğu durumluk sürekli kaygı ile kronik zihinsel sağlık özellikleri ve akut belirtilerinin kaygı düzeylerini daha çok etkilediği ortaya çıkmıştır.

Gil, Vega ve Dimas'ın (1994) İspanyol ergenlerle ilgili kültürel kaygıları ve kişisel uyumlarıyla ilgili çalışmada kültürel ve kültürel olmayan kaygı ile İspanyol gençlerin benlik saygıları üzerine karşılaştırmalı bir analiz yapılmıştır. Çalışmada göçmen kökenli ve yerli olan Latin kökenli gençler arasındaki farklılıklara karşılaştırılmalı olarak odaklanılmıştır. Kültürel zorlanma, gerginlik ve kaygının ABD'li ve yerli olmayan ergenlerde (yabancı doğumlu) görüldüğü ortaya çıkmıştır. Kültürel zorlukların yabancı doğumlu ergenler arasında kültürelleşme arttıkça benlik saygıları üzerinde daha güçlü etkilerinin olduğu görülmüştür. Bu kültürel zorlukların yarattığı kaygının ABD doğumlu ergenlerde yabancı doğumlu olanlara göre daha fazla olduğu belirlenmiştir. Ayrıca ABD doğumlu olan düşük kültürelleşmeye sahip ergenlerin özellikle sorunlu bir profile sahiplerken, ABD'de doğan iki kültürlü ergenlerin daha iyi bir profile de sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Ohring ve arkadaşlarının (1996) ergenlerdeki durumluk ve sürekli kaygının intihar girişimi davranışları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada intihar girişimi sonrası bir psikiyatri biriminde hastaneye yatırılan 46 ergen psikiyatri hastasının durumluk ve sürekli kaygıları ve depresyonları ile intihar girişimi öyküsü olmayan 72 ergen psikiyatri hastasının durumluk ve sürekli kaygıları ve depresyonları arasında karşılaştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre hem durumluk hem sürekli kaygının intihar girişiminde bulunan ergenlerde daha yüksek çıktığı görülmüştür. Bir diğer deyişle durumluk ve sürekli kaygı düzeyinin ve özellikle de sürekli kaygı düzeyinin intihar girişimi davranışları için önemli bir risk faktörü olduğu belirtilmiştir.

Warren, Huston, Egeland ve Sroufe'un (1997) çocuk ve ergen kaygı bozuklukları ile erken bağlanma arasındaki ilişkileri incelediği araştırmada bebeklik döneminde kaygılı ve dirençli bir bağlilik yaşayan bebeklerin çocukluk ve ergenlik döneminde daha sıklıkla kaygı bozukluğunun gelişip gelişmediğini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada 12 aylık bebekler 17,5 yaşlarına geldiklerinde 172 çocuğun anne kaygıları, bebeklik mizaçları değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda kaygılı/dirençli bağlanma ile çocukların daha sonraki kaygı bozuklukları arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Çoklu regresyon analizlerinde kaygılı ve dirençli bağlanma ile anne kaygısının ileride çocuk ve ergen kaygı

bozukluklarını önemli ölçüde öngörmüştür. Yani bağlanma ilişkisi, kaygı bozukluklarının gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır.

Ohannessian, Lerner, Lerner ve Eye'nin (1999) yaptığı çalışmada 75 ergenin öz yeterlilikleri üzerinde depresyon ve kaygı düzeylerinin etkisinin cinsiyete bağlı değişiklikler gösterip göstermediği araştırılmıştır. Sonuçta cinsiyetin bu bağlamda etkileyici bir faktör olduğu, hem 6. hem de 7. sınıftaki erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek düzeyde öz yeterliğe sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca 7. Sınıftaki erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha az kaygılı ve depresyonludurlar. Sonuç olarak cinsiyet kısmen de olsa sürekli kaygı ve depresyon düzeylerini etkilemiştir.

Comeaua, Stewartb ve Lobab'ın (2001) yaptığı araştırmada ergenlerin alkol, sigara ve esrar kullanımları ile sürekli kaygı düzeyleri ve kaygı duyarlılıkları incelenmiştir. 508 ergenin bu maddeleri kullanma nedenleri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda kaygı duyarlılıkları ile sürekli kaygı düzeyleri ile riskli madde kullanımları arasında bir ilişki olduğu, kaygı duyarlılığı ve düzeylerinin artmasının riskli davranışlarla baş edebilme motivasyonlarını düşürdüğü belirlenmiştir.

Davilla ve Beck (2002) kaygı ile bireylerin kişilerarası ilişkilerindeki tutumların arasındaki ilişki durumunu incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini 168 kaygı bozukluğuna sahip birey oluşturmuştur. Kaygı ile bağlanma problemleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu söylemişlerdir yani kaygı düzeyi yükseldikçe duygu durumlarının ifade edilmek istenmediğini ve bağlanma problemlerinin arttığını belirtmişlerdir (Dokuzlu, 2016).

Alden ve Taylor (2004) araştırmalarında kaygı düzeyleri, toplumsal ilişkilere ket vuran sosyal fobilerin ve kişilik özellikleri üzerinde bilişsel-davranışsal tedavilerin etkili olup olmadığını incelemeyi amaçlamışlardır. Elde ettikleri sonuçlara göre kaygı düzeyleri yüksek olanların düşük olanlara göre daha güvensiz bir bağlanma kurduklarını saptamışlardır.

Riketta (2004) benlik saygısı ile kaygı arasında birçok araştırmacının olumsuz bir ilişki olduğunu söylediklerini belirtmiş ve araştırmasında sosyal kabul faktörünün varlığının kaygı ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi ne şekilde etkileyeceğini incelemiştir. 61 Alman öğrenciden oluşan örneklem grubundan elde edilen verilerle sosyal kabul durumu mevcut olduğunda kaygı ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin arttığı söylenmiştir. Fakat kaygı ve benlik saygısı arasındaki bu olumsuz ilişkinin sosyal kabul faktörü olmadığında azaldığı

görülmüş ve dolayısıyla bu faktörün aradaki olumsuz ilişki düzeyini artırıcı bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir.

Goodman ve arkadaşlarının (2005) sosyal dezavantajlar ve ergen kaygısı ile ilgili yaptıkları çalışmada Amerikan toplumundaki düşük sosyoekonomik düzeyli ergenlerin ve azınlıkta olan farklı etnik kökenli ergenlerin üzerinde kronik kaygının etkisi araştırılmış, farklı etnik ve sosyoekonomik düzeyle ilişkili sosyal dezavantajlı olmanın ergen kaygısını nasıl etkilediği incelenmiştir. Sonuçta kaygının siyahi öğrenciler ve düşük sosyoekonomik düzeyli olan ergenler ve düşük sosyoekonomik düzeyi algılayan ergenlerde daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca siyahi ergenlerin ebeveynlerinin üniversite eğitimi almış olmaları da kaygı düzeyini etkilememiş ve ebeveynin öğrenim düzeyinin kaygı düzeyini etkilemediği görülmüştür.

Kvaal, Ulstein, Nordhus ve Engedal'ın (2005) yaptığı çalışmada durumluk ve sürekli kaygı ölçeğinin yaşlı insanlarda çeşitli zihinsel bozuklukları tespit etmede faydalı olup olmayacağı incelenmiştir. Araştırma sonucunda geriatrik psikiyatride zihinsel bozuklukların tanısız incelenmesinde durumluk sürekli kaygı ölçeğinin problemli durumları tespit edebilmede yarar sağlayabileceği belirlenmiştir.

Bar-Haim, Dan, Eshel ve Sagi-Schwartz (2007) güvenli bağlanma ile kaygı bozuklukları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmalarında 11 yaşındaki çocukların ve annelerinin envanterlere verdiği cevaplardan elde edilen puanlara göre bebeklerinde annesiyle güvenli bağlanmayı kuran çocukların kararsız bağlanma kuran çocuklara göre daha az sosyal kaygı/fobilerinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca güvenli bağlanmayı kuramamış çocuklarda okul fobisinin daha yüksek olduğu da görülmüştür. Fakat ebeveyn çocuk bağlanma stilleri ile kaygı bozuklukları arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Byrne, Davenport ve Mazanov (2007) yaptıkları çalışmada ergenlerin kaygılanmasına yol açan yeni faktörlerin gelişimini araştırmışlardır. Bu kaygı faktörlerinin niteliği hakkında okul çağındaki ergenlerden bilgi toplayarak, kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir. Sonuçta doğası gereği ergen kaygı tecrübeleri ile 10 içten güvenilir kaygı boyutu ortaya konulmuştur. Elde edilen sonuçlarda anksiyete ve depresyon ile olumlu benlik saygısı arasında negatif yönde bir ilişki olduğu ve ergenlik dönemi kaygısının geçerli ölçütlerinden biri olduğu görülmüştür.

Finkelstein, Kubzansky, Capitman ve Goodman'ın (2007) ergenlerin kaygısında sosyoekonomik farklılıklar ve psikolojik kaynakların rolü araştırılmış ve psikolojik

kaynakların temel eğitim, sosyoekonomik statü belirleyicileri ve algılanan kaygıyı etkileyip etkilemediği incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini 2002-2003 yılları arasında Midwestern’de bir devlet okulundaki 1167 ispanyol olmayan siyahi ve beyaz ortaokul ve lise öğrencileri oluşturmaktadır. Öğrenim düzeyi daha yüksek ebeveyne sahip ergenlere göre daha düşük eğitime sahip ergenlerin kaygı düzeyi daha fazla çıkmıştır. İyimserlik ve sorumluluklarla başa çıkma kaygı ile daha az ilişkili bulunmuşken, bağımsızlık arttıkça kaygı ile olan ilişkinin daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda öğrenim düzeyi düşük ebeveyne sahip ergenler, öğrenim düzeyi yüksek ebeveyne sahip ergenlere göre daha az iyimserlerdir. Araştırma sonucunda ayrıca kötümser olma durumunun da düşük sosyoekonomik düzeye sahip ergenlerin kaygılarını artırmada önemli bir faktör olabileceği belirtilmiştir.

Kim (2009) ABD’de yaşayan Liberty Üniversitesi’ndeki Koreli uluslararası öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini incelemiştir. Sonuçta da öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ve istatistiksel açıdan öğrenciler yüksek kaygı puanları almıştır. Ayrıca öğrencilerin kaygı düzeyleri ile cinsiyet faktörü arasında anlamlı bir ilişki bulunmaz iken yaşanan yer ve medeni durumları ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Mehroof ile Griffiths’in (2010) yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin çevrimiçi oyun bağımlılıklarında kazanma duygusunun, öz kontrolün, nevrozluğun, saldırganlığın, durumluk ve sürekli kaygının rolü incelenmiştir. Bulgular iki aylık bir süre boyunca İngiltere’deki East Midlands Üniversitesi’ndeki 123 öğrencinin katılımından oluşmuştur. Çoklu doğrusal regresyon sonuçlarına göre çevrimiçi oyun bağımlılığı ile kazanma duygusu, öz kontrol, nevrozluğun, saldırganlık, durumluk ve sürekli kaygı arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Durumluk ve sürekli kaygının artmasıyla öğrencilerde oyun bağımlılığının da arttığı, dolayısıyla aralarında olumlu yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bunun sebebi olarak ise öğrencilerin kaygılarını azaltmak ve bu gerginlikleriyle başa çıkma yöntemi olarak oyun oynama davranışını sergiledikleri gösterilmiştir.

Al-Qaisy (2011) üniversite öğrencilerinin akademik başarılarında kaygı ve depresyonun etkisini araştırmıştır. Araştırma örneklemini için Tafile Teknik Üniversitesi’nin farklı fakültelerinde eğitim görmekte olan 200 öğrenci seçilerek akademik başarıları, depresyon ve kaygı düzeyleri değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre akademik başarı ile kaygı arasında olumlu bir ilişki varken, akademik başarı ile depresyon arasında olumsuz

bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca kaygı düzeyi kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuş iken depresyon düzeyi erkek öğrencilerde kız öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.

Ellis ve arkadaşları (2012)bu dönemde görülen riskli davranışları ergenin kendine, etrafındakilere, bulunduğu topluma zarar verebilme ihtimali yüksek olan davranışlar olarak tanımlamaktadır. Ayrıca riskli davranışları sergileme olasılığının diğer bütün gelişim dönemlerine göre ergenlik döneminde daha fazla olduğunu da söylerler (Dost ve Keklik, 2014).

Akinsola ve Nwajei (2013) 13 ve 19 yaşları arasındaki 210 kız öğrenci ve 210 erkek öğrenci olmak üzere 420 ortaokul öğrencisinin akademik başarı performansı, sürekli kaygı düzeyleri ile depresif belirtileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda ise sürekli kaygı ile depresif belirtiler arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu fakat akademik başarı performansları ile sürekli kaygı ve depresif belirtiler arasında negatif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması bölümleri açıklanmıştır.

Araştırma Modeli

Bu çalışma nicel bir araştırmadır. Nicel araştırmalar gerçekliği araştırmacıdan bağımsız bir şekilde ele alabilen, kendi kabul ettiğinin dışında da gerçeklerin objektif olarak gözlenebilip ölçülebiliş, analiz edilebileceğini kabul eden pozitivist bir görüşe dayanmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016, s.12).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evren ve örnekleme belirlenirken tabakalı örnekleme ile basit seçkisiz (yansız) örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Tabakalı örnekleme yönteminde evrendeki alt gruplar ağırlıklarına göre alt evrenlere bölünüp örnekleme temsil edilmek üzere belirlenir. Alt evrenlerden de basit seçkisiz (yansız) örnekleme yöntemi ile örnekleme alma işlemi gerçekleştirilir. Basit seçkisiz (yansız) örnekleme ise oluşturulan evren grubundan birimlerin seçkisiz olarak çekilmesi yöntemidir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016, s.100).

Araştırma evrenini Malatya ili sınırları içerisinde 2016-2017 eğitim öğretim döneminin ikinci yarıyıl döneminde eğitimine devam eden 9. ve 12. sınıf lise öğrencileri oluşturmaktadır. Okulların hepsi tür ve niceliksel büyüklüklerine göre tabakalı örnekleme yöntemi ile alt evrenlere ayrılmıştır. Toplamda evrendeki ağırlıkları oranında örnekleme temsil edilmek üzere 7 okul örnekleme alınmıştır. MEB' den izin alınan okul sayısı daha

fazla olmasına rağmen okullardan bazıları araştırmaya katılmak istemeyince toplam 7 okul örneklem olarak belirlenmiştir.

Okulların 4'ü anadolu, 2'si fen lisesi ve 1'i de özel (temel) lisedir. Bu okullar içinde sayıları en fazla olan liseler sırasıyla 2947 öğrenciyle anadolu liseleri, 969 öğrenciyle fen liseleri, 184 öğrenciyle özel lise olmak üzere toplam 4100 öğrenci bulunmaktadır. Alt evrenler olan bu 7 okul öğrencileri arasından ise basit yansız (seçkisiz) örnekleme ile her okulun 9. ve 12. sınıf şubelerinden birer şubenin tüm öğrencileri gönüllü olarak örnekleme dahil edilmiştir. Araştırmada sınıf ve yaş değişkenleri de değerlendirileceği için öğrencilerin yaş farklarının olması istenmiştir. Ayrıca 12. sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavı nedeniyle okul devamsızlığı yapabilecekleri düşünülerek ölçekler ikinci yarıyıl döneminin başlangıcında uygulanmıştır.

Her okulun 9. ve 12. sınıf şubelerinden toplam 65 öğrenciye ölçekler uygulanmıştır. Dolayısıyla 260 anadolu, 130 fen, 65 özel (temel) lise öğrencisi olmak üzere 455 öğrenciye ölçekler uygulanmıştır. Fakat eksik ve yanlış doldurulması ile boş bırakılması nedeniyle 97 öğrencinin ölçek formu değerlendirmeye alınmamıştır. 207 kız öğrenci, 151 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 358 lise öğrencisinin ölçekleri değerlendirilmiştir.

Aşağıda Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel 'in (2016) Çıngı'dan (1994) uyarlayarak hazırladıkları araştırmalar için kullanılan evren ve örneklem büyüklüğünün uygunluğu ile ilgili tablo yer almaktadır.

Tablo 1

Farklı Sapma Miktarları İçin Uygun Örneklem Büyüklükleri (birinci satır $\alpha = .05$, ikinci satır $\alpha = .01$)

N	SAPMA MİKTARI				
	.01	.02	.03	.04	.05
500					218
1000				375	278
					400
2000			696	462	322
			961	685	500
3000		1.334	787	500	341
			1.144	773	545
4000		1.501	843	522	351
			1.265	826	571
5000		1.622	880	536	357
		2.271	1.350	861	588
6000		1.715	906	546	361
		2.457	1.414	887	599
8000		1.847	942	558	367
		2.737	1.502	921	615
10000	4.899	1.936	964	566	370
		2.938	1.561	942	624
20000	6.489	2.144	1.013	583	377
	9.084	3.444	1.693	989	644
30000	7.275	2.223	1.031	589	379
	10.704	3.654	1.742	1.005	651
40000	7.745	2.265	1.039	591	381
	11.752	3.768	1.767	1.014	655
50000	8.057	2.291	1.045	593	381
	12.486	3.841	1.783	1.019	657
100000	8.763	2.345	1.056	597	383
	14.267	3.994	1.816	1.029	661
500000	9.423	2.390	1.065	600	384
	16.105	4.126	1.842	1.0338	665

Tablo 1'e göre araştırmanın evrenine göre örneklem uygunluğu %95 düzeydedir ($\alpha = .05$ için).

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş, okul türü, sınıf, burs alma durumlarına ilişkin sosyodemografik bilgilerinin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Dağılım Tablosu

		n	%
Cinsiyet	Kız	207	57,8
	Erkek	151	42,2
	Toplam	358	100,0
Yaş	14 yaş	40	11,2
	15 yaş	130	36,3
	16 yaş ve üstü	188	52,5
	Toplam	358	100,0
Okul Türü	Anadolu Lisesi	201	56,1
	Özel(Temel) Lise	54	15,1
	Fen Lisesi	103	28,8
	Toplam	358	100,0
Sınıf	9. Sınıf	186	52,0
	12. Sınıf	172	48,0
	Toplam	358	100,0
Burs Alma Durumu	Almıyor	249	69,6
	Alıyor	109	30,4
	Toplam	358	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin %57,8 ile yarısından fazlası kız öğrenciler olup %42,2'si de erkek öğrencilerden oluşmaktadır (Tablo 2).

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş dağılımları incelendiğinde %11,2'sinin 14 yaşında, %36,3'ünün 15 yaşında ve %52,5'inin 16 yaş ve üstünde olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Araştırmaya katılan öğrencilerin okuduğu okulların dağılımları incelendiğinde %56,1'inin Anadolu Liselerinde, %15,1'inin Özel Lisede ve %28,8'i Fen Liselerinde okuduğu görülmektedir (Tablo 2).

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıfları %52 ile 9. sınıf ve %48 ile 12.sınıf şeklindedir (Tablo 2).

Araştırmaya katılan öğrencilerinin %69,6'sının burs almadığı, %30,4'ünün ise burs aldığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne babalarının öğrenim düzeyi, çalışma durumları, mesleklerine ilişkin sosyodemografik özelliklerinin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

Öğrencilerin Anne Babalarının Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Dağılım Tablosu

		n	%
Anne Öğrenim Düzeyi	İlköğretim	166	46,4
	Lise	99	27,7
	Üniversite	93	26,0
	Toplam	358	100,0
Baba Öğrenim Düzeyi	İlköğretim	96	26,8
	Lise	105	29,3
	Üniversite	157	43,9
	Toplam	358	100,0
Annenin Çalışma Durumu	Çalışmıyor	262	73,2
	Çalışıyor	96	26,8
	Toplam	358	100,0
Annenin Mesleği	Ev hanımı	262	73,2
	Memur	72	20,1
	Serbest meslek	24	6,7
	Toplam	358	100,0
Babanın Çalışma Durumu	Çalışmıyor	46	12,8
	Çalışıyor	312	87,2
	Toplam	358	100,0
Babanın Mesleği	İşsiz	46	12,8
	Memur	130	36,3
	Serbest meslek	102	28,5
	İşçi	80	22,3
	Toplam	358	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin öğrenim düzeyleri incelendiğinde %46,4'ü ilköğretim, %27,7'si lise ve %26'sı ise üniversite mezunu şeklindedir (Tablo 3).

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının öğrenim düzeyleri incelendiğinde %26,8'i ilköğretim, %29,3'ü lise ve %43,9'u ise üniversite mezunu şeklindedir (Tablo 3).

Araştırmaya katılan öğrencilerin %73,2'sinin annesi çalışmamakta ve %26,8'inin ise annesi çalışmaktadır. Çalışan annelerin meslek dağılımlarına bakıldığında öğrencilerin annelerinin %73,2'sinin ev hanımı olduğu, %20,1'inin memur olduğu ve %6,7'sinin ise serbest meslekle uğraştığı görülmektedir (Tablo 3).

Araştırmaya katılan öğrencilerin %12,8'inin babası çalışmamakta ve %87,2'sinin ise babası çalışmaktadır. Çalışan babaların meslek dağılımlarına bakıldığında öğrencilerin babalarının %12,8'inin işsiz olduğu, %36,3'ünün memur olduğu, %28,5'inin serbest meslekle uğraştığı ve %22,3'ünün işçi olduğu görülmektedir (Tablo 3).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi ve çeşitli sosyodemografik değişkenlerin kaygı düzeyleri ile anne baba tutumlarını nasıl etkilediğini belirlemek amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği ile Anne Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından öğrencilerin doldurması için hazırlanan ve öğrenciler hakkında kişisel bilgi elde etmek için kullanılan hazırlanan bu formda öğrencilerin cinsiyet, yaş, okul tür, sınıf, burs alma durumları ile anne ve babalarının öğrenim düzeyleri, meslekleri, çalışma durumlarına yönelik sorular bulunmaktadır.

Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği

Spielberg ve arkadaşları (1964) tarafından duygusal anlamda sağlıklı olmayan bireylerin sürekli ve durumluk kaygı düzeylerinin saptanması amacı ile meydana getirilen bu ölçek Türkçeye Öner ve Le Compte (1983) tarafından uyarlanmıştır (Öner ve Le Compte, 1983).

Ölçek ilk olarak normal yetişkinlerdeki kaygı durumunu belirlemeye yönelik olarak hazırlanmış olsa da sonraki uygulamalarda lise öğrencileri, psikiyatrik ve fiziki rahatsızlığı olan bireyler için de uygun olduğu görülmüş ve ölçeğin tüm genç ve yetişkin gruba da uygulanabileceği sonucuna varılmıştır (Öner ve Le Compte, 1983).

Uzun ifadeler yerine kısa ve net cümleler kullanılarak oluşturulan bu ölçek bir nevi kendi kendini değerlendirmeyi sağlar. Durumluk kaygı ölçeği içinde bulunan ‘şimdiki’ zaman ile ilgili bilgi verirken, Süreklilik kaygı ölçeği ise genel anlamdaki duyguları ölçmek üzere tasarlanmıştır. Her iki ölçek de ayrı ayrı 20’şer maddeden oluşmak üzere toplam 40 madde yer almakta ve 1–4 arası derecelenen Likert tipi bir ölçektir (Öner ve Le Compte, 1983).

Durumluk kaygı ölçeğinde bireyden belirli bir zaman ve an içindeki durumunu betimlemek için maddeleri cevaplaması istenirken, Süreklilik kaygı ölçeğindeyse bireyin genel anlamda kendini nasıl hissettiği durumu belirlenmeye çalışılır. Bu iki ayrı ölçek, iki ayrı sayfada basılmış halde kullanılır (Öner, 2006, s. 581).

Durumluk Kaygı Ölçeğindeki maddelere verilecek cevap için şıklar; (1) Hiç, (2) Biraz, (3) Çok, (4) Tamamıyla şeklinde; Süreklilik Kaygı Ölçeğindeki maddelere verilecek cevap

için ise şıklar; (1) Hemen hemen hiçbir zaman, (2) Bazen, (3) Çok zaman, (4) Hemen her zaman şeklinde birini işaretlemek suretiyle belirlenmiştir. Ölçeklerin cevap şıkları dörder tane olup, puan değerleri 1 ile 4 arasında değişir. Ölçekler ayrı ayrı 20 maddeden oluştuğu için her ölçekten elde edilen toplam puan da 20 ile 80 arasında değişecektir. Puan yükseldikçe kaygı düzeyinin yükseldiği anlaşılmaktadır. Ölçek ilkökul mezunu seviyesinde ve okur-yazarlığı olan bir birey tarafından da doldurulabilecek düzeydedir ancak eğer üçten fazla maddenin yanıtı boş bırakıldıysa geçersiz sayılır ve puanlama yapılmaz (Öner ve Le Compte, 1983).

Anne Baba Tutum Ölçeği

Araştırmada ana-baba tutumlarını saptamak için Kuzgun (1972) tarafından geliştirilmiş ve Eldeleklioğlu (1993) tarafından revize edilmiş olan bu envanter kullanılarak, 3 ana boyuttan oluşan (Demokratik, Koruyucu-İstekçi ve Otoriter Ana Baba Tutumları) bu envanterde her maddeye yönelik verilecek cevapların 5 basamaklı Likert tipi bir ölçekte derecelenmesi yapılmıştır (Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

Demokratik ve Koruyucu-İstekçi tutum için belirleyici yükü en yüksek 15'er, Otoriter tutum için ise 10 madde seçilerek toplam 40 maddelik ana baba tutum ölçeği sentezlenmiştir. Toplam beş alt ölçek belirlenmiş ve bu alt ölçekleri yönelik 119 madde oluşturulmuştur fakat Eldeleklioğlu, maddelerin bazılarını (10 otoriter, 7 demokratik, 3 ilgisiz) Kuzgun' un orijinal envanterinden alarak, diğer maddeleri de aynı stilde yazarak düzenlemiştir. (Güçray, Çam ve Erkan, 2002).

Demokratik alt ölçeğinin iç tutarlılık ve kararlılık katsayıları yüksek olarak bulunurken; koruyucu-istekçi alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı otoriter alt ölçeğinkinden, otoriter alt ölçeğinin kararlılık katsayısı koruyucu-istekçi alt ölçeğinkinden daha yüksek olarak bulunmuştur (Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

Verilecek yanıtlar için A'dan E'ye kadar beşli derecelendirme şeklinde sınıflandırmalar yapılarak puanlama şekli belirlenmiştir;(A) Hiç uygun değil (1 puan), (B) Pek uygun değil (2 puan), (C) Biraz uygun (3 puan),(D) Uygun (4 puan), (E) Tamamen uygun (5 puan) şeklindedir.

Ölçekte demokratik ve koruyucu-istekçi tutum kategorisinde en yüksek 75 puan, en düşük ise 15 puan alınabilmektedir (15'er madde ve 5'li dereceleme). Otoriter tutum kategorisinden

ise en yüksek 50 puan, en düşük ise 10 puan alınabilecektir (10 madde ve 5'li dereceleme) (Aktaş, 2011).

Demokratik tutumu tespit eden maddeler; 1, 2, 6, 7, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 37, 39 dur. Koruyucu-istekçi tutumu tespit eden maddeler; 4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27,28, 32, 33, 34 tür. Otoriter tutumu tespit eden maddeler; 3, 5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38, 40 tır (Aktaş, 2011).

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması için Malatya valiliğine bağlı Malatya İl Milli Müdürlüğü'nden gerekli resmi izinler alınmıştır. Okul idarelerinden de gerekli izin ve onay alındıktan sonra, önceden belirlenen gün ve zaman aralığında ilgili okullara gidilerek uygulama öncesinde ilk olarak katılımcılara araştırmanın amacı ile ölçeklerin yönergeleri ve sonuçların gizli kalacağına yönelik açıklama yapılarak, araştırmacı tarafından çalışmaya katılacak öğrencilere, kişisel bilgi formu, durumluk ve sürekli kaygı ölçeği ve anne baba tutum ölçeği dağıtılmıştır ve öğrencilerin ölçekleri cevaplaması sağlanmıştır.

Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeğinde çocukların ölçek sorularını çekinmeden, samimi ve savunmasız bir tarzda cevaplandırmasını kolaylaştırmak için testin yapımcıları envanterin başlığında 'kaygı' sözcüğünü kullanmamışlardır. Envanter 'Kendini (Öz) Değerlendirme Anketi' olarak belirtilmiştir. Bu amaca yönelik olarak uygulama esnasında bu duruma dikkat edilip 'kaygı' sözcüğünün kullanılmamasına dikkat edilmiştir.

Ölçeklerin öğrenciler tarafından doldurulması beklenerek, aynı gün içinde toplanmıştır. Gönüllülük esas alınarak cevaplamak istemeyen öğrencilere ölçekler uygulanmamıştır.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Verilerin analizi SPSS 23 istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada öğrencilerin ve anne babalarının sosyodemografik özelliklerine ve bağımsız değişkenlere verilen yanıtların dağılımına ilişkin frekans ve yüzdelikler hesaplanmıştır. Bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir.

Bağımsız değişkenle sürekli kaygı düzeyleri, durumluk kaygı düzeyleri ve anne baba (demokratik, koruyucu ve otoriter) tutum puanları arasında farkın olup olmadığını belirlemek için normal dağılım gösteren ikili değişkenler için t-testi, normal dağılım

gösteren ikiden fazla değişkenler için ANOVA analizi uygulanmıştır. Hangi gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek için LSD testi uygulanmıştır. Sürekli kaygı, durumluk kaygı ile anne baba (demokratik, koruyucu ve otoriter) tutumlarını değerlendirme düzeyleri arasında ilişkinin olup olmadığını ve yönünü belirlemek için “Pearson Korelasyon Analizi” uygulanmıştır.

Araştırmada kullanılan durumluk ve sürekli kaygı ölçeği ile anne baba tutum ölçeklerine ilişkin elde edilen iç güvenirlik katsayısı olan Cronbach α değerleri Tablo 1’de sunulmuştur. Durumluk kaygı ölçeğinin Cronbach α değeri 0,895 ve sürekli kaygı ölçeğinin Cronbach α değeri 0,842 olup ölçekler yüksek güvenirliktedir. Anne-babanın demokratik tutum ölçeğinin Cronbach α değeri 0,930 ve koruyucu tutum ölçeğinin Cronbach α değeri 0,820 olup ölçekler yüksek güvenirliktedir. Otoriter tutum ölçeğinin Cronbach α değeri 0,782’dir ve oldukça güvenilirlerdir.

Tablo 4

Araştırmada Kullanılan Ölçeklere İlişkin Cronbach α Değerleri

		İfade Sayısı	Cronbach α
Kaygı Ölçeği	Durumluk kaygı	20	,895
	Sürekli kaygı	20	,842
Anne Baba Tutum Ölçeği	Demokratik Tutum	15	,930
	Koruyucu Tutum	15	,820
	Otoriter Tutum	10	,782

BÖLÜM V

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde araştırmanın temel problemi ve alt problemlerine yanıt vermek için toplanan verilerin istatistiksel analizleri sonucunda elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Öğrencilerin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Farklılık Analizi Bulguları

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin farklılıklarını bulmak için yapılan t testi analizi sonucu Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Ss.	t	p
Durumluk kaygı	Kız	207	41,60	10,69	1,794	,074
	Erkek	151	39,56	10,62		
Sürekli kaygı	Kız	207	44,89	9,65	2,698	,007*
	Erkek	151	42,13	9,45		

*p<,01

Tablo 5 incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre durumluk kaygı düzeylerinde kız öğrencilerin aritmetik ortalaması ($\bar{X}$ =41,60), erkek öğrencilerin aritmetik ortalamasından ($\bar{X}$ =39,56) yüksek bulunmuştur. Yapılan t-testi analizinde istatistiksel olarak durumluk kaygı düzeyleri arasında bir farklılık saptanmamıştır. Cinsiyet değişkenine göre sürekli kaygı düzeylerinde kız öğrencilerin aritmetik ortalaması ($\bar{X}$ =44,89), erkek öğrencilerin aritmetik ortalamasından ($\bar{X}$ =42,13) daha yüksek bulunmuştur. Analiz sonucunda cinsiyet

değişkene göre sürekli kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($t=2,698$; $p<,01$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşlarına göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin farklılıklarını bulmak için yapılan Anova analizi sonucu Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6

Öğrencilerin Yaşlarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları

	Yaş	n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	LSD
Durumluk kaygı	1. 14 yaş	40	37,10	10,02	3,727	,025*	1<3
	2. 15 yaş	130	40,15	11,03			
	3. 16 yaş ve üstü	188	41,93	10,44			
Sürekli kaygı	14 yaş	40	44,25	11,30	1,011	,365	
	15 yaş	130	42,77	10,63			
	16 yaş ve üstü	188	44,28	8,49			

* $p<,05$

Tablo 6 incelendiğinde yaş değişkenine göre durumluk kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($F=3,727$; $p<,05$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için LSD testi uygulanmıştır. LSD test sonucunda farklılığın 14 yaş ile 16 yaş ve üstünde olan öğrenciler arasında olduğu, 14 yaşında olan öğrencilerin aritmetik ortalamaları ($X=37,10$) 16 yaş ve üstünde olanların aritmetik ortalamalarına ($X=41,93$) göre daha düşük bulunmuştur. Öğrencilerin yaş değişkenine göre sürekli kaygı düzeyleri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin okul türlerine göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin farklılıklarını bulmak için yapılan Anova analizi sonucu Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7

Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları

	Okul Türü	n	$\bar{X}$	Ss.	F	p
Durumluk kaygı	Anadolu Lisesi	201	40,11	10,54	,805	,448
	Özel (Temel) Lise	54	41,30	12,45		
	Fen Lisesi	103	41,67	10,01		
Sürekli kaygı	Anadolu Lisesi	201	43,43	9,27	,326	,722
	Özel (Temel) Lise	54	43,63	10,30		
	Fen Lisesi	103	44,37	10,07		

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin okul türlerine göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflarına göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin farklılıklarını bulmak için yapılan t testi analizi sonucu Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8

Öğrencilerin Sınıflarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları

	Sınıf Kademesi	n	$\bar{X}$	Ss.	t	p
Durumluk kaygı	9.Sınıf	186	39,60	10,91	-2,113	,035*
	12.Sınıf	172	41,98	10,35		
Sürekli kaygı	9.Sınıf	186	42,97	10,68	-1,545	,123
	12.Sınıf	172	44,55	8,34		

*p<,05

Tablo 8 incelendiğinde sınıf kademesi değişkenine göre durumluk kaygı düzeylerinde 9. sınıftaki öğrencilerin aritmetik ortalaması ($\bar{X}$ =39,60) 12. sınıftaki öğrencilerin aritmetik ortalamasına ($\bar{X}$ =41,98) göre daha düşük bulunmuştur ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır(t=-2,113; p<,05). 12. sınıf öğrencilerinin durumluk kaygı düzeyleri, 9. sınıf öğrencilerinin durumluk kaygı düzeylerine göre daha yüksektir. Sürekli kaygı düzeylerinde ise 9.sınıf öğrencilerin aritmetik ortalaması ($\bar{X}$ =42,97) ile 12. sınıf olan öğrencilerin aritmetik ortalaması ($\bar{X}$ =44,55) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır (t=-1,545; p>,05).

Araştırmaya katılan öğrencilerin burs alma durumlarına göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin farklılıklarını bulmak için yapılan t testi analizi sonucu Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9

Öğrencilerin Burs Alma Durumlarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları

	Burs alma	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
Durumluk kaygı	Alıyor	249	40,32	11,31	-1,120	,263
	Almıyor	109	41,70	9,12		
Sürekli kaygı	Alıyor	249	44,02	10,18	,851	,396
	Almıyor	109	43,07	8,30		

Tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin burs alma durumlarına göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin öğrenim düzeyine göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin farklılıklarını bulmak için yapılan Anova analizi sonucu Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10

Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları

	Anne Öğrenim Düzeyi	n	$\bar{X}$	Ss.	F	p
Durumluk kaygı	İlköğretim	166	40,08	10,09	,950	,400
	Lise	99	40,71	10,36		
	Üniversite	93	41,96	12,02		
Sürekli kaygı	İlköğretim	166	43,27	9,03	,391	,677
	Lise	99	44,32	9,67		
	Üniversite	93	43,91	10,70		

Tablo 10 incelendiğinde annenin öğrenim düzeyine göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının öğrenim düzeyine göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin farklılıklarını bulmak için yapılan Anova analizi sonucu Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11

Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları

	Baba Öğrenim Düzeyi	n	$\bar{X}$	Ss.	F	p
Durumluk kaygı	İlköğretim	96	40,92	10,45	,494	,611
	Lise	105	39,89	10,00		
	Üniversite	157	41,20	11,31		
Sürekli kaygı	İlköğretim	96	44,22	8,48	,935	,394
	Lise	105	42,65	8,83		
	Üniversite	157	44,15	10,77		

Tablo 11 incelendiğinde babanın öğrenim düzeyine göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin çalışma durumlarına göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin farklılıklarını bulmak için yapılan t testi analizi sonucu Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12

Öğrencilerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları

	Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
Durumluk kaygı	Çalışmıyor	262	40,18	10,35	-1,662	,097
	Çalışıyor	96	42,32	11,54		
Sürekli kaygı	Çalışmıyor	262	43,81	9,62	,260	,795
	Çalışıyor	96	43,51	9,77		

Tablo 12 incelendiğinde öğrencilerin annelerinin çalışma durumlarına göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin mesleğine göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin farklılıklarını bulmak için yapılan Anova analizi sonucu Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13

Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları

	Annenin mesleği	n	$\bar{X}$	Ss.	F	p
Durumluk kaygı	Ev hanımı	262	40,19	10,34	1,827	,162
	Memur	72	41,57	11,98		
	Serbest meslek	24	44,21	10,13		
Sürekli kaygı	Ev hanımı	262	43,77	9,66	1,104	,333
	Memur	72	42,76	9,92		
	Serbest meslek	24	46,13	8,49		

Tablo 13 incelendiğinde annenin mesleğine göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının çalışma durumlarına göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin farklılıklarını bulmak için yapılan t testi sonucu tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14

Öğrencilerin Babalarının Çalışma Durumlarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları

	Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
Durumluk kaygı	Çalışmıyor	46	40,30	9,61	-,296	,768
	Çalışıyor	312	40,80	10,86		
Sürekli kaygı	Çalışmıyor	46	44,35	8,07	,466	,642
	Çalışıyor	312	43,63	9,86		

Tablo 14 incelendiğinde öğrencilerin babalarının çalışma durumlarına göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının mesleğine göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin farklılıklarını bulmak için yapılan Anova analizi sonucu tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15

Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları

	Babanın mesleği	n	$\bar{X}$	Ss.	F	p
Durumluk kaygı	İşsiz	46	40,30	9,62	1,298	,275
	Memur	130	42,03	10,63		
	Serbest meslek	102	39,27	11,51		
	İşçi	80	40,76	10,24		
Sürekli kaygı	İşsiz	46	44,35	8,08	,419	,740
	Memur	130	43,78	10,19		
	Serbest meslek	102	42,90	9,74		
	İşçi	80	44,34	9,54		

Tablo 15 incelendiğinde babanın mesleğine göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Öğrencilerin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Farklılık Analizi Bulguları

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre algıladıkları anne baba tutumunun demokratik tutum, koruyucu tutum ve otoriter tutum alt boyutlarındaki farklılıklarını bulmak için yapılan t testi analizi sonucu Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Ss.	t	p
Demokratik Tutum	Kız	207	61,44	12,31	4,719	,000*
	Erkek	151	55,09	12,97		
Koruyucu Tutum	Kız	207	34,93	9,77	-3,474	,001*
	Erkek	151	38,68	10,53		
Otoriter Tutum	Kız	207	18,30	6,61	-6,059	,000*
	Erkek	151	22,84	7,50		

*p<,01

Tablo 16 incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre demokratik tutum alt boyutunda kız öğrencilerin aritmetik ortalaması ($\bar{X}$ =61,44), erkek öğrencilerin aritmetik ortalamasından ($\bar{X}$ =55,09) daha yüksek bulunmuştur. Analiz sonucunda cinsiyet değişkenine göre

demokratik tutum alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($t=4,719$; $p<0,01$). Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre anne ve babasını daha demokratik tutumda algılamışlardır.

Cinsiyet değişkenine göre koruyucu tutum alt boyutunda kız öğrencilerin aritmetik ortalaması ($\bar{X}=34,93$), erkek öğrencilerin aritmetik ortalamasından ($\bar{X}=38,68$) daha düşük bulunmuştur. Analiz sonucunda cinsiyet değişkenine göre koruyucu tutum alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($t=-3,474$; $p<0,01$). Erkek öğrenciler kız öğrencilere göre anne ve babasını daha koruyucu tutumda algılamışlardır.

Cinsiyet değişkenine göre otoriter tutum alt boyutunda kız öğrencilerin aritmetik ortalaması ($\bar{X}=18,30$), erkek öğrencilerin aritmetik ortalamasından ($\bar{X}=22,84$) daha düşük bulunmuştur. Analiz sonucunda cinsiyet değişkenine göre otoriter tutum alt boyut puanları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($t=-6,059$; $p<0,01$). Erkek öğrenciler kız öğrencilere göre anne ve babasını daha otoriter tutumda algılamışlardır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşlarına göre algıladıkları anne baba tutumunun demokratik tutum, koruyucu tutum ve otoriter tutum alt boyutlarındaki farklılıklarını bulmak için yapılan Anova analizi sonucu Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17

Öğrencilerin Yaşlarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları

	Yaş	n	$\bar{X}$	Ss.	F	p	LSD
Demokratik Tutum	14 yaş	40	60,10	12,49	5,710	,004*	15>16
	15 yaş	130	61,45	10,58			
	16 yaş ve üstü	188	56,62	14,17			
Koruyucu Tutum	14 yaş	40	36,83	11,00	1,189	,306	
	15 yaş	130	35,42	10,26			
	16 yaş ve üstü	188	37,20	10,08			
Otoriter Tutum	14 yaş	40	19,95	6,98	3,031	,049**	15<16
	15 yaş	130	19,05	6,44			
	16 yaş ve üstü	188	21,08	7,89			

* $p<0,01$, ** $p<0,05$

Tablo 17 incelendiğinde yaş değişkenine göre demokratik tutum alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($F=5,710$; $p<0,01$). Bu farklılığın

hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için yapılan LSD testi sonucunda, farklılığın 15 yaşında olan grup ($\bar{X}=61,45$) ile 16 yaş ve üstünde olan grup ($\bar{X}=56,62$) arasında olduğu saptanmıştır. 15 yaşındaki öğrenciler 16 yaş ve üzerindeki öğrencilere göre anne ve babasını daha demokratik tutumda algılamışlardır. Yaş değişkenine göre koruyucu tutum düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Yaş değişkenine göre otoriter tutum düzeyleri arasında istatistiksel olarak farklılık saptanmıştır ($F=3,031$; $p<,05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için yapılan LSD testi sonucunda, farklılığın 15 yaşında olan grup ($\bar{X}=19,95$) ile 16 yaş ve üstünde olan grup ($\bar{X}=21,08$) arasında olduğu saptanmıştır. 16 yaş ve üzerindeki öğrenciler 15 yaşındaki öğrencilere göre anne ve babasını daha otoriter tutumda algılamışlardır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin okul türlerine göre algıladıkları anne baba tutumunun demokratik tutum, koruyucu tutum ve otoriter tutum alt boyutlarındaki farklılıklarını bulmak için yapılan Anova analizi sonucu Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18

Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları

	Okul Türü	n	$\bar{X}$	Ss.	F	p
Demokratik Tutum	Anadolu Lisesi	201	58,39	13,14	,207	,813
	Özel (Temel) Lise	54	59,50	10,83		
	Fen Lisesi	103	59,11	13,69		
Koruyucu Tutum	Anadolu Lisesi	201	37,33	10,70	1,589	,206
	Özel (Temel) Lise	54	36,04	10,40		
	Fen Lisesi	103	35,17	9,16		
Otoriter Tutum	Anadolu Lisesi	201	20,75	7,09	1,226	,295
	Özel (Temel) Lise	54	19,76	8,08		
	Fen Lisesi	103	19,43	7,39		

Tablo 18 incelendiğinde öğrencilerin okul türlerine göre demokratik tutum düzeyleri, koruyucu tutum düzeyleri ve otoriter tutum düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflarına göre algıladıkları anne baba tutumunun demokratik tutum, koruyucu tutum ve otoriter tutum alt boyutlarındaki farklılıklarını bulmak için yapılan t testi analizi sonucu Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19

Öğrencilerin Sınıflarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları

	Sınıf	n	$\bar{X}$	Ss.	t	p
Demokratik Tutum	9.Sınıf	186	60,77	11,12	3,082	,002*
	12.Sınıf	172	56,59	14,42		
Koruyucu Tutum	9.Sınıf	186	35,70	10,33	-1,562	,119
	12.Sınıf	172	37,39	10,13		
Otoriter Tutum	9.Sınıf	186	19,33	6,46	-2,387	,017**
	12.Sınıf	172	21,17	8,09		

*p<,01; **p<,05

Tablo 19 incelendiğinde sınıf kademesine göre demokratik tutum alt boyut puanlarında 9. sınıftaki öğrencilerin aritmetik ortalaması ($\bar{X}$ =60,77) 12. sınıftaki öğrencilerin aritmetik ortalamasına ($\bar{X}$ =56,59) göre daha yüksek düzeyde bulunmuştur ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır(t=3,082; p<,01). 9. sınıftaki öğrenciler 12. sınıftaki öğrencilere göre anne ve babasını daha demokratik tutumda algılamışlardır. Koruyucu tutum alt boyut puanlarında 9.sınıftaki öğrencilerin aritmetik ortalaması ($\bar{X}$ =35,70) ile 12. Sınıftaki öğrencilerin aritmetik ortalaması ($\bar{X}$ =37,39) aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır(t=-1,562; p>,05). Otoriter tutum alt boyut puanlarında 9. Sınıftaki öğrencilerin aritmetik ortalaması ($\bar{X}$ =19,33), 12. sınıftaki öğrencilerin aritmetik ortalamasına ($\bar{X}$ =21,17) göre daha düşük düzeyde bulunmuştur ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır(t=-2,387; p<,01). 12. sınıftaki öğrenciler 9. sınıftaki öğrencilere göre anne ve babasını daha otoriter tutumda algılamışlardır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin burs alma durumlarına göre algıladıkları anne baba tutumunun demokratik tutum, koruyucu tutum ve otoriter tutum alt boyutlarındaki farklılıklarını bulmak için yapılan t testi analizi sonucu Tablo 20’de sunulmuştur.

Tablo 20

Öğrencilerin Burs Alma Durumlarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları

	Burs	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
Demokratik Tutum	Alıyor	249	58,86	12,87	,205	,838
	Almıyor	109	58,55	13,22		
Koruyucu Tutum	Alıyor	249	37,37	10,64	2,398	,017*
	Almıyor	109	34,56	9,05		
Otoriter Tutum	Alıyor	249	20,58	7,35	1,422	,156
	Almıyor	109	19,39	7,27		

*p<,05

Tablo 20 incelendiğinde öğrencilerin burs alma durumlarına göre algıladıkları demokratik tutum ve otoriter tutum düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır. Koruyucu tutum düzeylerinde ise burs alan öğrencilerin aritmetik ortalaması ($\bar{X}$ =37,37) ile burs almayan öğrencilerin aritmetik ortalaması ($\bar{X}$ =34,56) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır (t=2,398; p<,05). Burs alan öğrenciler burs almayan öğrencilere göre anne ve babasını daha koruyucu tutumda algılamışlardır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin öğrenim düzeylerine göre algıladıkları anne baba tutumunun demokratik tutum, koruyucu tutum ve otoriter tutum alt boyutlarındaki farklılıklarını bulmak için yapılan Anova analizi sonucu Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21

Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları

	Anne Öğrenim Düzeyi	n	$\bar{X}$	Ss.	F	P
Demokratik Tutum	İlköğretim	166	57,76	14,37	,965	,382
	Lise	99	59,38	11,76		
	Üniversite	93	59,89	11,43		
Koruyucu Tutum	İlköğretim	166	36,94	10,28	,639	,528
	Lise	9	36,76	9,71		
	Üniversite	93	35,48	10,81		
Otoriter Tutum	İlköğretim	166	20,54	7,87	,326	,722
	Lise	99	20,08	7,01		
	Üniversite	93	19,80	6,72		

Tablo 21 incelendiğinde öğrencilerin annelerinin öğrenim düzeylerine göre demokratik tutum düzeyleri, koruyucu tutum düzeyleri ve otoriter tutum düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının öğrenim düzeylerine göre algıladıkları anne baba tutumunun demokratik tutum, koruyucu tutum ve otoriter tutum alt boyutlarındaki farklılıklarını bulmak için yapılan Anova analizi sonucu Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22

Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları

	Baba Öğrenim Düzeyi	n	$\bar{X}$	Ss.	F	P
Demokratik Tutum	İlköğretim	96	57,54	14,80	1,896	,152
	Lise	105	57,63	13,35		
	Üniversite	157	60,27	11,32		
Koruyucu Tutum	İlköğretim	96	36,69	10,88	,075	,928
	Lise	105	36,70	9,93		
	Üniversite	157	36,27	10,13		
Otoriter Tutum	İlköğretim	96	20,98	8,27	,870	,420
	Lise	105	20,26	7,12		
	Üniversite	157	19,73	6,87		

Tablo 22 incelendiğinde öğrencilerin babalarının öğrenim düzeylerine göre demokratik tutum düzeyleri, koruyucu tutum düzeyleri ve otoriter tutum düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin çalışma durumlarına göre algıladıkları anne baba tutumunun demokratik tutum, koruyucu tutum ve otoriter tutum alt boyutlarındaki farklılıklarını bulmak için yapılan t testi analizi sonucu Tablo 23’te sunulmuştur.

Tablo 23

Öğrencilerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları

	Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
Demokratik Tutum	Çalışmıyor	262	58,45	13,35	-,837	,403
	Çalışıyor	96	59,73	11,80		
Koruyucu Tutum	Çalışmıyor	262	37,25	10,22	2,324	,021*
	Çalışıyor	96	34,40	10,11		
Otoriter Tutum	Çalışmıyor	262	20,41	7,41	,842	,401
	Çalışıyor	96	19,67	7,13		

*p<,05

Tablo 23 incelendiğinde öğrencilerin annelerinin çalışıp çalışmamasına göre demokratik tutum düzeyleri ve otoriter tutum düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmamıştır. Anne-babanın koruyucu tutum alt boyut puanlarında annesi çalışmayan öğrencilerin aritmetik ortalaması ($\bar{X}$ =37,25), annesi çalışan öğrencilerin aritmetik ortalamasına ($\bar{X}$ =34,40) göre daha yüksek düzeyde bulunmuştur ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır (t=2,324; p<,05). Annesi çalışmayan öğrenciler annesi çalışan öğrencilere göre anne ve babasını daha koruyucu tutumda algılamışlardır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin mesleğine göre algıladıkları anne baba tutumunun demokratik tutum, koruyucu tutum ve otoriter tutum alt boyutlarındaki farklılıklarını bulmak için yapılan Anova analizi sonucu Tablo 24’te sunulmuştur.

Tablo 24

Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları

	Annenin mesleği	n	$\bar{X}$	Ss.	F	P
Demokratik Tutum	Ev hanımı	262	58,45	13,36	1,298	,274
	Memur	72	60,69	10,93		
	Serbest meslek	24	56,33	13,88		
Koruyucu Tutum	Ev hanımı	262	37,27	10,24	2,858	,059
	Memur	72	34,11	10,15		
	Serbest meslek	24	35,42	9,84		
Otoriter Tutum	Ev hanımı	262	20,45	7,44	1,608	,202
	Memur	72	18,94	6,64		
	Serbest meslek	24	21,54	7,97		

Tablo 24 incelendiğinde öğrencilerin annelerinin mesleğine göre demokratik tutum düzeyleri, koruyucu tutum düzeyleri ve otoriter tutum düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının çalışma durumlarına göre algıladıkları anne baba tutumunun demokratik tutum, koruyucu tutum ve otoriter tutum alt boyutlarındaki farklılıklarını bulmak için yapılan t testi analizi sonucu Tablo 25’te sunulmuştur.

Tablo 25

Öğrencilerin Babalarının Çalışma Durumuna Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve t Test Sonuçları

	Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
Demokratik Tutum	Çalışmıyor	46	59,50	12,46	,413	,680
	Çalışıyor	312	58,65	13,05		
Koruyucu Tutum	Çalışmıyor	46	35,78	10,71	-,516	,606
	Çalışıyor	312	36,62	10,20		
Otoriter Tutum	Çalışmıyor	46	20,28	7,43	,064	,949
	Çalışıyor	312	20,21	7,34		

Tablo 25 incelendiğinde öğrencilerin babalarının çalışma durumlarına göre demokratik tutum düzeyleri, koruyucu tutum düzeyleri ve otoriter tutum düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının mesleğine göre algıladıkları anne baba tutumunun demokratik tutum, koruyucu tutum ve otoriter tutum alt boyutlarındaki farklılıklarını bulmak için yapılan Anova analizi sonucu Tablo 26’da sunulmuştur.

Tablo 26

Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve Anova Test Sonuçları

	Babanın mesleği	n	$\bar{X}$	Ss.	F	P
Demokratik Tutum	İşsiz	46	59,50	12,46	,874	,405
	Memur	130	60,08	11,85		
	Serbest meslek	102	57,79	13,07		
	İşçi	80	57,43	14,72		
Koruyucu Tutum	İşsiz	46	35,78	10,71	1,323	,267
	Memur	130	35,45	10,03		
	Serbest meslek	102	36,86	10,96		
	İşçi	80	38,21	9,30		
Otoriter Tutum	İşsiz	46	20,28	7,43	,727	,537
	Memur	130	19,60	6,86		
	Serbest meslek	102	20,25	7,56		
	İşçi	80	21,14	7,77		

Tablo 26 incelendiğinde öğrencilerin babalarının mesleğine göre demokratik tutum düzeyleri, koruyucu tutum düzeyleri ve otoriter tutum düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmamıştır.

Öğrencilerin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleri İle Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Korelasyon Analizi Bulguları

Anne baba tutum ölçeğinin alt boyutları olan demokratik tutum, koruyucu tutum ve otoriter tutum düzeyleri ile durumluk kaygı ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını, anlamlı bir ilişki varsa ilişkinin yönünün ve ilişkinin derecesinin belirlenmesi için Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 27’de sunulmuştur.

Tablo 27

Öğrencilerin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleri ile Algıladıkları Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Analiz Sonuçları

	Durumluk Kaygı	Sürekli Kaygı
Demokratik Tutum	r -,348**	-,426**
Koruyucu Tutum	r ,195**	,373**
Otoriter Tutum	r ,291**	,422**

p=,00

Tablo 27 incelendiğinde demokratik tutum ile durumluk kaygı düzeyleri arasında negatif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki ($r=-,348$) olduğu; demokratik tutum ile sürekli kaygı düzeyleri arasında negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki ($r=-,426$) olduğu görülmektedir. Koruyucu tutum ile durumluk kaygı düzeyleri arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki ($r=,195$) olduğu; koruyucu tutum ile sürekli kaygı düzeyleri arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki ($r=,373$) olduğu görülmektedir. Otoriter tutum ile durumluk kaygı düzeyleri arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki ($r=,291$) olduğu; otoriter tutum ile sürekli kaygı düzeyleri arasında ise pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki ($r=,422$) olduğu görülmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu araştırmada 9. ve 12. sınıf lise öğrencilerinin, durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ve algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişki ve cinsiyet, yaş, okul türü ve sınıf gibi diğer sosyodemografik değişkenlere göre durumluk ve sürekli kaygı ve anne baba tutum ölçeklerinden aldıkları puanların farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmış ve konuya ilişkin yorumlar sunulmuştur.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.5)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?’ idi. Elde edilen veriler incelendiğinde cinsiyet değişkeninin anlamlı farklılıklar oluşturduğu görülmüştür. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sürekli kaygı düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Literatür incelendiğinde Ohamessian, Lerner, Lerner ve Eye (1999), Sekmenli (2000), Kaya ve Varol (2004), Özyürek ve Demiray (2010), Bahar, Okur, Akgün ve Bekdemir (2011), Gündoğdu, Yavuzer ve Karataş (2011), Aydın ve Tekneci (2013), Yılmaz, Dursun, Güzeler ve Pektaş (2014), Kula ve Saraç (2016) da yaptıkları araştırmalarda sürekli kaygı düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık saptayarak kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek kaygı puanları aldıklarını belirlemişlerdir. Dolayısıyla araştırma sonucu literatür bilgileriyle benzerlik göstermektedir.

Dew ve Galassi (1983), Kayapınar (2006), Aydoğan ve Gürsoy (2007) ile Bayraktar, Tozoğlu ve Acar (2014) yaptıkları araştırmalarda kaygı düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğunu belirlemişlerdir.

Al-Qaisy (2011), Suner(2000), akmak ve Hevedanlı (2005), Akgün, Gönen ve Aydın (2007), Deniz, Yorgancı ve Özyeşil (2009), Gündüz ve elikkaleli (2009) yaptıkları araştırmalarda kaygı düzeylerinin cinsiyete göre değiştiği ve kızlarda erkeklere göre daha yüksek düzeyde kaygı olduğunu söylemişlerdir.

Karataş (2011) ve Tokgöz (2017) hem durumluk kaygının hem de sürekli kaygının kızlarda erkeklere göre daha yüksek düzeyde olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca Dokuzlu (2016) yaptığı araştırmasında sürekli kaygı düzeyinin cinsiyete göre önemli düzeyde bir farklılık oluşturmadığını bulmuştur. Dolayısıyla bu araştırma sonucu ile araştırmadan elde edilen sonucun çeliştiği görülmektedir.

Araştırma sonucunda durumluk kaygı düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Literatür incelendiğinde Eroğlu (2006), Zeybek (2012), Yılmaz, Dursun, Gzeler ve Pektaş (2014), Erdoğan (2016) da araştırmalarında durumluk kaygı düzeyini cinsiyet değişkeninin anlamlı bir şekilde etkilemediği görülmüştür. Dolayısıyla araştırma sonucu ile literatürdeki bu verilerin sonucu tutarlıdır.

Bilgin (2001) araştırma sonucunun aksine durumluk kaygı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğunu belirleyerek kızlarda erkeklere göre kaygı düzeyinin daha yüksek olduğunu söylerken, Aydoğan (2008) ile Aydın ve Tekneci (2013) ise durumluk kaygı düzeyinin erkeklerde kızlara göre daha yüksek olduğunu söyler.

Ayrıca Bilgin (2001) sosyoekonomik düzey yüksek olduğunda cinsiyete göre kaygının farklılaştığı ve kızlarda erkeklere göre daha yüksek olduğunu fakat sosyoekonomik düzey düşük olduğuna göre cinsiyetin kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını söylemiştir.

Gürsoy (2006), Duman (2008), Kim (2009) ile Direktör (2017) ise araştırmalarında hem durumluk hem de sürekli kaygı düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olmadığını belirlemişlerdir.

Araştırma sonucunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sürekli kaygı düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek bulunmasının sebebi toplumsal değer yargılarıyla ilişkili olup, Berk 'e (2013, s. 619) göre toplumsal cinsiyet kalıpyargıları vardır ve bu yargılara göre kadınlara ve erkeklere uygun görülen özellikler hakkında toplum tarafından kabul edilmiş yaygın inançlar bulunmaktadır. Bu yargılara göre erkeklerin toplumumuzda daha zgr bir yaşam sürdürebildiği, kızların üzerinde ailesi ile yaşadığı çevrenin baskısının ve etkisinin

daha fazla olduğu, tüm bu sebeplerin kız çocuklarını gizli etmenler şeklinde etkileyerek daha kaygılı bir birey yapabildiği düşünölebilir. Ayrıca kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre özellikle ergenliğe girmeleriyle birlikte daha duygusal olmaları, ergenliğe kızların daha erken girmesiyle ve sorumluluklarla başa çıkılması gerektiğini daha erken idrak etmeleri ile kadınların olumsuz yaşam koşullarına karşı gelişimlerinin doğal bir sonucu olarak düşünölen toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına göre daha karamsar, zayıf ve umutsuz oldukları düşünöcesi de sürekli kaygı düzeylerinin kız öğrencilerde daha yüksek çıkmasının nedenleri arasında gösterilebilir.

Son zamanlarda kızların eğitim, öğretim ve çalışma hayatında daha çok yer almasının sonucu olarak erkeklerle aynı sahalarda var olabılme çabaları artmıştır. Özellikle gelişen bölgelerde kız çocukların ailesine ve çevresine karşı daha fazla sorumluluk üstlenmesi, neticede de kız çocuklardan beklentilerin artması da yine sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olmasına neden olabilecek faktörlerden biri olarak gösterilebilir.

Öğrencilerin Yaşlarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.6)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri yaşa göre farklılaşmakta mıdır?’ idi. Elde edilen veriler incelendiğinde yaş değişkeninin anlamlı farklılıklar oluşturduğu görölmüştür. 16 yaş ve üzeri öğrencilerin 14 yaşındaki öğrencilere göre durumluk kaygı düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin sürekli kaygı düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Deniz, Yorgancı ve Özyeşil (2009) çalışmalarında öğrencilerin yaşları büyödükçe kaygı düzeylerinin arttığını belirterek araştırmanın sonucunu desteklemektedir. Fakat artışın sürekli kaygı düzeylerinde olduğunu belirterek bu anlamda araştırma sonucunun bu bulguyla uyuşmadığı görölmektedir. Özdağ ve Aral (2005) ise yaş ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğunu söylemiştir fakat yaş büyödükçe kaygı puanlarının düştüğünü belirtmiştir. Erdoğan (2016) durumluk kaygı ile yaş arasında anlamlı bir farklılık olmadığını saptayarak araştırma sonucu ile benzerlik göstermemektedir.

Aydoğan ve Gürsoy (2007) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada sürekli kaygı düzeyi ile yaş arasında anlamlı bir değişikliğin olmadığı ortaya çıkmıştır. Elde edilen sonuçta da

sürekli kaygı ile yaş arasında anlamlı bir farklılığın saptanmaması bu araştırma sonucuyla desteklenmektedir.

Ök (1990) 13-15 yaş lise öğrencilerinin okulun rehberlik servisine başvuran ve başvurmayanların kaygı düzeylerini incelediği araştırmasında yaş ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu gözlemiştir (Hanımoğlu, 2010). Kayapınar (2006) da OKS' ye hazırlanan öğrencilerin kaygı düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu tespit etmiştir. Araştırma sonucunda yaş ile durumluk kaygı düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın olması, literatürdeki bu bilgilerle benzerlik göstermektedir.

Yaş büyüdükçe durumluk kaygı düzeyinin artmasının sebepleri arasında üniversite giriş sınavlarının yaklaşması, üst sınıflardaki öğrencilerin derslerinin daha zor ve yoğun olması buna bağlı olarak da okul haricinde derhanelere gidilmesi ile sınav kaygılarının ve yoğunluğunun artması sayılabilir. Ayrıca öğrencilerin derslerine yönelik sorumluluk bilinci ve buna yönelik aile beklentisi de artmaktadır. Üniversite/bölüm veya meslek seçimi kararsızlığı ve gelecek kaygıları yaş büyüdükçe artmakta olup özellikle meslek seçimlerine yönelik aile yönlendirmesi veya baskısı da artabilmektedir. Tüm bu nedenler büyük yaştaki çocukların durumluk kaygı düzeyini artırıcı faktörler arasında sayılabilir.

Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.7)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri 'Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri okul türlerine göre farklılaşmakta mıdır?' idi. Elde edilen veriler incelendiğinde durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Fakat araştırma sonucunda okul türü kaygı düzeylerini anlamlı bir şekilde etkilemese de, fen lisesi öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı puanları anadolu ve özel lise öğrencilerine göre daha yüksek düzeyde çıkmıştır. Bu anlamda fen lisesi öğrencilerinin daha yüksek puanlarla lise giriş sınavlarını geçtikleri için başarı düzeylerinin yüksek olduğu düşünülebilir. Başarı düzeyinin yüksek oluşu da ailenin ve çevrenin çocuktan beklentisini artırabilmektedir. Ayrıca kendini başarılı olarak gören öğrenci de bu başarısını devam ettirmesinin gerekli olduğunu düşünür ve öğrencide kaygı gelişimi oluşabilir. Sorumluluk bilinci daha fazla gelişebilir. Tüm bu sebepler de kaygı düzeyinin yükselmesine neden olabilir.

Öğrencilerin Sınıflarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.8)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri sınıflarına göre farklılaşmakta mıdır?’ idi. Elde edilen veriler incelendiğinde sınıf kademelerinin anlamlı farklılıklar oluşturduğu görülmüştür. 12. sınıftaki öğrencilerin 9. sınıftaki öğrencilere göre durumluk kaygı düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin sürekli kaygı düzeyleri ile sınıf kademeleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Çakmak ve Hevedanlı (2005) çalışmalarında üniversite birinci sınıf öğrencilerinin kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Akmaz ve Ceyhan (2009) tarafından yapılan araştırmanın sonucunda da öğrencilerin sınıf düzeyi açısından durumluk kaygı düzeyinde bir farklılığa rastlanmamış ama sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu iki araştırma sonucu ile araştırmanın sonucunda son sınıf kademesindeki öğrencilerin kaygı düzeylerinin daha yüksek olması ve sürekli kaygı ile sınıf kademeleri arasında ilişki olmaması sonuçlarının birbiriyle uyuşmadığı görülmektedir.

Palti (2012) yapmış olduğu araştırmasında 12. sınıf lise öğrencilerinin üniversite sınavına girmeden önce sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu belirlemiştir. Bu anlamda 12. Sınıf öğrencilerinin daha fazla kaygı düzeylerinin olması sonucu ile araştırma sonucu desteklenirken, bu farklılığın sürekli kaygı düzeylerinde olmasının bu araştırma sonucu ile elde edilen sonucun farklı olduğunu göstermektedir.

Gündoğdu, Yavuzer ve Karataş (2011)’ın araştırmalarında son sınıf öğrencilerinin 1. Sınıf öğrencilerine göre durumluk kaygı düzeyleri daha yüksek çıkarken, sürekli kaygı düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Dolayısıyla bu sonuç ile araştırma sonucu tutarlılık göstermektedir. Ayrıca Kaya ve Varol (2004) da sınıf kademeleri ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu belirtmiştir. Kula ve Saraç (2016) da son sınıfta öğrenim gören öğrencilerde orta düzeyde kaygı durumunun mevcut olduğunu söylemiştir.

Araştırma sonucunda son sınıftaki öğrencilerin durumluk kaygı düzeylerinin daha yüksek çıkmasında yaklaşmakta olan üniversite giriş sınavının etkisinin olabileceği, ayrıca son sınıf öğrencilerinde gelecek ve meslek kaygılarının da ortaya çıkmaya başlamasıyla durumluk kaygı düzeylerinin artmış olabileceği düşünülebilir. Gökçe (1984) lise

öğrencilerinin sorunlarına yönelik yaptığı çalışmada öğrencilerin problemlerini sırasıyla üniversiteye yerleşememe (%43,9), işsizlik (%22,5), meslek kazanımındaki zorluklar (%19,7) olarak düşündüklerini belirlemiştir. Kulaksızoğlu (1985) İstanbul’da ortaöğretim son kademe öğrencisi olan 150 ergenle, kaygılarının ne olduğuna ilişkin yaptığı çalışmada özellikle bu yaştaki ergenlerin gelecek kaygısı, meslek seçimi kaygısı, üniversiteye girebilme kaygısı taşıdıklarını belirlemiştir (Kulaksızoğlu, 2004, s. 76). Kulaksızoğlu (1989) lise son sınıf öğrencilerinin en önemli sorunlarının okul yaşantısı ve gelecek ve meslek kaygılarıyla ilgili olduğunu ve öğrencilere en önemli sıkıntısının ne olduğunu sorduğunda öğrencilerin en çok üniversite eğitimleri ve dersleriyle ilgili problemlerini dile getirdiklerini belirtmiştir. Bunların yanı sıra Başarır (1990) da ergenlerdeki sınav kaygısı düzeyi ile durumluk kaygı düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu belirlemiştir.

Öğrencilerin Burs Alma Durumlarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.9)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri burs alma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?’ idi. Elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile burs alma durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Dolayısıyla öğrencinin burs alma değişkeninin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri üzerinde güdüleyici olmadığı söylenebilir. Ergenler yetişkin bireyler olmadığı için burs alıp almama durumlarına bir yetişkin bilinciyle bakmayabilirler.

Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.10)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri annelerinin öğrenim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?’ idi. Elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile annelerinin öğrenim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Sekmenli (2000) ebeveynlerin öğrenim düzeyleri yükseldikçe öğrencilerdeki sürekli kaygı düzeyinin azaldığını belirtmiştir. Özcan ve arkadaşlarının (2013) yaptığı araştırmada da ebeveynin öğrenim düzeyinin düşmesiyle kaygı düzeylerinin arttığı bulunmuştur. Bu araştırma bulguları ile elde edilen sonuç tutarlık göstermemektedir.

Anne öğrenim düzeyinin Duman (2008) ile Gündoğdu, Yavuzer ve Karataş (2011)'in araştırmalarında durumluk ve sürekli kaygı düzeyini, Aydoğan ve Gürsoy (2007)'un araştırmalarında sürekli kaygı düzeyini, Varol (1990) ile Yılmaz, Dursun, Güzeler ve Pektaş (2014)'in araştırmalarında ise kaygı düzeyini anlamlı bir şekilde etkilemediği belirtilmiştir. Goodman ve arkadaşları (2005) siyahi ergenlerin ebeveynlerinin üniversite eğitimi almış olmalarının kaygı düzeyini etkilemediğini ve ebeveynin öğrenim düzeyinin kaygı düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığını saptamışlardır. Bu araştırmaların bulgularıyla elde edilen sonuç benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonucunda da anne öğrenim düzeyi ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamaması ilköğretim mezunu anne sayısının lise ve üniversite mezunu anne sayısına göre çoğunlukta olması ve aradaki farkın çok olması ile ilişkilendirilebilir.

Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.11)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri 'Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri babalarının öğrenim düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?' idi. Elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile babalarının öğrenim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Sekmenli (2000) ebeveynlerin öğrenim düzeyleri yükseldikçe öğrencilerdeki sürekli kaygı düzeyinin azaldığını belirtmiştir. Karabulut, Atasoy, Kaya ve Karabulut'un (2013) araştırmalarında babanın eğitim düzeyi arttıkça çocuğun da sürekli ve durumluk kaygı düzeyinin arttığı görülmüştür. Bu araştırmaların bulguları ile elde edilen sonuç tutarlık göstermemektedir.

Baba eğitim düzeyinin Duman (2008) ile Gündoğdu, Yavuzer ve Karataş (2011)'in araştırmalarında durumluk ve sürekli kaygı düzeyini, Aydoğan ve Gürsoy (2007)'un araştırmalarında sürekli kaygı düzeyini, Varol (1990) ile Yılmaz, Dursun, Güzeler ve Pektaş (2014)'in araştırmalarında ise kaygı düzeyini anlamlı bir şekilde etkilemediği belirtilmiştir. Alisinanoğlu ve Ulutaş (2000) anne babanın eğitim düzeyinin çocukların kaygıyla ilişkili davranış problemleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını belirtmektedir. Goodman ve arkadaşları (2005) siyahi ergenlerin ebeveynlerinin üniversite eğitimi almış olmalarının kaygı düzeyini etkilemediğini ve ebeveynin öğrenim düzeyinin

kaygı düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığını saptamışlardır. Bu araştırmaların bulgularıyla elde edilen sonuç benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla araştırma sonucunda da baba öğrenim düzeyi ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamaması bu çalışmaların sonucu ile tutarlılık göstererek baba öğrenim düzeyi değişkeninin kaygı düzeyleri için anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.12)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri annelerinin çalışma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?’ idi. Elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile annelerinin çalışma durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Alisinanoğlu ve Ulutaş’ın (2000) araştırmalarında da ebeveynlerin çalışıp çalışmamalarının çocuğun kaygı düzeyini etkilemediği ortaya çıkmıştır. Bu araştırma sonucu elde edilen sonuçla benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonucunda da annenin çalışma durumunun durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamasının nedeni olarak çalışan anne sayısının çalışmayan anne sayısına göre azınlıkta kalması ve aradaki farkın çok olması gösterilebilir.

Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.13)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri annelerinin mesleğine göre farklılaşmakta mıdır?’ idi. Elde edilen incelendiğinde öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile annelerinin mesleği arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Varol’un (1990) araştırmasında anne mesleğinin kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu ve annesinin mesleği ev hanımı, işçi, esnaf olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin, mesleği serbest meslek olanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Mesleklerin ebeveynleri olumsuz koşullardan dolayı etkilemesinin yanı sıra çocuklarda da bazı kaygılara sebep olabilir. Anne ve babanın meslekleri dolayısıyla tehlikeli işlerde

çalışması, gece nöbetlerine kalması, iş saatlerinin düzensiz olması, sürekli seyahat halinde olması veya evden uzun süre ayrı kalabilmesi çocuklarda da kaygı oluşumuna neden olabilir. Fakat araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin daha çok ev hanımı olup çalışmaması, çalışan annelerin ise çoğunun memur olması ve çalışma saatleri ile maaşlarının daha düzenli olup devlet güvencesi altında olması sonucu anne mesleği değişkeni öğrencilerin kaygı düzeyleri üzerinde önemli bir farklılık oluşturmamış olabilir.

Öğrencilerin Babalarının Çalışma Durumlarına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.14)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri babalarının çalışma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?’ idi. Elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile babalarının çalışma durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Alisinanoğlu ve Ulutaş’ın (2000) araştırmalarında da ebeveynlerin çalışıp çalışmamlarının çocuğun kaygı düzeyini etkilemediği ortaya çıkmıştır. Bu araştırma sonucu elde edilen sonuçla benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonucunda da babanın çalışma durumunun durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamasının nedeni olarak çalışmayan baba sayısının çalışan baba sayısına göre azınlıkta kalması ve aradaki farkın çok olması gösterilebilir.

Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.15)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri babalarının mesleğine göre farklılaşmakta mıdır?’ idi. Elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile babalarının mesleği arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Varol’un (1990) araştırmasında baba mesleğinin kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu ve babasının mesleği işçi, çiftçi, esnaf olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin, mesleği memur, subay ile serbest meslek olanlara göre yüksek olduğu saptanmıştır.

Mesleklerin ebeveynleri olumsuz koşullardan dolayı etkilemesinin yanı sıra çocuklarda da bazı kaygılara sebep olabilir. Anne ve babanın meslekleri dolayısıyla tehlikeli işlerde

çalışması, gece nöbetlerine kalması, iş saatlerinin düzensiz olması, sürekli seyahat halinde olması, bazı dönemler işsiz kalması veya evden uzun süre ayrı kalabilmesi çocuklarda da kaygı oluşumuna neden olabilir. Fakat araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının daha çok memur olması ve çalışma saatleri ile maaşlarının daha düzenli olup devlet güvencesi altında olması, işsiz babaların ise azınlıkta olması sonucu baba mesleği değişkeni öğrencilerin kaygı düzeyleri üzerinde önemli bir farklılık oluşturmamış olabilir.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.16)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?’ idi. Elde edilen veriler incelendiğinde cinsiyet değişkeninin anne baba tutum ölçeğinin üç alt boyutunda da anlamlı farklılıklar oluşturduğu görülmüştür. Demokratik tutum alt boyutunda kız öğrenciler erkek öğrencilere göre anne ve babasını daha demokratik algılamıştır. Koruyucu tutum ile otoriter tutum alt boyutlarında ise erkek öğrenciler kız öğrencilere göre anne ve babasını daha koruyucu ve daha otoriter algılamıştır.

Arı (1989) çalışmasında cinsiyet değişkeninin algılanan anne baba tutumları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğunu fakat bu farklılığı koruyucu tutumu daha çok algılayanların kız öğrenciler olduğu ve erkek öğrenciler üzerinde koruyucu tutumun daha az belirlendiği şeklinde açıklamıştır (Çağdaş ve Seçer, 2005, s. 252). Dokuyan’ın (2016) incelediği çalışmada da cinsiyet değişkeni algılanan anne baba tutumları üzerinde istatistiksel olarak farklılık oluşturmuştur fakat erkek öğrenciler ailelerini daha demokratik tutumda algılayırken kız öğrenciler ailelerini daha otoriter ve daha koruyucu tutumda algılamışlardır.

Çetinkale’nin (2006), Akkaya (2008), Eftekin (2015) ve Dokuzlu (2016)’nın araştırmalarında ise cinsiyete göre algılanan anne baba tutumları farklılaşmamaktadır. Ayrıca Demiriz ve Öğretir (2007) anne tutumu alt boyutlarından sıkı disiplin boyutu hariç diğer boyutlarda cinsiyet değişkeninin anlamlı bir ilişki oluşturmadığını belirtmiştir.

Yılmaz (2009) ve Uzunel (2016)’in araştırmalarında kız öğrencilerin anne ve babasını daha demokratik tutumda algıladığı, erkek öğrencilerin ise anne ve babasını daha otoriter ve daha koruyucu tutumda algıladığı belirtilerek araştırma sonucunun desteklendiği görülmektedir.

Smetana (1988)'nin çalışmasında anne ve babaların otoriter tutumlarını daha çok erkek çocuklarına yansıttıkları görülmüştür. Burt, Cohen ve Bjorck (1988) boylamsal çalışmalarında kız çocukların anne babalarının tutumlarından daha fazla etkilendiklerini belirtmişlerdir. Kulaksızoğlu'nun (2005) Almanya'da yaşayan ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarını araştırdığı araştırmaya göre kız ergenler anne ve babalarını daha otoriter olarak değerlendirmişlerdir. Demiriz ve Öğretir (2007) anne tutumu alt boyutlarından sadece sıkı disiplin boyutu ile cinsiyet değişkeninin anlamlı bir ilişki oluşturduğunu belirlemiştir. Üredi ve Erden (2009) çalışmalarında kız ve erkek çocukların arasında anlamlı bir farklılık olduğunu belirterek, algılanan anne baba tutumlarının kız çocuklarının yordama gücünü daha çok etkilediğini söylemişlerdir. Sönmez' in (2014) yaptığı araştırmaya göre cinsiyet faktörü ve anne baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş; erkek öğrenciler kız öğrencilere göre annelerini daha ilgisiz ve kayıtsız tutumda algılamakta, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre annelerini daha mükemmeliyetçi olarak algılamışlardır. Literatürdeki bu bilgilerle elde edilen sonucun tutarlık gösterdiği görülmektedir.

Araştırma sonucunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre anne ve babasını daha demokratik tutumda algılamasının sebebi olarak yetiştirme tarzları ve toplumsal cinsiyet kalıpyargıları nedeniyle kızların erkeklere göre daha uysal, kabullenici, daha az özgürlükçü olmaları gerektiği önyargıları gösterilebilir. Bu durumda anne babanın davranış ve tutumları erkeklere göre kızlarda daha olması gereken ve doğru olarak algılanabilir. Erkeklerin daha özgürlükçü oldukları kalıpyargısı nedeniyle erkekler özellikle ergenlik döneminde kuralların baskısına daha fazla karşı gelmek isteyebilir. Ayrıca geleneksel ailelerde erkek çocuk geleceklerinin garantisi olarak görüldüğü için erkek çocuktan daha fazla beklentiye girilebilir, kurallara daha çok uymaya zorlanabilir. Bunun sonucunda erkek öğrenciler anne ve babasını daha otoriter ve koruyucu algılayabilir.

Öğrencilerin Yaşlarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.17)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri 'Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?' idi. Elde edilen veriler incelendiğinde yaş değişkeninin anne baba tutum ölçeğinin demokratik ve otoriter alt boyutlarında anlamlı farklılıklar oluşturduğu fakat koruyucu tutum alt boyutunda anlamlı farklılığın oluşmadığı

görülmüştür. Demokratik tutum alt boyutunda 15 yaşındaki öğrenciler 16 yaş ve üstündeki öğrencilere göre anne ve babasını daha demokratik algılamıştır. Otoriter tutum alt boyutunda ise 16 yaş ve üstündeki öğrenciler 15 yaşındaki öğrencilere göre anne ve babasını daha otoriter algılamıştır.

Kulaksızoğlu'nun (2005) Almanya'da yaşayan ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarını araştırdığı araştırmaya göre 15 ile 17 yaş arası ergenler anne babasını daha otoriter, 18 ile 20 yaş arası olanlar anne babasını daha az otoriter, 21 yaş ve üstündekiler ise anne babasını demokratik olarak algıladıklarını belirtmişlerdir. Araştırmada yaş değişkeninin algılanan anne baba tutumlarını etkilediği, ergenlik döneminden genç yetişkinliğe doğru geçişle birlikte ebeveynin demokratik tutumda algılanmasının arttığı ve 15 ile 17 yaş aralıklarının ebeveynin daha otoriter tutumda algılandığı bir dönem olduğu belirlenmiştir.

Dokuyan'ın (2016) araştırmasında yaş değişkeninin algılanan anne baba tutumlarından demokratik tutum alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı, koruyucu ve otoriter tutum alt boyutlarında ise anlamlı bir farklılık meydana getirdiği belirtilerek yaş büyüdükçe öğrencilerin anne babalarını daha koruyucu ve otoriter algıladıkları söylenmiştir. Sağlam'ın (2007) yaptığı araştırmada da 14 yaşındaki öğrencilerin 15,16 ve 17 yaşındaki öğrencilere göre anne ve babasını demokratik tutumda algılaması daha yüksek düzeyde çıkmıştır. Dolayısıyla bu araştırma sonuçlarının, 16 yaş ve üstündeki öğrencilerin 15 yaşındaki öğrencilere göre otoriter tutum puanlarının daha yüksek olması sonucunu destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Araştırma sonucunda 16 yaş ve üstü öğrenciler anne babasını daha otoriter algılarken 15 yaşındaki öğrencilerin daha demokratik algılamasının sebepleri arasında büyük yaş öğrencilerinin sınav kaygılarının artması, eğitim dönemlerinin daha yoğun ve zor geçmesi, üniversite sınavlarının yaklaşmasıyla birlikte anne ve babanın daha fazla beklentiye girmesi sonucu baskılarının artmış olabileceği vb. nedenler gösterilebilir.

Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.18)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri 'Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları okul türlerine göre farklılaşmakta mıdır?' idi. Elde edilen veriler

incelendiğinde okul türü değişkeninin algılanan anne baba tutum ölçeğinin demokratik, koruyucu ve otoriter tutum alt boyutlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür.

Uzunel (2016) araştırmasında okul türü değişkeni ile anne baba tutumları arasında anlamlı bir fark olduğunu belirterek Fen Lisesi öğrencilerinin, Anadolu Öğretmen Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerine göre anne ve babasını daha demokratik algıladıklarını saptamıştır. Ayrıca başarı düzeyi arttıkça anne babanın demokratik olarak algılanmasının arttığını belirlemiştir. Kulaksızoğlu (2005) Ergenlerin eğitim gördükleri okulların seviyesi arttıkça babalarını daha demokratik olarak gördükleri ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucu bu bulgularla benzerlik göstermemektedir.

Akkaya (2008) lise türleriyle algılanan anne baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Sağlam (2007) anne baba tutumları ile okul türleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu saptamış fakat kesin sonuçların verilemediğini belirtmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuç bu araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonucunda okul türü algılanan anne baba tutumları üzerinde anlamlı farklılık oluşturmada da fen lisesi öğrencilerinin anadolu lisesindeki öğrencilere göre demokratik tutum aritmetik ortalamaları daha yüksek iken, anadolu lisesi öğrencilerinin fen lisesi öğrencilerine göre koruyucu ve otoriter tutum aritmetik ortalamaları daha yüksek çıkmıştır. Bu anlamda düşünülecek olursa demokratik tutumla yetişen öğrencilerin başarı düzeyi daha yüksek olup, demokratik tutumun başarı düzeyini artırdığı söylenebilir. Okul türünden ziyade bu farklılık üzerinde öğrenci mizaçları, anne babanın mizacı etkili olmuş olabilir. Başarıyı sağlamış çocuklar aileden desteği daha fazla gördüğü, daha az baskı altında hissettiği için demokratik tutumu algılamış olabilir. Ama anlamlı bir farklılık saptanamamakla beraber ilgili literatür incelendiğinde de bu konuda yapılmış fazla araştırmaya rastlanmamıştır (Dokuyan, 2016).

Öğrencilerin Sınıflarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.19)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları sınıflarına göre farklılaşmakta mıdır?’ idi. Elde edilen veriler incelendiğinde sınıf değişkeninin anne baba tutum ölçeğinin demokratik ve otoriter tutum alt boyutlarında anlamlı farklılıklar oluşturduğu fakat koruyucu tutum alt boyutunda anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Demokratik tutum alt boyutunda 9.

sınıftaki öğrenciler 12. sınıftaki öğrencilere göre anne ve babasını daha demokratik algılamıştır. Otoriter tutum alt boyutunda ise 12. sınıftaki öğrenciler 9. sınıftaki öğrencilere göre anne ve babasını daha otoriter algılamıştır.

Sönmez (2014) araştırmasında sınıf kademesinin anne baba tutumlarını anlamlı bir şekilde farklılaştırdığını söyleyerek, sınıf kademesi ile algılanan baba tutumu arasında istatistiksel olarak bir farklılık bulmuştur. 11. sınıf öğrencilerinin babalarını daha koruyucu tutumda algıladıklarını belirlemiştir. Dolayısıyla bu araştırma sonucunun, sınıf kademesinin anne baba tutum düzeylerini etkilediği sonucunu destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Eftekin (2015)' nin araştırmasında da sınıf kademesi değişkeninin algılanan anne baba tutum ölçeği alt boyutlarından demokratik tutum düzeyinde anlamlı bir fark oluşturmadığı fakat koruyucu ve otoriter tutum düzeylerinin 12. sınıftaki öğrencilerde 9. sınıftaki öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla bu araştırma sonucunun da, sınıf kademesinin anne baba tutum düzeylerini etkilediği ile 12. sınıftaki öğrencilerin 9. sınıftaki öğrencilere göre anne ve babasını daha otoriter algıladığı sonuçlarını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Araştırma sonucunda 12. sınıftaki öğrenciler anne babasını daha otoriter algılarken 9. sınıftaki öğrencilerin daha demokratik algılamasının sebepleri arasında 12. sınıf öğrencilerinin sınav kaygılarının artması, gelecek ve meslek kaygılarının artması, sorumluluk bilincinin daha da gelişmesi, eğitim dönemlerinin daha yoğun ve zor geçmesi ile üniversite sınavlarının yaklaşması ve bunların sonucunda anne ve babanın daha fazla beklentiye girmesiyle birlikte yönlendirme ve baskılarının artmış olabileceği vb. nedenler gösterilebilir. Özellikle yaş büyüdükçe kendi kararlarını vermek isteyen ergen anne babasının onay vermemesi veya kendi isteklerini direktmesi sonucu ailesini daha otoriter bir tutum içerisinde algılayabilir.

Öğrencilerin Burs Alma Durumlarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.20)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri 'Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları burs alma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?' idi. Elde edilen incelendiğinde burs alma değişkeninin algılanan anne baba tutum ölçeğinin koruyucu tutum alt boyutunda anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmüştür. Burs alan öğrencilerin anne ve babasını koruyucu tutumda algılama düzeyleri burs almayanlara göre yüksek

çıkmiştir. Demokratik ve otoriter tutum alt boyutlarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Burs alan öğrencilerin hepsi Devlet Bursluluk Sınavlarını geçerek burs almaya hak kazandıklarını belirtmişlerdir. Devlet Bursluluk Sınavlarına giriş için ailenin gelir düzeyi ile ilgili belirlenen bir sınırlama vardır. Sınavın belirlediği sınırlamalar içinde gelir düzeyi yüksek olan ailelerin çocukları sınavlara girmemektedir. Dolayısıyla burs alan öğrencilerin ailelerinin alt sosyoekonomik düzeyde oldukları düşünüldüğünde özellikle anne babanın sınavı geçen ve burs almaya hak kazanan çocuklarını daha fazla önemsemiş olabilecekleri düşünülebilir. Çocuklarının daha iyi yaşam koşullarına sahip olmalarını istemeleri ve bu yönde beklentilerini daha fazla artırarak çocuklarına karşı olması gerekenden fazla ilgi gösterip, çocuklarını aşırı kontrol ve denetim altında tutmuş olabileceği düşünülebilir. Bu durumda burs alan öğrenciler anne ve babasını daha fazla koruyucu tutumda algılamış olabilir.

Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.21)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları annelerinin öğrenim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?’ idi. Elde edilen veriler incelendiğinde annenin öğrenim düzeyinin anne baba tutum ölçeğinin demokratik, koruyucu ve otoriter tutum alt boyutlarında anlamlı farklılıklar oluşturmadığı görülmüştür.

Özben ve Argun’un (2002) araştırmalarında eğitim düzeyleri açısından ilköğretim mezunu olan annelerin lise ve dengi okullardan mezun olmuş annelere göre daha kontrolcü ve müdahaleci daha sinirli, daha doyumsuz ve mutsuz anneler olduğu belirlenmiştir. Demiriz ve Öğretir’ in (2007) çalışmalarında ilköğretim mezunu annelerin daha yüksek eğitim düzeyine sahip olan annelere göre daha koruyucu, reddedici, geçimsiz ve daha sıkı disiplinli oldukları, daha olumsuz tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Kulaksızoğlu’nun (2005) çalışmasında anne ve babasının eğitim düzeyi yüksek olan ergenlerin onları daha az otoriter olarak algıladıkları görülmüştür. Araştırma sonucu ile literatürdeki bu bulgular benzerlik göstermemektedir.

Ay (2015) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada algıladıkları anne baba tutumları ile anne öğrenim düzeyi arasında bir ilişki olmadığını belirlemiştir. Dokuzlu (2016) yaptığı araştırmada ve Uzunel (2016) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada algılanan anne baba

tutumları ile anne öğrenim düzeyleri arasında anlamlı bir farkın bulunmadığını belirtmişlerdir. Dinçer (2008) ve Akkaya (2008) yaptıkları araştırmalar sonucunda ergenlerin algıladığı demokratik ve otoriter anne baba tutumları ile anne eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığını saptamışlardır. Dokuyan (2016) anne baba tutumları ile anne öğrenim düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir ilişki saptanmadığını belirtmiştir. Araştırma sonucu ile literatürdeki bu bulgular benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonucunda anne öğrenim düzeyi ile anne baba tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamış olsa da aritmetik ortalamalara bakıldığında demokratik tutumda algılanan annelerin üniversite mezunu olma ortalamaları daha yüksek, koruyucu ve otoriter tutumda algılanan annelerin ise sırasıyla ilkököl ve lise mezunu olma ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Öğrenim düzeyi arttıkça demokratik tutumda algılama artmış, koruyucu ve otoriter tutumda algılama azalmıştır. Bunun sebebi annenin öğrenim düzeyinin yüksek olmasının çocuğuyla daha olumlu, daha bilinçli, daha bilgili bir iletişim kurabilmesine, bu durumun da çocuğun maruz kaldığı tutumu demokratik olarak algılayabilmesini sağlamış olabileceği şeklinde açıklanabilir. Araştırma sonucunun anlamlı şekilde farklılık göstermemesi ise ilkököl mezunu anne sayısının lise ve üniversite mezunu anne sayısına göre çoğunlukta olması ve aradaki farkın çok olması ile ilişkilendirilebilir. Bıçkur (2015) da araştırmasının sonucunda annenin öğrenim düzeyinin anne baba tutumlarını anlamlı düzeyde etkilemediğini belirlemiştir. Fakat algılanan otoriter tutumun okuryazar olmayan annelere sahip ergenlerde daha yüksek düzeyde olduğu, öğrenim düzeyi arttıkça annelerin otoriter tutumda algılanmasının azaldığı görülmüştür. Ayrıca öğrenim düzeyi ilkököl ve altı olan anneler daha demokratik tutumda algılanmışlardır.

Eğitim kişilerin istedik davranışları sergilemesinde önemli bir etkidir. Ebeveynlerin de öğrenim düzeyinin çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlar da önemli bir faktör olacağı düşünülebilir. Yapılan araştırmalar ilkököl mezunu ile yüksekokul mezunu anne babaların tutumlarının farklı olduğunu belirtmektedir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000).

Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.22)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları babalarının öğrenim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?’ idi. Elde edilen

veriler incelendiğinde babanın öğrenim düzeyinin anne baba tutum ölçeğinin demokratik, koruyucu ve otoriter tutum alt boyutlarında anlamlı farklılıklar oluşturmadığı görülmüştür.

Ay (2015) araştırmasında baba öğrenim düzeyi ile demokratik tutum alt boyutu arasında anlamlı bir fark olduğunu, babası yüksek lisans ve üzeri mezunu olan ergenlerin daha yüksek düzeyde demokratik olarak algılandığını belirtmiştir. Uzunel (2016) baba öğrenim düzeyi ile algılanan anne baba tutumları arasında anlamlı bir farkın olduğunu, baba öğrenim düzeyi arttıkça öğrencilerin algıladıkları demokratik tutum düzeyinin de arttığını belirtmiştir. Akkaya'nın (2008) araştırmasında üniversite mezunu babaların ilköğretim mezunu babalara göre daha koruyucu/istikbalci olarak algılandığı belirlenmişken, demokratik ve otoriter tutum açısından anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Dinçer'in (2008) araştırmasının sonucunda ergenlerin algıladığı anne baba tutumlarından demokratik ve otoriter tutumlar ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki kurulmuştur. Algılanan demokratik tutuma bakıldığında babaların eğitim düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Sönmez (2014) babası ilköğretim mezunu veya ilköğretim terk olan ergenlerin annelerini daha ilgisiz ve kayıtsız tutumda algıladıklarını, babası lise mezunu olan ergenlerde babanın daha çok koruyucu tutumda algılandığını belirlemiştir. Babanın aşırı baskıcı tutumu arttıkça ergenin babasını daha koruyucu tutumda algıladığını saptamıştır. Kulaksızoğlu'nun (2005) çalışmasında anne ve babasının eğitim düzeyi yüksek olan ergenlerin onları daha az otoriter olarak algıladıkları görülmüştür. Özben ve Argun'un (2002) araştırmasında ilköğretim mezunu babaların daha yüksek öğrenim düzeyine sahip babalara göre baskı ve disiplin tutumları daha fazla çıkmıştır. Araştırma sonucu ile literatürdeki bu bulgular benzerlik göstermemektedir.

Araştırma sonucunda baba öğrenim düzeyi ile anne baba tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamış olsa da aritmetik ortalamalara bakıldığında demokratik tutumda algılanan babaların üniversite mezunu olma ortalamaları daha yüksek, koruyucu ve otoriter tutumda algılanan babaların ise sırasıyla ilköğretim ve lise mezunu olma ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Öğrenim düzeyi arttıkça demokratik tutumda algılama artmış, koruyucu ve otoriter tutumda algılama azalmıştır. Bunun sebebi babanın öğrenim düzeyinin yüksek olmasının çocuğuyla daha olumlu, daha bilinçli, daha bilgili bir iletişim kurabilmesine, bu durumun da çocuğun maruz kaldığı tutumu demokratik olarak algılayabilmesini sağlamış olabileceği şeklinde açıklanabilir.

Öğrencilerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.23)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları annelerinin çalışma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?’ idi. Elde edilen veriler incelendiğinde annenin çalışıp çalışmamasının anne baba tutum ölçeğinin koruyucu tutum alt boyutlarında anlamlı farklılıklar oluşturduğu fakat demokratik ve otoriter tutum alt boyutlarında anlamlı farklılıklar oluşturmadığı görülmüştür. Annesi çalışmayan öğrenciler annesi çalışan öğrencilere göre anne ve babasını daha koruyucu tutumda algılamıştır.

Özben ve Argun (2002)’ un çalışmasına göre çalışmayan anneler çalışan (memur) annelere göre daha kontrolcü, müdahaleci, çocuğunun daha bağımlı aktif ve çalışkan olmasını isteme eğilimine sahiptir. Çalışan (memur) anneler çocukları tarafından daha demokratik tutumda algılanmışlardır. Çalışmayan annelerin çalışan annelere göre daha koruyucu, engelleyici, geçimsiz, baskı ve otoriter tutumları benimsedikleri görülmüştür.

Özyürek (2004)’in araştırmasında çalışmayan annelerin daha disiplinli ve aşırı koruyucu tutumda oldukları görülürken çalışan annelerin daha demokratik tutumda oldukları görülmüştür (Sönmez, 2014).

Demiriz ve Öğretir (2007)’in araştırmasına göre çalışmayan anneler çalışan ve emekli olan annelere göre daha koruyucu ve daha sıkı disiplinli iken emekli olan anneler çalışmayan ve çalışan annelere göre daha geçimsiz ve reddedici tutumdadırlar.

Sönmez (2014)’in araştırmasında annesi çalışmayan öğrencilerin annesi çalışan öğrencilere göre babasını daha otoriter tutumda algıladığı görülmüştür.

Literatürdeki bu araştırmaların sonucu, annelerin çalışıp çalışmamasının öğrencilerin algıladığı anne baba tutumlarını anlamlı bir şekilde etkilediği sonucunu desteklemektedir. Ayrıca annesi çalışmayan öğrencilerin anne babasını daha koruyucu tutumda algılaması sonucunun Özben ve Argun (2002), Özyürek (2004), Demiriz ve Öğretir (2007)’in araştırmasında da çalışmayan annelerin daha koruyucu tutumda olduğu sonucuyla tutarlık gösterdiği görülmektedir. Demokratik tutumda bulunan anne koruyucu tutumdaki annelere göre çocuğuna daha eşit haklar tanıyabilir, çocuğunun fikirlerini açıkça belirtmesini ister, çocuğuyla arkadaşlık kurarak daha cesaret verici bir tavır takınabilir, pek çok şeyi çocuğuyla paylaşabilir. Çalışmayan annelerin daha koruyucu tutumda olmasının sebebi ise

çalışmayan annelerin toplumsal yaşama daha az katılarak koruyucu tutumu daha fazla geliştirip daha denetimli, kontrollü davranabilmesine ve sınırlı çevresi dışındaki olumlu anne çocuk ilişkilerini daha az görüp farkındalık oluşturmamasına bağlanabilir.

Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.24)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları annelerinin mesleğine göre farklılaşmakta mıdır?’ idi. Elde edilen veriler incelendiğinde annenin mesleğinin anne baba tutum ölçeğinin demokratik, koruyucu ve otoriter tutum alt boyutlarında anlamlı farklılıklar oluşturmadığı saptanmıştır.

Akkaya (2008) anne mesleği ile öğrencilerin algıladıkları anne baba tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığını belirlemiştir. Bu araştırma sonucu ile elde edilen sonuç benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın sonucunda anlamlı farklılığın oluşmamasının sebebi araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin daha çok ev hanımı olup çalışmaması ve çalışan annelerin çalışmayan annelere göre daha azınlıkta kalıp aradaki farkın fazla olması olabilir.

Öğrencilerin Babalarının Çalışma Durumlarına Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.25)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları babalarının çalışma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?’ idi. Elde edilen veriler incelendiğinde babanın çalışıp çalışmamasının anne baba tutum ölçeğinin demokratik, koruyucu ve otoriter tutum alt boyutlarında anlamlı farklılıklar oluşturmadığı saptanmıştır.

Özben ve Argun (2002)’ un çalışmasına göre babanın çalışıp çalışmamasının öğrencilerin algıladığı anne baba tutumlarını anlamlı bir şekilde etkilediği ve çalışan babaların çalışmayan babalara göre daha baskıcı ve otoriter tutumda oldukları belirlenmiştir. Bu araştırmanın sonucunun elde edilen sonuçla benzerlik göstermediği görülmektedir.

Araştırmanın sonucunda babanın çalışma durumunun algılanan anne baba tutumları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamasının nedeni olarak çalışmayan baba sayısının çalışan baba sayısına göre azınlıkta kalması ve aradaki farkın çok olması gösterilebilir.

Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması (Tablo.26)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları babalarının mesleğine göre farklılaşmakta mıdır?’ idi. Elde edilen veriler incelendiğinde babanın mesleğinin anne baba tutum ölçeğinin demokratik, koruyucu ve otoriter tutum alt boyutlarında anlamlı farklılıklar oluşturmadığı saptanmıştır.

Akkaya’nın (2008) araştırmasında da demokratik ve otoriter tutum ile baba mesleği arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Araştırma sonucunda da babanın mesleği ile algılanan anne baba tutum düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmamasının bu çalışmayı desteklediği görülmektedir.

Öğrencilerin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyi ile Algıladıkları Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkiye Dair Bulguların Tartışılması (Tablo.27)

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerden biri ‘Lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile algıladıkları anne baba tutumları arasında bir ilişki var mıdır?’ idi. Elde edilen veriler incelendiğinde demokratik tutum ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki varken koruyucu ve otoriter tutum ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki belirlenmiştir. Yani öğrencilerin anne babasını demokratik tutumda algılaması arttıkça durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri azalmaktadır. Öğrencilerin anne babasını koruyucu tutum ile otoriter tutumda algılaması arttıkça ise durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri artmaktadır.

Abacı (1986), Kozacıoğlu (1986) ile Karabulut vd. (2013) anne babasını otoriter tutumda algılayan öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygılarının yüksek düzeyde olduğunu söylemişlerdir. Sekmenli (2000) anne babasını otoriter tutumda algılayan öğrencilerin sürekli kaygılarının daha yüksek düzeydeyken demokratik tutumda algılayan öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin daha düşük düzeyde olduğunu belirtirken Kula ve Saraç (2016) anne babasını otoriter tutumda algılayan öğrencilerin sürekli kaygılarının yüksek düzeyde olduğunu belirtmiştir. Baldwin (1995) ile Çakmak ve Hevedanlı (2005) algılanan otoriter tutum ile kaygı düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu söylerken, Akgün vd. (2007) de algılanan otoriter tutum ile kaygı düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu ayrıca demokratik tutum ile kaygı arasında ise negatif yönde bir ilişki olduğunu

söyler. Pektaş (2015)' ın araştırmasında sürekli kaygı düzeyi yüksek olan öğrencilerin maruz kaldığı tutumlardan ebeveyn reddinin, aşırı kontrol veya ihmal tutumlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Güneş (2016) de anne ve babaların aşırı koruyucu tutumunun çocuklarındaki sürekli kaygı düzeyini artırdığını söyler. Ök (1990) ve Sargın (1990) da anne baba tutumları ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılıkların olduğunu belirtmişlerdir. Literatürdeki bu araştırma sonuçları elde edilen sonucu desteklemektedir.

Burt, Cohen ve Bjorck (1988) 1987 yılında başlayan genç ergenlerin depresyon, kaygı ve benlik saygıları üzerinde aile çevrelerinin etkisini inceledikleri boylamsal çalışmalarında ergenlerin negatif işlevselliklerini ailelerini çelişkili ve kontrollü olarak algılamalarıyla ilişkilendirmişlerdir.

Niggemeyer-Hall (2001) ailedeki sevgi ortamı arttıkça çocuğun kaygı düzeyinin azaldığını, Bögels ve Melick (2004) ise ebeveynler özerk olması için çocuklarına verdiği desteği artırdıkça çocuklarındaki kaygı düzeylerinin azaldığını söyler.

Kuzgun (1973) anne ve babasını demokratik tutumda algılayan ergenlerin otoriter tutumda algılayan ergenlere göre, okul başarılarının daha yüksek, kendilerine daha fazla güvenen, kaygı düzeyleri daha düşük olan, depresyona olan eğilimlerinin daha az olduğunu belirtmektedir.

Otoriter anne babalar daha yüksek beklentiye sahip, daha mükemmeliyetçilerdir. Bu tutuma maruz kalan çocuklar daha bağımlı, daha çekingen, girişimci duygulardan yoksun, karar vermede güçlük çeken ve dıştan denetimli bireylerdir. Tüm bu sebepler ise kaygı düzeyinin daha fazla olmasına neden olabilir. Demokratik tutumdaki anne baba çocuğunun psikososyal gelişimini, problem çözme becerilerini, girişimci özelliğini, karar verme becerisini olumlu yönde etkileyerek destekler. Bu tutumla büyüyen çocukta ise daha az düzeyde kaygı gelişimi görülebilir. Dolayısıyla demokratik tutumu algılayan öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin daha düşük olması, koruyucu ve otoriter tutumu algılayan öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olması bu nedenlerle açıklanabilir.

Sonuç

Bu araştırmada lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile algıladıkları anne baba tutumlarından demokratik, koruyucu ve otoriter tutum alt boyutları arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2016-2017 eğitim öğretim döneminin ikinci yarısında Malatya ili sınırları içerisinde 7 farklı fen ve anadolu liseleri ile özel (temel) liselerde öğrenim gören 207 kız öğrenci, 151 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 358 lise öğrencisinden oluşmuştur. Toplam 455 lise öğrencisine ölçeklerin uygulanmasına rağmen 358 öğrencinin ölçek formu değerlendirilmeye alınmış olup, eksik ve yanlış doldurulması ile boş bırakılması nedeniyle 97 öğrencinin ölçek formu değerlendirmeye alınmamıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği ile Anne Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır;

1. Öğrencilerin cinsiyetlerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde anlamlı farklılıklar oluşturduğu görülmüştür. Öğrencilerin sürekli kaygı düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunarak kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sürekli kaygı düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Durumluk kaygı düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
2. Öğrencilerin yaşlarının durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde anlamlı farklılıklar oluşturduğu görülmüştür. Öğrencilerin durumluk kaygı düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık bulunarak 16 yaş ve üzeri öğrencilerin 14 yaşındaki öğrencilere göre durumluk kaygı düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin sürekli kaygı düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
3. Öğrencilerin eğitim gördükleri okulların türleri ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
4. Öğrencilerin sınıflarının durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde anlamlı farklılıklar oluşturduğu görülmüştür. Öğrencilerin durumluk kaygı düzeyleri ile sınıf kademeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunarak 12. sınıftaki öğrencilerin 9. sınıftaki öğrencilere göre durumluk kaygı düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin sürekli kaygı düzeyleri ile sınıf kademeleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
5. Öğrencilerin burs alıp almamaları ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

6. Öğrencilerin annelerinin öğrenim düzeyi ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
7. Öğrencilerin babalarının öğrenim düzeyi ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
8. Öğrencilerin annelerinin çalışıp çalışmaması ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
9. Öğrencilerin annelerinin meslekleri ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
10. Öğrencilerin babalarının çalışıp çalışmaması ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
11. Öğrencilerin babalarının meslekleri ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
12. Öğrencilerin cinsiyetlerinin anne baba tutum ölçeğinin üç alt boyutunda da anlamlı farklılıklar oluşturduğu görülmüştür. Demokratik tutum alt boyutunda kız öğrenciler erkek öğrencilere göre anne ve babasını daha demokratik algılamıştır. Koruyucu tutum ile otoriter tutum alt boyutlarında ise erkek öğrenciler kız öğrencilere göre anne ve babasını daha koruyucu ve daha otoriter algılamıştır.
13. Öğrencilerin yaşlarının anne baba tutum ölçeğinin demokratik ve otoriter alt boyutlarında anlamlı farklılıklar oluşturduğu fakat koruyucu tutum alt boyutunda anlamlı farklılığın oluşmadığı görülmüştür. Demokratik tutum alt boyutunda 15 yaşındaki öğrenciler 16 yaş ve üstündeki öğrencilere göre anne ve babasını daha demokratik algılamıştır. Otoriter tutum alt boyutunda ise 16 yaş ve üstündeki öğrenciler 15 yaşındaki öğrencilere göre anne ve babasını daha otoriter algılamıştır.
14. Öğrencilerin eğitim gördükleri okulların türleri ile anne baba tutum ölçeğinin demokratik, koruyucu ve otoriter tutum alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.
15. Öğrencilerin sınıflarının anne baba tutum ölçeğinin demokratik ve otoriter tutum alt boyutlarında anlamlı farklılıklar oluşturduğu fakat koruyucu tutum alt boyutunda anlamlı farklılığın oluşmadığı görülmüştür. Demokratik tutum alt boyutunda 9. sınıftaki öğrenciler 12. sınıftaki öğrencilere göre anne ve babasını daha demokratik algılamıştır. Otoriter tutum alt boyutunda ise 12. sınıftaki öğrenciler 9. sınıftaki öğrencilere göre anne ve babasını daha otoriter algılamıştır.

16. Öğrencilerin burs alıp almamaları ile anne baba tutum ölçeğinin koruyucu tutum alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Burs alan öğrencilerin burs almayan öğrencilere göre anne ve babasını koruyucu tutumda algılaması daha yüksek düzeydedir. Öğrencilerin burs alıp almamaları ile anne baba tutum ölçeğinin demokratik ve otoriter tutum alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.
17. Öğrencilerin annelerinin öğrenim düzeyi ile anne baba tutum ölçeğinin demokratik, koruyucu ve otoriter tutum alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.
18. Öğrencilerin babalarının öğrenim düzeyi ile anne baba tutum ölçeğinin demokratik, koruyucu ve otoriter tutum alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.
19. Öğrencilerin annelerinin çalışıp çalışmamasının anne baba tutum ölçeğinin koruyucu tutum alt boyutunda anlamlı farklılıklar oluşturduğu fakat demokratik ve otoriter tutum alt boyutlarında anlamlı farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Annesi çalışmayan öğrencilerin annesi çalışan öğrencilere göre anne ve babasını koruyucu tutumda algılaması daha yüksek düzeydedir.
20. Öğrencilerin annelerinin meslekleri ile anne baba tutum ölçeğinin demokratik, koruyucu ve otoriter tutum alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.
21. Öğrencilerin babalarının çalışıp çalışmamaları ile anne baba tutum ölçeğinin demokratik, koruyucu ve otoriter tutum alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.
22. Öğrencilerin babalarının meslekleri ile anne baba tutum ölçeğinin demokratik, koruyucu ve otoriter tutum alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.
23. Demokratik tutum ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki varken koruyucu ve otoriter tutum ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki belirlenmiştir. Yani öğrencilerin anne babasını demokratik tutumda algılaması arttıkça durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri azalmaktadır. Öğrencilerin anne babasını koruyucu tutum ile otoriter tutumda algılaması arttıkça ise durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri artmaktadır.

Öneriler

Anne babalar ve eğitimcilere yönelik öneriler;

1. Koruyucu tutum ve otoriter tutumdaki ebeveynlerin çocuklarının kaygı düzeylerine dolayısıyla içinde bulunduğu veya süregelen olan kaygıları üzerinde ne gibi etkilerinin olduğu konusu daha derinlemesine araştırılarak, anne babaların olumsuz tutum ve davranışlarının çocuklarının kaygı düzeylerini artırıcı yönde etkisi olduğu konusunda uyarılmasının yanında gereken anne baba eğitimleri/seminerleri verilebilir.
2. Ergenlerin kendi içinde veya çevresine yansıtarak içinde bulunduğu bu kaygı gelişimlerine ortam hazırlayan faktörlerin önlenmesi sağlanabilir.
3. Kaygı düzeyi yüksek öğrencilerin bulundukları okulların rehberlik servisleri ile rehberlik ve psikolojik danışmanların da öğrenciyle daha fazla ilgilenerek sorunlarını çözmede gerekli desteği sağlamaları gerektiği söylenebilir. Özellikle bu öğrenciler için risk faktörlerinin neler olduğuna ilişkin bilgiler belirlenerek diğer öğrenciler için bu bilgilerin önlem niteliğinde kullanılması sağlanabilir. Bu anlamda örneğin okul müfredatlarında daha farklı ve zengin olarak düzenlemelere gidilebilir.
4. Öğretmen ve aileler çocuğun kaygılarını azaltmada uygulanacak adımları birlikte karar vererek eşgüdüm içerisinde yol alabilirler. Çocuğun hem okul hem aile ortamında kaygı gelişimine neden olan risk faktörlerinin giderilmesi ve uygun şekilde desteklenmesi daha olumlu sonuçların daha hızlı ve sağlam olmasını sağlayabilecektir.
5. Okul ve ev ortamında çocuğun ifade ettiği düşünceler öğretmenleri, anne ve babası tarafından daha ciddiyetle dinlenip daha dikkate alınarak çocuğun kendini ifade etme becerisinin geliştirilmesiyle birlikte, içinde bulunduğu kaygı düzeyinin de azaltılması sağlanabilir.
6. Öğrencilerin sosyal faaliyetleri artırılarak boş vakitlerinin daha donanımlı geçmesi sağlanabilir. Bunun sağlanması için okul yönetimi ders dışı etkinliklere de önem verebilir ve bu anlamda sınav kaygılarının da azalmasını sağlayabilir.

Araştırmacılara yönelik öneriler;

1. Lise öğrencilerinin kaygı düzeyleri ve algıladıkları anne baba tutumları farklı örneklem ve değişkenlerle (yaşadığı bölge koşulları, ekonomik durum, akran ilişkileri vb.) incelenerek yeni araştırmalar yapılabilir.
2. Bu araştırmada sadece 9. Ve 12. Sınıf lise öğrencileri ele alınmıştır. Başka araştırmalar için erinlik veya geç ergenlik dönemleri de değerlendirilebilir.
3. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda kaygı düzeyinin yanı sıra, ergenlerde aileden kaynaklı, okuldan kaynaklı, akranlardan kaynaklı vb. olmak üzere kaygının nereden kaynaklandığına yönelik çalışmalar yapılabilir.
4. Bu araştırmada kız öğrencilerin kaygı düzeyleri daha yüksek olup anne babalarını demokratik tutumda algılama düzeyleri de daha yüksektir. Buna göre kız öğrencilerin kaygı düzeylerinin yüksek olmasının doğal olduğu algısını değiştirmeye ve özellikle kadınlardaki kaygının önlenmesine yönelik çalışmalar da yapılabilir.
5. İstatistiksel olarak daha nitelikli verilere ulaşabilmek için örneklem grubu genişletilerek yeni çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Abacı, R. (1986). *Demokratik, ilgisiz, otoriter olarak algılanan ana baba tutumlarının çocuğun kaygı düzeyine etkisi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Adler A. (2014) *İnsan psikolojisi*. (1. Baskı). (Ed: Taşkın Köksal). Ankara: Yason.
- Akandere, M. (1997). *Üniversite gençliğinde görülen kaygının giderilmesinde sporun etkisi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akdeniz, S. (2009). *Ergenlerin meslek kararı verme yetkinlik algılarının, algılanan ana-baba tutumu ve bazı özlük nitelikleri açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akgün, A., Gönen, S., Aydın, M. (2007). İlköğretim fen ve matematik öğretmenliği öğrencilerinin kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 283-299.
- Akinsola, E. & Nwajei, A. (2013). Test anxiety, depression and academic performance: assessment and management using relaxation and cognitive restructuring techniques. *Journal of Psychology*, 4(6), 18-24.
- Akinsola, E. & Udoka, P. (2013). Parental influence on social anxiety in children and adolescents: its assessment and management using psychodrama. *Psychology*, 4, 246-253.
- Akkaya, S. (2008). *Ortaöğretim (lise) öğrencilerinde rekabetçi tutum ile ana-baba tutumları arasındaki ilişki düzeyi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akmaz, M. G., & Ceyhan, N. (2009). Fen edebiyat fakültesi türk dili ve edebiyatı bölümü öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ve kaygı nedenleri (Tokat Örneği). *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1, 131-147.

- Aktaş, S. (2011). *9. sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Alden L. E., & Taylor C. T. (2004). Interpersonal processes in social phobia. *Clinical Psychology Review*, 24(7), 857-882.
- Alisinanoğlu, F & İ. Ulutaş, (2000). Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 15-19
- Al-Qaisy, L. M. (2011). The relation of depression and anxiety in academic achievement among group of university students. *International Journal of Psychology and Counselling*, 3(5), 96-100.
- Ashcraft, M. H. (1995). Cognitive psychology and simple arithmetic: a review and summary of new directions. *Mathematical Cognition*, 1 (1), 3-34.
- Ay, T. R. (2015). *Lise öğrencilerinin anne-baba tutumlarının öğrencilerin sosyal problem çözme becerilerine ve depresyon düzeylerine etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Aydın, A., & Tekneci, E. (2013). Zihin engelliler öğretmenliği öğrencilerinin mesleğine yönelik tutumları ile kaygı düzeyleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(2), 1-12.
- Aydın, A., & Soyer, U. (2012). Özel eğitim öğrencilerinin özduyarlık ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 35, 5-18
- Aydoğan, D. (2008). *Akademik erteleme davranışının benlik saygısı, durumluk kaygı ve özyeterlik ile açıklanabilirliği*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Aydoğan, Y. & Gürsoy, F. (2007). Müzik dinleme alışkanlıklarının ve bazı değişkenlerin lise ikinci sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 59-67.
- Bahar, H. H., Okur, M., Akgün, L. & Bekdemir, M. (2011). Matematik bölümü öğrencilerinin öğrenme stilleri ile sürekli kaygı ve akademik başarı durumları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(3), 123-134.

- Baldwin, A. L. (1995). *Behaviour and development childhood*. (2nd Edition). NewYork: The Diyder.
- Baltaş, A. (2004). Ana baba okulu kitabı /*Eğitim başarısını yükseltmede sağlıklı ve mutlu insanlar yetiştirmede ailenin Rolü*. (11. Basım). İstanbul: Remzi.
- Bar-Haim, Y., Dan, O., Eshel, Y., & Sagi-Schwartz, A. (2007). Predicting children's anxiety from early attachment relationships. *Journal of Anxiety Disorders*, 21(8), 1061-1068.
- Basut, E. (2006). Stres, başa çıkma ve ergenlik. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 13(1), 31-36.
- Baş, M. (1984). *Grupla psikolojik danışmanın bireylerin kaygı ve uyum düzeylerine etkisi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Başal, H. A. (1999). Üniversite giriş sınavlarına hazırlanan öğrencilere uygulanan grup rehberliğinin durumluk ve sürekli kaygı üzerindeki etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 155-169
- Başarır, D. (1990). *Ortaokul son sınıf öğrencilerinde sınav kaygısı, durumluk kaygı, akademik başarı ve sınav başarısı arasındaki ilişkiler*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Baumrind, D. (1968). Authoritarian vs. authoritative parental control. *Adolescence*, 3(11), 255-272.
- Bayhan, P., & Işıtan, S. (2010). Ergenlik döneminde ilişkiler: akran ve romantik ilişkilere genel bakış. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(20), 33-44.
- Baymur, F (1961). *Lise ve dengi okullara giden öğrencilerin problemleri* (15. Cilt). Ankara: MEB.
- Bayraktar, G., Tozoğlu, E., & Acar, K. (2014). Öğretmen adaylarının kaygı düzeyleri üzerinde spor ve farklı değişkenlerin etkisi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 305-315.
- Berk, L. E. (2013). *Çocuk gelişimi* (1. Baskı). (Çev: A. Dönmez). Ankara: İmge.
- Biçkur, B. (2015). *Üniversite sınavına girecek öğrencilerin sınav kaygısı, benlik saygısı ve anne-baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Bilgin, Ş. (2001). *Ergenlerde kaygı ile benlik saygısı arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Boyacıoğlu, N. E., & Küçük, L. (2011). Ergenlikte mantık dışı inançlar sınav kaygısını nasıl etkiliyor?. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(1), 40-45.
- Bögels, S. M., & Van Melick, M. (2004). The relationship between child-report, parent self-report, and partner report of perceived parental rearing behaviors and anxiety in children and parents. *Personality and Individual Differences*, 37(8), 1583-1596.
- Bögels, S.M., Oosten, A.V., Muris, P. & Smulders, D. (2001). Familial correlates of social anxiety in children and adolescents. *Behaviour Research And Therapy*, 39, 237-287.
- Burt, C. E., Cohen, L. H. & Bjorck, J. P. (1988). Perceived family environment as a moderator of young adolescents' life stress adjustment. *American Journal of Community Psychology*, 16(1), 101-22?.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K.E., Akgün, E.Ö., Karadeniz Ş., & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (20. Baskı). Ankara: Pegem.
- Byrne, D. G., Davenport, S. C., & Mazanov, J. (2007). Profiles of adolescent stress: The development of the adolescent stress questionnaire (ASQ). *Journal of adolescence*, 30(3), 393-416.
- Canoğulları, Ö., Güçray, S. S. (2017). İnternet bağımlılık düzeyleri farklı ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları, sosyal kaygıları ve anne baba tutum algılarının incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(1), 42-57.
- Comeau, N., Stewart, S. H., & Loba, P. (2001). The relations of trait anxiety, anxiety sensitivity, and sensation seeking to adolescents' motivations for alcohol, cigarette, and marijuana use. *Addictive behaviors*, 26(6), 803-825.
- Cüceloğlu, D. (1993). *İnsan ve davranışı* (4. Basım). İstanbul: Remzi.
- Çağdaş, A., & Seçer, Z. (2005). *Anne baba eğitimi*. Konya: Eğitim.
- Çakıcı, S. (2006). *Alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin aile işlevleri, anne-çocuk ilişkileri ve aile işlevlerinin anne çocuk ilişkilerine göre etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Çakmak, Ö., & Hevedanlı, M. (2005). Eğitim ve fen-edebiyat fakülteleri biyoloji bölümü öğrencilerinin kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), 115-127.
- Çam, O., & Keskin, G. (2008). Ergenlerin ruhsal durumları ve anne baba tutumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9, 139-147.
- Çankırılı, A. (2014). *Sorunlarıyla çözümleriyle ergenlik çağı*. (4.Baskı). İstanbul: Zafer.
- Çelikkaleli, Ö., & Gündüz, B. (2009). Ergen saldırganlığında akademik yetkinlik inancı, akran baskısı ve sürekli kaygının rolü. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 19-38.
- Çetinkale, E. (2006). *11. sınıf öğrencilerinin denetim odakları, problem çözme becerileri ve algılanan ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin cinsiyet ve akademik alan değişkenleri açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Çivilidağ, A. (2013). *Gelişim süreci odağında ergenlik psikolojisi* (1.Basım) Ankara: Nobel.
- Çok, F., & Özdemir, Y. (2011). Ergenlikte özerklik gelişimi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 152-164.
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting Style as Context: Integrative Model. *Psychological Bulletin*, 113, 487-496.
- Demiriz, S., & Öğretir, A. D. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 105-122.
- Deniz, M.E., Yorgancı, Z., & Özyeşil, Z. (2009). Öğrenme güçlüğü görülen çocukların sürekli kaygı ve depresyon düzeylerinin incelenmesi üzerine bir araştırma. *İlköğretim Online*, 8(3), 694-708.
- Dew, K. H., & Galassi, J. P. (1983). Mathematics anxiety: Some basic issues. *Journal of Counseling Psychology*, 30(3), 443-446.

- Dinçer, B. (2008). *Alt ve üst sosyoekonomik düzeyde lise 2. Sınıfa devam eden ergenlerin anne baba tutumlarını algılamaları ile arkadaş ilişkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Direktör, C. (2017). Koleje giriş sınavına hazırlanan çocuklarda başarı, benlik saygısı, depresyon ve kaygının değerlendirilmesi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 1(2), 94-102.
- Doğru, Y. S., & Arslan, E. (2008). *Engelli çocuğu olan annelerin sürekli kaygı düzeyi ile durumluluk kaygı düzeyinin karşılaştırılması*. <http://www.researchgate.net/publication/26517227> sayfasından erişilmiştir.
- Dokuyan, M. (2016). 12.sınıf öğrencilerinde algılanan anne-baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 1-21.
- Dokuzlu, E. (2016). *18-25 yaş arası üniversite öğrencilerinde anne baba tutumunun kişinin kaygı düzeyleri ve bağlanma tipi ile ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Dost, M. T. & Keklik, İ. (2014). Sürekli kaygı, umutsuzluk ve benlik saygısının ergenlerin riskli davranışlarını yordama gücü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(51), 195-208.
- Dönmezer, İ. (2009). *Ailede iletişim ve etkileşim* (6. Baskı). Ankara: Hegem
- Duman, G. K. (2008). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile sınav kaygısı düzeyi ve ana-baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Düzgün, Ş. (2010). Öğrencilerin psikolojik belirtileri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 1-2.
- Dynes, R., Clarke, A.C. & Dinitz, S. (1956). Levels of occupational aspiration: some aspects of family experience as a variable. *American Sociological Review*, 21, 212-215.
- Eftekin, P. (2015). *Ergenlik dönemindeki öğrencilerin internet bağımlılığı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Ekşi, H., Dilmaç, B. (2010). Üniversite öğrencilerinin genel erteleme, karar vermeyi erteleme ve akademik erteleme düzeyinin sürekli kaygı açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 433-450
- Eldeleklioğlu, J. (2008). Ergenlerin Zaman yönetimi becerilerinin kaygı, yaş, cinsiyet değişkenleri açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 7(3), 656-663.
- Erdoğan, D. (2016). Üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin akademik erteleme davranışlarının ve durumluk kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Erkan, Z. (2002). Ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri, ana baba tutumları ve ailede görülen risk faktörleri üzerine bir çalışma. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Eroğlu, H. (2006). Durumluk sürekli kaygı düzeyi ile algılanan stres, kontrol düzeyi ve stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ertan, T. (2008). Psikiyatrik Bozuklukların Epidemiyolojisi. *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Türkiye’de Sık Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar Sempozyum Dizisi*, 62,25-30.
- Finkelstein, D. M., Kubzansky, L. D., Capitman, J., & Goodman, E. (2007). Socioeconomic differences in adolescent stress: the role of psychological resources. *Journal of Adolescent Health*, 40(2), 127-134.
- Gander, M. S., & Gardiner, W. H. (2004). *Child and adolescent development*. (5. Baskı). (Çev: A. Dönmez & N.Çelen), Ankara: İmge.
- Geçtan, E. (1990). *İnsan olmak..* (7. Basım). İstanbul: Remzi.
- Geçtan, E. (2002). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Metis.
- Geçtan, E. (2006). *Psikodinamik psikiyatri ve normaldışı davranışlar*. (18. Basım). İstanbul: Metis.
- Gil, A. G., Vega, W. A., & Dimas, J. M. (1994). Acculturative stress and personal adjustment among Hispanic adolescent boys. *Journal of Community Psychology*, 22(1), 43-54.

- Goodman, E., McEwen, B. S., Dolan, L. M., Schafer-Kalkhoff, T., & Adler, N. E. (2005). Social disadvantage and adolescent stress. *Journal of Adolescent Health*, 37(6), 484-492.
- Gökçe, B (1984). *Orta öğretim gençliğinin beklenti ve sorunları*. Ankara: M.E.B.
- Gökçedağ, S. (2001). *Lise öğrencilerinin okul başarısı ve kaygı düzeyi üzerinde anne – baba tutumlarının etkilerinin belirlenip karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Güçray, S., Çam, S., & Erkan, Z. (2002). Ergenlerin sosyal kaygı düzeyinin ana baba tutumları ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10), 64-75.
- Gümüş, İ., Kurt, M., Ermurat, D. G., & Feyetörbay, E. (2011). Anne-baba tutumu ve okul başarısına etkisi. *Ekev Akademi*, 47, 423-442.
- Gündoğdu, R., Yavuzer, Y., & Karataş, Z. (2011) Eğitim fakültesi öğrencilerinin çatışma çözme becerilerinin ve kaygı düzeylerinin incelenmesi. *e-journal of new World Sciences Academy Education sciences*, 6(1), 341-361
- Güneş, A. (2013). *Çocuk eğitiminde pozitif iletişim cezasız çocuk eğitimi*. İstanbul: Etkileşim.
- Güneş, A. (2014). *Çocuk neyi neden yapar? Çocuk davranışları anlama rehberi*. İstanbul: Nesil.
- Güneş, R. (2016). *Sürekli kaygı ve sürekli depresyon ile algılanan ana baba tutum boyutları arasındaki ilişki: otomatik düşünce ve üst bilişin aracı rolleri*. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güre, A., & Musaağaoğlu, C. (2005). Ergenlerde davranışsal özerklik ile algılanan ana-baba tutumları arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 79-94.
- Güre, A., & Peksaygılı, M. (2008). Eşler arasındaki çatışma ile erken ergenlik dönemindeki çocukların uyum davranışları: Algılanan çatışmanın aracı ve düzenleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(61), 43-58.
- Gürsoy, F. (2006). Farklı sosyo ekonomik düzeydeki ergenlerin benlik tasarım düzeyleri ile kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 183-190.

- Hacıhasanoğlu, R., Karakurt, P., Yılmaz, S., & Yıldırım, A. (2008). Sağlık yüksekokulu birinci sınıf öğrencilerinin klinik uygulamaya ilişkin kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 11(1), 69-75.
- Hanımoğlu, E. (2010). *Seviye belirleme sınavına girecek olan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde sınav kaygısı, mükemmeliyetçilik ve anne baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- İnanç, B. (1997). Kaygı ve Stres. *Çukurova üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (16), 9-14.
- Jogawars, V. V. (1982). Development of self concept during adolescence and acceptance of the child by parents. *Indian Psychological Rewiew*, 22, 6-8.
- Juul, J. (2008). *Çocuk yetiştirme rehberi modern ailelerin çocuk yetiştirme rehberi*. (Çev: T. Taftaf). İstanbul: Alfa.
- Karabulut, E. O., Atasoy, M., Kaya, K., & Karabulut, A. (2013). 13-15 yaş arası erkek futbolcuların durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin farklı değişkenler bakımından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(1), 243-253.
- Karataş, Z. (2011). Okul pansiyonunda kalan ergenlerin kaygı düzeyleri ve problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 208-222.
- Kaya, M, Varol, K. (2004). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri ve kaygı nedenleri (Samsun örneği). *On dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17, 32-63.
- Kayapınar, E. (2006). *Ortaöğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı (oks)'na hazırlanan ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kaygı düzeylerinin incelenmesi (Afyonkarahisar ili örneği)*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kılıçbay, M. A. (1999). Uygarlığın ödülü olarak kaygı. *Doğu Batı Dergisi*, 2(6), 124.

- Kılınç, E. (2012). *Genel lise 9. sınıf öğrencilerinin bazı değişkenlere ve sürekli kaygı durumlarına göre saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kılınç, E. ve Murat, M. (2012). Genel lise 9. sınıf öğrencilerinin bazı değişkenlere ve sürekli kaygı düzeylerine göre saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 835 -853.
- Kim, J. D. (2009). *Stress and anxiety among Korean international students at Liberty University analyzed with the State-Trait Anxiety Inventory (Form Y)*. Liberty University Doctor Thesis.
- Koç, M., Arıdağ, Ç. N., & Seydooğulları, S. Ü. (2014). Lise öğrencilerinde ahlaki yargı yeteneğinin anne-baba tutumları açısından incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 47(2), 21-40.
- Kozacıoğlu, G. (1986). *Çocukların Anksiyete düzeyi ile annelerin tutumları arasındaki ilişki*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Köknel, Ö. (2004). *Ana baba okulu kitabı /Ergenlik dönemi*. (11. Basım). İstanbul: Remzi.
- Kula, K.Ş., Saraç, T., M. (2016). Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı. *Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, 33 227-242
- Kulaksızoğlu, A. (1989). Ergen aile çatışmaları ile annenin tutumu arasındaki ilişki ve ergenin problemleri. *Adnan Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1, 71-87.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergen Psikolojisi*. (6. Basım). İstanbul: Remzi.
- Kulaksızoğlu, A. (2005). Almanya'daki üçüncü kuşak Türk gençlerinin algıladıkları anne-baba tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21, 169-182
- Kutlu, O., & Bozkurt, M. C. (2003). *Okulda ve sınavlarda adım adım başarı*. Konya: Çizgi.
- Kuzgun, Y. (1973). Ana-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5.

- Kuzgun, Y., & Bacanlı, F. (2005). *Rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılan ölçme araçları ve programlar dizisi ı/ pdr'de kullanılan ölçekler*. (1. Basım). Ankara: Nobel.
- Küçükturan, G. (1987). *Anadolu Liseleri Sınavlarına hazırlanan çocukların kaygı düzeylerine anne baba tutumlarının etkisi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kvaal, K., Ulstein, I., Nordhus, I. H., & Engedal, K. (2005). The Spielberger state-trait anxiety inventory (STAI): the state scale in detecting mental disorders in geriatric patients. *International journal of geriatric psychiatry*, 20(7), 629-634.
- Laura E. B. (2013). *Çocuk gelişimi*. (7. Basım). (Çev: A. Dönmez). Ankara: İmge
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In P. H. Mussen (Series Ed.) and E. M. Hetherington (Vol. Ed.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (4th edition, 1-101) New York: Wiley.
- Mehroof, M., & Griffiths, M. D. (2010). Online gaming addiction: the role of sensation seeking, self-control, neuroticism, aggression, state anxiety, and trait anxiety. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(3), 313-316.
- Morgan, T. C. (1984). *Psikolojiye giriş/A brief introduction to psychology* (2. Baskı). Ankara: Meteksan.
- Mutallimova, S. (2014). *Lise öğrencilerinde depresyon düzeyi ve anne baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Niggemeyer-Hall, A. E. (2001). *Family interaction factors and anxiety in adolescent females*. Presented at Seattle Pacific University for Degree Doctor of Philosophy: Washington, USA. from <http://proquest.umi.com/> sayfasından erişilmiştir.
- Niwa, M., Jaaro-Peled, H., Tankou, S., Seshadri, S., Hikida, T., Matsumoto, Y., & Sawa, A. (2013). Adolescent stress-induced epigenetic control of dopaminergic neurons via glucocorticoids. *Science*, 339(6117), 335-339.

- Ohannessian, C. M., Lerner, R. M., Lerner, J. V., & von Eye, A. (1999). Does self-competence predict gender differences in adolescent depression and anxiety?. *Journal of Adolescence*, 22(3), 397-411.
- O'Hare, M. M., & Tamburri, E. (1986). Coping as a moderator of the relation between anxiety and career decision making. *Journal of Counseling Psychology*, 33(3), 255-264.
- Ohring, R., Apter, A., Ratzoni, G., Weizman, R., Tyano, S., & Plutchik, R. (1996). State and trait anxiety in adolescent suicide attempters. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 35(2), 154-157.
- Öner, N. & Le Compte, A. (1983). *Süreksiz (Durumluk) Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Öner, N. (2006). *Türkiye' de kullanılan psikolojik testlerden örnekler: bir başvuru kaynağı* (II. Cilt). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Özben, Ş. & Argun, Y. (2002). Okul öncesi çocukların anne babalarının çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili değişkenlerin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 18-28.
- Özcan D., S. (2004). *Lise türü farklı öğrencilerin denetim odaklarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Özcan, H., Subaşı, B., Budak, B., Çelik, M., Gürel, Ş. C., & Yıldız, M. (2013). Ergenlik ve genç yetişkinlik dönemindeki kadınlarda benlik saygısı, sosyal görünüş kaygısı, depresyon ve anksiyete ilişkisi. *Journal of Mood Disorders*, 3(3), 107-113.
- Özdal, F., & Aral, N. (2005). Baba yoksunu olan ve anne-babası ile yaşayan çocukların kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi*, 6(2), 255-267.
- Özel, E., Zelyurt, H. (2016). Anne baba eğitiminin aile çocuk ilişkilerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 36, 9-34.
- Özgüven, İ. E. (2011). *Psikolojik testler* (1. Baskı). Ankara: Pdrem.
- Özkan, İ. (2014). *Ergenlerde anne baba tutumu ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Özyürek, A. & Demiray, K. (2010). Yurtta ve ailesi yanında kalan ortaöğretim öğrencilerinin kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(2) 247-256
- Özyürek, A.,& Özkan, İ. (2015). Ergenlerin okula yönelik öfke düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 280-296.
- Palti, C. (2012). *Üniversiteye hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinde yükseköğretime geçiş sınavı öncesi ve sonrasında benlik saygısı, sınav kaygısı ve durumluk sürekli kaygı düzeyleri*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Pamuk, Y., Hamurcu, H. & Armağan, B. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin incelenmesi (İzmir-Buca örneği). *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 293 – 316.
- Parker, G., Tupling, H., & Brown, L.B. (1979). A Parental Bonding Instrument. *British Journal of Medical Psychology*, 52 (1), 1-10.
- Pektaş, E. (2015). *Üniversite öğrencilerinin algılanan ebeveyn kabul – reddi ile depresyon ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: duygu düzeyi güçlüklerinin aracı rolü*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Polat, S.,& Kahriman, İ. (2003). Adolesanlarda aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Okulu Yüksekokulu Dergisi*, 6(2), 13-24.
- Riketta, M. (2004). Does social desirability inflate the correlation between self-esteem and anxiety? *Psychological Reports*, 94(3,Pt2), 1232-1234.
- Rosen, J. C., Tacy, B., & Howell, D. (1990). Life stress, psychological symptoms and weight reducing behavior in adolescent girls: A prospective analysis. *International Journal of Eating Disorders*, 9(1), 17-26.
- Sağlam, S. (2007). *Lise Öğrencilerinin ana baba iletişimi sosyal destek ve ana baba tutumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Santrock, J. W. (2014). *Ergenlik (Adolescence)*, (14. Basım). (Çev: D. M. Siyez). Ankara: Nobel.
- Sargın, N. (1990). *Lise 1. ve 3. sınıf öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin belirlenip karşılaştırılması*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Sayıl, M., & Uludağlı, P. N. (2009). Orta ve ileri ergenlik döneminde risk alma davranışı: Ebeveyn ve akranların rolü. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(23), 14-24.
- Seçer, Ç. (2005). *Anne – baba eğitimi*. Konya: Eğitim.
- Sekmenli, T. (2000). *Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Bilim Uzmanlığı Tezi İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Seldin, T. (2009). *Harika çocuk nasıl yetiştirilir?* (2. Baskı). İstanbul: Kaknüs.
- Sheehan, E. (1996). *Kaygı bozukluğu*. (Çev: M. Sağlam). İstanbul: Alfa.
- Shek, D. T. (1993). The Chinese version of the State-Trait Anxiety Inventory: Its relationship to different measures of psychological well-being. *Journal of clinical psychology*, 49(3), 349-358.
- Siber, J.E., O'Neil, H.F. ve Tobias, S. (1977). *Anxiety, learning and instruction*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Simons, K. J., Paternite, C. E., & Shore, C. (2001). Quality of parent/adolescent attachment and aggression in young adolescents. *The Journal of Early Adolescence*, 21 (2), 182-203.
- Siyez, D.M. (2009). *Ergenlerde problem davranışlar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Smetana, J.G. (1988). Adolescents' and parents' conceptions of parental authority. *Child Development*, 59(2), 321-35.
- Sönmez, G. (2014). *Ergenlerde iletişim becerileri ve anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Söylemez, S. (2004). *Ergenlik hakkında: Bu çocuk ne zaman büyüdü?* (2. Baskı). İstanbul: Morpa.

- Spielberger, C. D. (1983). *Manual for the State-Trait Anxiety Inventory* (Form Y). Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. (Çev: E. G. Kapçı). Ankara: İmge.
- Steinberg, L., Elmen, J. D. & Mounts, N. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity and academic success among adolescents. *Child Development*, 60(6), 1424-1436.
- Suner F. E. (2000). *Farklı liselerdeki ergenlerin benlik saygısı, akademik başarı ve sürekli düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Şengün, M. (2013). Anne-baba tutumuna göre lise öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(23), 203-215.
- Tokgöz, Ö. (2017). *Lise Sınavlarına Hazırlanan Çocuklarda Kaygı Düzeyi, Yaşam Kalitesi Ve Ebeveyn Tutumları Açısından Cinsiyetler Arasındaki Farkların İncelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Turgut, M. (Ed.). (2010). *T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Türkiye’de ergen profili 2008* (1. Baskı). Ankara: Manas.
- Turner, L. H. & West, R. (Ed.). (2006). *Family communication sourcebook*. İndia. Sage.
- Tuzgöl, M. (1998). *Ana baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Uzunel, A. (2016). *Lise Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları İle Mükemmelliyetçi Öz Sunum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ünal, F. (2007). Çocuklarda empatinin gelişimi: empatinin gelişiminde anne-baba tutumlarının etkisi. *Milli Eğitim*, 176, 134-148.
- Üredi, I., & Erden, M. (2009). Öz-düzenleme stratejileri ve motivasyonel inançlarının yordayıcısı olarak algılanan anne baba tutumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 781-811.
- Varol, Ş. (1990). *Lise Son Sınıfı Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Villard, D. (2017). *Anababa tutumu, ana baba-ergen ilişkisi ve öğrencilerde içsel güdülenmenin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Walker, N. (1991). Effects of perceived parental rejection, maltreatment and attachment style on self-esteem, loneliness and psychological distress in college students a casuel model 1990. *Dissertation International*, 2326-A, 51-57.
- Warren, S. L., Huston, L., Egeland, B., & Sroufe, L. A. (1997). Child and adolescent anxiety disorders and early attachment. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 36(5), 637-644.
- Yatgın, S. (2014). *Lise öğrencilerinde akademik ertelemenin algılanan anne baba tutumlarına göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yavuzer, H. (2004). *Ana baba okulu kitabı /Yaygın anne baba tutumu* (11. Basım). İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2005). *Gençleri anlamak* (II. Basım). İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (Ed.). (2012). *Ana-baba okulu: ana- baba eğitimi ve aile içi iletişim becerileri* (16. Baskı). İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H., Meşeci, F., Demir, İ., & Sertelin, Ç. (2005) Günümüz üniversite gençliğinin sorunları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 79-91.
- Yazgan, Y. (2015). *99 Sayfada Ergenlikten Gençliğe*, (Der. D. Ünsal), (4. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür.
- Yıldız Peker, A. (2012). *Lise öğrencilerinde risk alma davranışının akran baskısı, ana baba tutumları ve çok boyutlu algılanan sosyal desteğe göre yordanması*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yılmaz, A. (2009). *İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları İle Kararsızlık Düzeyleri Arasındaki İlişki*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yılmaz, A. İ., Dursun, S., Güzeler, E. G., & Pektaş, K. (2014). Üniversite öğrencilerinin kaygı düzeyinin belirlenmesi: bir örnek çalışma. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 4(4), 16-26.

- Yörükan, T. (2000). *Çocuğun aile çerçevesi içindeki yeri (yaş rolleri), Adler'den alıntılarla mizaç, yaş ve cinsiyet rolleri*. Ankara: MEB.
- Yörükoğlu, A. (1995). *Çocuk ve ruh sağlığı*. İstanbul: Esin.
- Zeidner, M. (1998). *Test Anxiety*. New York: Plenum Press.
- Zeybek, F. (2012). *İlköğretim II. Kademe öğrencilerinin temel derslere yönelik durumluk kaygı ve tutumlarının cinsiyet ve akademik başarılarına göre incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Aşağıdaki soruları size uygun şekilde doldurunuz.

1. Cinsiyetiniz: Kız () Erkek ()
2. Yaşınız:
3. Okulunuz ve Sınıfınız/Şubeniz:..... - .../...
4. Burs alıyor musunuz?
Hayır () Evet ()
Hangi Kurum;.....
5. Anne Babanın Öğrenim Düzeyi:
Anne; İlköğretim () Lise () Üniversite ()
Baba; İlköğretim () Lise () Üniversite ()
6. Anne Babanın Mesleği:
Anne; Çalışmıyor () Çalışıyor ()
Mesleği
Baba; Çalışmıyor () Çalışıyor ()
Mesleği

EK 2. Stai Form TX – 1

STAI FORM TX – 1

İsim:

Cinsiyet:

Yaş:

Tarih: / /

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da o anda nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin **anında** nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

		Hiç	BİRAZ	ÇOK	TAMAMIYLA
1.	Şu anda sakinim	(1)	(2)	(3)	(4)
2.	Kendimi emniyette hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
3	Su anda sinirlerim gergin	(1)	(2)	(3)	(4)
4	Pişmanlık duygusu içindeyim	(1)	(2)	(3)	(4)
5.	Şu anda huzur içindeyim	(1)	(2)	(3)	(4)

EK 3. Stai Form TX – 2

STAI FORM TX – 2

İsim:

Cinsiyet:

Yaş:

Tarih: / /

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da o anda nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin **anında** nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

		Hemen hemen hiçbir zaman	Bazen	Çok zaman	Hemen her zaman
21.	Genellikle keyfim yerindedir	(1)	(2)	(3)	(4)
22	Genellikle çabuk yorulurum	(1)	(2)	(3)	(4)
23	Genellikle kolay ağlarım	(1)	(2)	(3)	(4)
24	Başkaları kadar mutlu olmak isterim	(1)	(2)	(3)	(4)
25	Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıırım	(1)	(2)	(3)	(4)

EK 4. Anne –Baba Tutum Ölçeği

ANNE –BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Size, ana babaların çocuklarını hangi yöntemlerle eğittiğini, çocuklarına toplumsal davranışlar kazandırırken nasıl davrandığını ifade eden cümlelerden oluşan bir liste verilmiştir. Sizden istenen bu cümleleri okuyup bunların annenizin ya da babanızın sizi eğitirken genellikle benimsediği davranışlara ne derecede benzediğini, onların tutumuna ne kadar uyduğunu düşünerek cevap kâğıdınızdaki seçeneklerden uygun bulduğunuzu işaretlemenizdir.

Cevaplamanın nasıl olacağını bir örnekle gösterelim:

Okula gidiş geliş saatlerini çok sıkı kontrol eder, kimlerle arkadaşlık ettiğimi sorgular.

A) Hiç uygun değil B) Pek uygun değil C) Biraz uygun D) Uygun E)Çok uygun

Eğer anne ya da babanız sizin hangi saatte nerede olduğunuzu ve kimlerle ne yaptığınızla hiç ilgilenmiyorsa “Hiç uygun değil”in karşılığı olarak **A**, sizi genellikle serbest bırakıyorsa “pek uygun değil”in karşılığı olarak **B**, ne yaptığınızla çoğunlukla ilgileniyor bazen sizi serbest bırakıyorsa “biraz uygun”un karşılığı olarak **C**, sizin hangi saatte nerede olduğunuzu ve kimlerle olduğunuzu izliyorsa “uygun” un karşılığı **D**’yi çok sıkı bir biçimde izliyorsa “Çok uygun”un karşılığı olarak **E**’yi işaretlemeniz beklenmektedir.

A) Hiç uygun değil

B) Pek uygun değil

C) Biraz uygun

D) Uygun

E) Çok uygun

1.Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.

A() B() C() D() E()

2. Çok yönlü gelişme için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir.

A() B() C() D() E()

3. Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.

A() B() C() D() E()

4. Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır.

A() B() C() D() E()

5. Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.

A() B() C() D() E()

6. Arkadaşlarımı eve çağdırmama izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı.

A() B() C() D() E()

7. Elimden geldiği kadar, her konuda benim fikrimi almaya özen gösterir.

A() B() C() D() E()

8. Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.

A() B() C() D() E()

9. Bana hükmetmeye çalışır.

A() B() C() D() E()

10. Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.

A() B() C() D() E()

11. Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.

A() B() C() D() E()

12. Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı.

A() B() C() D() E()

13. Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim.

A() B() C() D() E()

14. Neden bazı şeyleri yapma ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar.

A() B() C() D() E()

EK 5. Etik Kurul İzin Yazısı

~~Evrak~~ Tarih ve Sayısı: 12/05/2017-E.70163

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Etik Komisyonu

Sayı : 77082166-302.08.01-
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 27/04/2017 tarihli ve 77082166-302.08.01- 62695 sayılı yazı.
b) 20/01/2017 tarihli ve 80287700-300- 10640 sayılı yazı.

İlgi yazınız ile göndermiş olduğunuz, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Kübranur ULUTAŞ'ın, Doç.Dr.Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK'in danışmanlığında yürüttüğü "Lise Öğrencilerinin Anne Baba Tutum Algıları ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi" adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun 09.05.2017 tarih ve 05 sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan Anadolu Liseleri, Fen Liseleri ve Temel (Özel) Liseler'den izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oy birliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Alper CEYLAN
Komisyon Başkanı

Araştırma Kod No : 2017-209

Ek:1 Liste

Ankara
Tel:0 (312) 202 20 57 - 0 (312) 2... Faks:0 (312) 202 38 76
İnternet Adresi :http://etikkomisyon.gazi.edu.tr

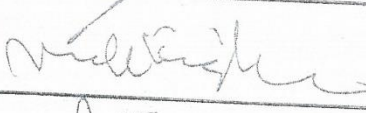
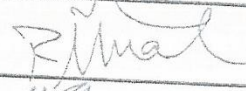
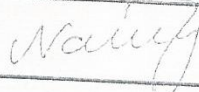
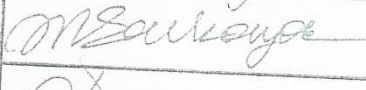
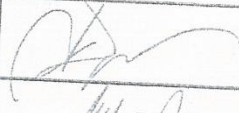
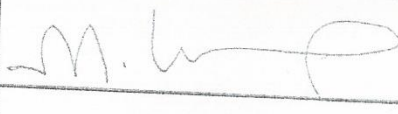
Bilgi için Ayfer Çekmez
Genel Evrak Sekreteri
Telefon No:202 18 07

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ETİK KOMİSYONU KATILIM LİSTESİ

TOPLANTI TARİHİ : 09.05.2017

TOPLANTI SAYISI : 05

ADI-SOYADI	İMZA
Prof.Dr.Alper CEYLAN BAŞKAN	
Prof.Dr.Mustafa N.İLHAN BAŞKAN YRD.	
Prof.Dr.Mehmet KÜÇÜKKURT	
Prof.Dr.Fatma GÜMÜŞ	
Prof.Dr.Rahmi ÜNAL	
Prof.Dr.Mehmet Sayın KARACAN	
Prof.Dr.Naciye YILDIZ	
Prof.Dr.Mustafa SARIKAYA	
Prof.Dr.İbrahim DOĞAN	
Prof.Dr.C. Haluk BODUR	
Prof.Dr.Mustafa İLBAŞ	
Prof.Dr.Füsün DEMİREL	KATILMADI
Doç.Dr.Tuncay ÖNDER	KATILMADI

EK 6. Anket Uygulama İzin Onayı

T.C.
MALATYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 61316475-44-E.2027657
Konu : Anket Uygulama İzin Onayı
(Kübranur ULUTAŞ)

16.02.2017

VALİLİK MAKAMINA

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünün 18/01/2017 tarih ve 80287700-300-E.2538 sayılı yazılarında, Üniversitenin Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Kübranur ULUTAŞ, Doç.Dr.Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK'in danışmanlığında yürütmekte olduğu "9. ve 12. sınıf lise öğrencilerinin anne baba tutumları ile birlikte çeşitli çevresel değişkenler açısından kaygı düzeylerinin incelenmesi " konulu tez çalışması kapsamında, anket formlarını kullanarak liselerde öğrenim gören öğrencilere uygulamayı talep etmekte olup, Anket-Tez Araştırma ve Değerlendirme Komisyonu 14/02/2017 tarihinde yapılan toplantıda anket uygulamasının ilimiz Yeşilyurt ve Battalgazi ilçelerindeki ekli listede belirtilen liselerde uygulanması uygun görülmüş olup, Müdürlüğümüzce de uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Fatih ERDİM
Millî Eğitim Şube Müdürü

OLUR
16.02.2017

Ali TATLI
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Evrak Tarih ve Sayısı: 18/01/2017-E.2538

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 80287700-300-
Konu : Öğrenci İşleri (Genel)

MALATYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğüne

Enstitümüz Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans öğrencisi Kübranın ULUTAŞ, Doç. Dr. Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK'in danışmanlığında yürüttüğü "9. ve 12. Sınıf Lise Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları ile Birlikte Çeşitli Çevresel Değişkenler Açısından Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi" konulu tezi ile ilgili olarak ekli listede belirttiği okullarda uygulama yapmak istemektedir.

İlgili öğrenciye müsaade edilmesi hususunda gereğini bilgilerinize saygılarımla arz/rica ederim.

e-imzalıdır
Doç. Dr. Yasin ÜNSAL
Enstitü Müdür Yardımcısı

Ek:
1- Dilekçe
2- Tez Önerisi
3- Anket
4- Okulların Listesi

Evrak Doğrulama İçin: <https://belgedogrulama.gazi.edu.tr>
Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Tarihi Bina (Rektörlük girişinin arkası) 06500 Teknik
Okullar / Ankara
Tel:0 (312) 202 37 59-66-69-70... Faks:0 (312) 202 37 79
e-Posta :egtibil@gazi.edu.tr İnternet Adresi :http://www.egtibil.gazi.edu.tr/

Pin: 31812
Bilgi için :Şermin Ertaş
Bilgisayar İşletmeni
Telefon No:03122023759

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

MALATYA

Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisiyim. Doç. Dr. Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK'in danışmanlığında yürüttüğüm **“9. Ve 12. Sınıf Lise Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları ile Birlikte Çeşitli Çevresel Değişkenler Açısından Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi”** konulu tezim ile ilgili olarak ekli listede belirttiğim okullarda uygulama yapmak istiyorum.

Bu konuda müsaade edilmesi hususunda gereğini bilgilerinize arz ederim.

Kübranur ULUTAŞ

Ek:

1. Enstitü İzin dilekçesi
2. Tez Önerisi
3. Okulların listesi
4. Anket